

SEKİZ KADIN SEKİZ DÜNYA

Sendikacı Kadınlar Anlatıyor

İLKNUR TENKEKİ

petrol-iş
Türkiye Petrol Kimya Lastik İşçileri Sendikası

SEKİZ KADIN SEKİZ DÜNYA

- Sendikacı Kadınlar Anlatıyor -

İLKNUR TENKECİ

İSTANBUL, 2010

Türkiye Petrol Kimya Lastik İşçileri Sendikası

Adres: Altunizade Mah. Kuşbakışı Cad. No: 25 81180 Üsküdar-İSTANBUL

Tel: (0216) 474 98 70 (Pbx)

Faks: (0216) 474 98 67 - 474 92 38

e-mail: merkez@petrol-is.org.tr

Petrol-İş Dergisi'nin ekidir.

Grafik Tasarım ve Sayfa Düzeni: Selgin Zırhlı Kaplan

Baskı: Bileşim Matbaası

Baskı Tarihi: Mart 2010

SUNUŞ

Sendikalar emeği ile geçinenlerin iş yasalarıyla tanımlanan haklarını savunmak, bunları geliştirmek ve güçlendirmek, emek piyasalarının işçi lehine düzenlenmesini sağlamak için kurulmuş örgütlerdir...

Sendikalar tüzüklerinde bu görevlerini yerine getirirken ayrımcılık yapmayacaklarına dair hükümler koymuşlardır. 1950'li yıllarda gerek uluslararası düzeyde gerekse ulusal düzeyde sendikal alanın yolunu açan tüm metinler, ayırım gözetmeksizin tüm çalışanları örgütlemeyi taahhüt ediyordu.

1970'li yılların ikinci yarısından itibaren farklılıkları çatışma unsuru değil bir zenginlik olarak algılayan bir demokrasi anlayışının gelişmesiyle birlikte, toplumun tüm yapı ve kuruluşlarında olduğu gibi sendikalarda da ırkı, rengi, cinsiyeti, yaşı nedeniyle toplum içinde ayrımcılığa uğrayan işçi gruplarının, farklılıklarıyla birlikte ele alınıp örgütlenme eğilimleri ağır basmaya başladı... Sendikalarda kadın-eşitlik bürolarının, gençlik yapılarının kurulması bu döneme rastlar.

Cinsiyet ayrımcılığı yukarıda saydığımız ayrımcılık türleri içinde en yaygın ve en can alıcı olanıydı.

1979 yılında kabul edilen ve Türkiye'nin de 1985 yılında dahil olduğu "Kadına Karşı Her Tür Ayrımcılığın Yok Edilmesi Sözleşmesi (CEDAW) tüm dünyada cinsiyet ayrımcılığına karşı yürütülen mücadele sürecinde, ayrımcılığı ortadan kaldırmak üzere doğdu...

CEDAW sözleşmesinin ana bölümlerinden biri de istihdam alanında kadınlara yönelik ayrımcılığı önlemek, kadın-erkek eşitliği esasına dayanarak eşit haklar sağlamaya ayrılmıştı. Sözleşme, taraf devletleri, bu hakkı kullanabilmek için kadınların önünü kesebilecek engellere karşı çeşitli önlemler almakla yükümlü kılıyordu. Bu anlayış tüm yapılarda ayrımcılığı ortadan kaldırmaya yönelik pozitif ayrımcılık tedbirlerini gündeme getirdi.

O halde kadınların emek piyasalarında eşit yurttaşlar olarak yer almasını engelleyen nedenler nelerdir? Türkiye söz konusu olduğunda bu engelleri şu biçimde sıralamak mümkün: İstihdam yaratmayan büyüme, kamuda daralma ve özelleştirmeler, toplumsal cinsiyetçi rol dağılımı, ön yargılar ve ev içi iş yükünün ağırlığı, çocuk ve yaşlı bakım hizmetlerinin yetersizliği, genel ve mesleki eğitimde cinsiyet eşitsizliği, özel sektörde teknolojik değişimlerin düşük ücretli, beceri istemeyen kadın işleri diyebileceğimiz işleri etkilemesi ve tüm bunların üzerine çok caydırıcı bir etken olan ücret düşüklüğü, eşitsizliği...

Bu engelleri aşmak için tedbir almakla yükümlü hükümetlerin yıllardır kadın istihdamını arttırmak adına yaptıkları tek şey, istihdam raporları hazırlamak... Her yıl onlarca toplantı yapılıyor, kadın istihdamının sorunları tartışılıyor. Kadın istihdamının artırılması için kadın girişimciliği ve mikro kredi uygulamaları gündeme getirilirken, TEKEL'de olduğu gibi özelleştirme aracılığıyla binlerce kadın istihdam dışına ve güvencesiz istihdama itiliyor. Çalışan kadınların kreş, doğum izini elinden alınmaya çalışılıyor.

DPT ve Dünya Bankası tarafından hazırlanan kriz sonrası dönemi de içine alan son rapor, kadınların işgücüne katılım oranının yüzde 21.6'nın altına düştüğünü gösteriyor. 1988'de çalışan kadın oranı yüzde 34.3 iken, 2006'da yüzde 24 civarındaydı...

Kadın istihdamının artırılması, ücret, terfi eşitsizliklerinin giderilmesi, iş yaşamı ile aile yaşamı arasındaki uyumun gerçekleştirilmesi, iş güvenliği yani kadınların istihdama eşit bireyler olarak katılması, hükümetlere bırakılmayacak derecede ciddi bir konu.

Bu noktada sendikalara da önemli görevler düşüyor. Fakat ne yazık ki Türkiye'de bulunan işçilerin çok az bölümü sendikaliyken, kadınlar arasında sendikalaşma oranı çok düşük seviyelerde seyrediyor.

Sendikaların kadınları örgütleyememesi, istihdamda olan kadın sayısının azlığı ile elbette çok yakından bağlantılı ama kendini erkek işçi üzerinden tanımlayan bir sendikacılık anlayışının ve geleneksel sendikal örgütlenme modelinin de bu sonuçta önemli bir payı olduğu gerçeğini bir kenara itmek mümkün görünmüyor...

Her örgütsel yapının, bu arada sendikaların da kendine eleştirel gözle bakmadan gelişebileceğini düşünmek hayalcilik olur. Sendikaların kadın meselesi üzerine durup düşünmeleri, kadın temsili ve örgütlenmesi konusunda kendilerini yenilemeleri gerekiyor.

Petrol-İş Sendikası olarak kadınların sendikal süreçlere katılımını, daha aktif üyeler haline gelmelerini önemsiyoruz. Bunun sendikal demokrasinin gelişimi açısından olduğu gibi aile içi demokrasinin gelişimi için de zorunlu olduğunu düşünüyoruz.

Sendikamız tarafından yedi yıldır çıkarılan kadın dergimiz, sendikamızın genel eğitim programı içine toplumsal cinsiyet dersini koymamız, kadın emek alanında yürütülen tüm etkinlik ve çalışmalara katkıda bulunma gayretimiz, bu bakış açısının ürünü.

Kadın meselesinde farklı sendikalardan çalışan kadınlarla ve bu konuda araştırma yapan kadınlarla çabalarımızı ortaklaştırıp dayanışma içinde bulunuyoruz. Bu nedenle kendisi de sendikalarda çalışmış İlknur Tenekeci tarafından hazırlanan ve bize sunulan "8 Kadın 8 Dünya" isimli kadın sendikacıların deneyimlerini anlatan kitabı önemsiyoruz. Tenekeci'nin 8 sendika yöneticisi kadınla yaptığı söyleşiler, onların ne türden zorluklarla karşılaştığını gösterdiği gibi kadınların sendikal süreçlerde daha etkin hale gelmeleri için, sendikaların üzerine düşen görevler hakkında da ipuçları veriyor.

Bu yıl, 8 Mart'ın 100. yılı kutlanıyor. Kadın özgürlüğü ve kadın mücadelesi açısından çok anlamlı bir gün olan 8 Mart'ta sizlere böyle bir kitabı armağan etmeyi anlamlı buluyor, kitabın kadınların sendikal mücadeleye daha aktif katılımına vesile olmasını diliyoruz...

Saygılarımızla,

Petrol-İş Sendikası Merkez Yönetim Kurulu

*Küçükören ailesine ve
oğlum Ateş Kutay'a*

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ	3
İLKNUR TENKEKİ KİMDİR?	11
ÖNSÖZ	13
BİRİNCİ BÖLÜM	17
<i>Sendikalarda Kadınlar Var mı?</i>	19
<i>Sendika İçi İktidar İlişkileri</i>	26
<i>Kadın, Sendikacı Olmak İsterse</i>	28
<i>Evlerimiz, İktidarın Eril İşleyişi Karşısında Sığındığımız Yerler midir?</i>	31
İKİNCİ BÖLÜM	35
<i>Kadınlar Anlatıyor</i>	37
<i>Dünyanın Başka Diyarlarından Kadın Anlatıları</i>	38
Kamalam / ICFTU Eşitlik ve Gençlik Bölümü Direktörü	39
Fatmeh Hababeh / Ürdün Kraliyet Hava Taşımacılığı Sendikası Kadın Komitesi Başkanı	42
Hakeima Ahmad Al-Rukhmiu / GFWTUY Yemen İşçi Sendikaları Federasyonu	44

<i>Bizim Kadınlarımız</i>	46
Beyaz Patiskalar	49
Gitmediğin Yer Senin Değildir	61
Kocaman Cepli Pembe Etekler	69
Yaşlı, Göbekli, Saçları Biraz Azalmış	77
Bedelleri Göze Almak ve Ödemek	85
Gür Bir Ses	93
Hayat, Değiştirip Dönüştürülecek Bir Süreç	101
Ateş Çemberlerinden Geçmek	109
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	123
<i>Son Noktayı Koymak Mümkün mü?</i>	125
KAYNAKÇA	135

İLKNUR TENEKECİ KİMDİR?

İlknur Tenekeci, 1969 yılında Ankara'da doğdu. İlk ve orta öğrenimlerini Ankara'da tamamladı. 1993 yılında Anadolu Üniversitesi, İktisat Bölümü'nden mezun oldu. 2000 yılında Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kadın Çalışmaları Ana Bilim Dalı'nda yüksek lisans yaptı. Halen bir kamu kuruluşunda işçi olarak çalışan İlknur Tenekeci, kadın sorunu etrafında pek çok panel ve konferansa katılmış ve çalışma hayatını ele alan dergilerde yazıları yayınlanmıştır. Bu kitap onun ilk kitabıdır.

ÖNSÖZ

Kadınlar hakkında bir şeyler yazmak kendi içinde bazı çıkmazlara gebedir. Kadın olarak kendinizi dile getirmenin hevesi ve de korkusu sizi sarar öncelikle. Kadın dünyası “özelden”, “mahremden” bahsetmektir çünkü. Tüm kadınların yaşadıkları benzer olsa da sadece siz yaşamışsınız ya da yaşıyorsunuz duygusunun yalnızlığında dönüp durursunuz. Sorunlarınızı bilmekle yaşamaya devam ediyor olmak arasındaki ince çizgide kalmanın bir sesidir kadını anlatmak. Kendinizi tanımlamaktan ziyade nasıl tanımlandığınıza dair bir yaşam kültürü içinden gelmiş iseniz, “ben” demeye başladığınızda kendinizi anlatacak her kelime ile başınız belaya girer. Çünkü kelimeler sizi anlatmaz, tanımlar. Bu nedenle bir cesaret olarak algılıyorum elinizdeki kitabı, çünkü ben ve diğer kadınlar “kadın dünyalarımızı” anlatıyoruz bu kitapta. Sendikacı kadınların mücadele hikâyelerini aktarmak olsa da niyet, yaşamın her anına dokunduk hikâyelerimizi aktarırken yaşanan ve yaşanıyor olan kadın mücadelelerimizi anlattık.

Bu kitabı yazma fikri sendikal mücadelede yaşadığım hayal kırıklıklarını ve öfkemi kaleme alıp, sevgili Gülay Hoca’yla* paylaşmamla başladı. Kendisi bu çalışmayı diğer sendikacı kadınların mücadele hikâyeleri ile zenginleştirerek bir şekilde değerlendirmem için beni yüreklendirdi. Uzun bir süre bekledim, her bir araya gelişimizde bu çalışma hakkında konuşuyorduk. Yine bir karşılaşmamızda artık bir çalışma planı ortaya koymak gerektiği konusunda beni uyarıyordu, çünkü kendisini tanıdığım ilk günden beri benim sendikalı kadın işçi olarak sendikalarda yaşanan cinsiyet ayrımcı tutum ve uygulamaları daha detaylı görebildiğim, sorgulayabileceğim kanısındaydı. Birer sorun yumağı olan kadın-sendika ilişkisinde sayıca az olsalar da sendikacı kadınların mücadele hikâyeleri kaleme alınmalı ve paylaşılmalı idi.

.....
* Prof Dr. Gülay TOKSÖZ, Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü, Çalışma Ekonomisi Ana Bilim Dalı, Öğretim Görevlisi

Kadın-sendika ilişkisini dört ana eksen etrafında toplamak mümkün. Öncelikle kadınların sendikalarda var olabilmeleri için kayıtlı bir işte çalışıyor olmaları ve bu kayıtlı işin yasalarca sendikal örgütlenmeyi içerir olması gerekiyor. Sonrasında kadınların elde ettikleri kazancın aile gelirine katkıdan çok bireysel bir hak olduğu bilincine sahip olmaları gerekiyor. Ailenin erkekleri ile sendikalarda aktif çalışabilmeleri konusunda fikir birliği içinde olmaları ve desteklenmeleri, çocuk bakımına dair işlerden biraz olsun rahatlama, evdeki sorumluluklarını olabildiğince eşit paylaşmaları gerekiyor. Toplumun ve çalışma hayatının cinsiyet ayrımcı yapısına ve ilişkilerine rağmen sendika üyesi olabilen bir kadın işçinin mücadelecisi bir kişiliğe sahip olması gerekiyor. Bu da yetmiyor ve sendika ile ilişkilerinde ne kadar samimi, istekli ve azimli olduğunu çevresine anlatması gerekiyor, çünkü sendikacılık bir erkek işi. Üye olduktan sonra da sendikalı kadın işçinin sendikalı erkek işçilere göre daha fazla mücadele etmesi gerekiyor, çünkü o bir kadın. Onun hem bir sürü böcek içinde bir çiçek olmaktan ötelere gidebilmesi hem de akşam evinde çorba pişirmesi için gerekli enerji ve güce de sahip olması gerekiyor.

Mücadele hikâyelerini aktaracağım kadın sendikacılar bu ve buna benzer sorunlarla çok sık karşılaşmışlar. Şu ya da bu toplumsal gruptan olan, eğitilmiş, eğitimli, genç ya da yaşlı tüm kadınlar kendi içinde farklılıklara rağmen “kadın olmak” ortak paydasında birleşiyorlar.

Ben bu sorunlar zincirini tekrar edip, bildiğimiz melodinin hissettirdiği acıyı yeniden yaşamak ve yaşatmak niyetinde değilim. Kendi tecrübelerimden yola çıktığımda sizlerle asıl kadın sendikacıların “iktidar” ile nasıl ilişki kurduklarını ve bu ilişkiyi nasıl yaşadıklarını, neler yaptıklarını/yapabildiklerini ya da yapamadıklarını paylaşmak istiyorum. Bana göre kadınların karar mekanizmalarında var oluş biçimleri “iktidar” olgusu ile yakından alakalı ve ataerkil toplum düzeninde “iktidar”, “temsil organları” erkek değer yargıları üzerinden şekilleniyor.

Tartışmak ve paylaşmak istediğim diğer bir konu ise kadın sendikacıların “ev” ile ilişkileri. “Ev”lerimizin içinde olan bitenlerin sorumluluğunun yarattığı ağır yükü tüm kadınlar birlikte taşıyoruz. Kişisel deneyimlerimi paylaşıp, kadın olmanın ev ile ilişkisine dair durumları dile getirdiğimde, bu-

nun “kadın olmak” bilincimde bir sorunmuş gibi algılanmasının yarattığı duygu karmaşası beni çok yormuştu/yoruyor. Bu karmaşa anne olduktan sonra daha da arttı. Toplum tarafından yüceltilen bir annelik kavramı karşısında yalnız kalmak-yalnız bırakılmak hep bir kaygı halinde geçirdiğim aneliğimi bir de öfkeli bir anne olarak yaşamama yol açıyor ve çoğu zaman bu kaygı ve öfke karşısında evimde olmayı tercih ediyorum. Bu nedenle de kamusal alan-özel alan ayrımının yarattığı bu gerilimi kadın sendikacıların nasıl yaşadıklarını aktarmak istiyorum.

Sendikacı kadınları anlatan elinizdeki kitap üç bölümden oluşuyor. Birinci bölümde kadınların sendikalara katılımı ve temsil edilmesi noktasındaki engeller ve bunların sendikaların erkek egemen yapısı ile ilişkisi kısaca özetlenirken, çalışan kadınların özel alanda yapılan yemek, temizlik gibi işlerin ve bakım hizmetlerinin bu anlayışı nasıl desteklediği tartışılıyor.

İkinci bölüm sendikacı kadınların hikâyelerinden oluşuyor.

Üçüncü bölüm, kadın sendikacıların hikâyelerinin değerlendirmesini içeriyor.

Kitabın yazılmasında pek çok gönül dostuma teşekkürden öte şükran borçluyum. Öncelikle Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kadın Çalışmalarından Prof. Dr. Gülay TOKSÖZ Hocam’ın sonsuz destekleri ve güvenleriyle mezun olabildim. Bu kitabı yazmam konusunda benim en büyük yol göstericimdi. Ona bir ömür boyu şükran borçluyum. Kendisini tanıtmaktan çok mutlu olduğum sevgili Özge BERBER, meselenin bir de dünyadan nasıl görüldüğüne dair tartışmaları onunla yapabildim. Takıldığım her noktada bana yardımcı oldu.

Petrol-İş Kadın Dergisi’nin Editörü Necla AKGÖKÇE’ye bana gösterdiği arkadaşlık için minnet borçluyum.

Petrol-İş Sendikası Genel Başkanı Sayın Mustafa ÖZTAŞKIN’a bu çalışmanın kitap haline getirilmesi konusunda gösterdiği destekten dolayı şükran borçluyum. Başta Merkez Yönetim Kurulu üyeleri olmak üzere tüm Petrol-İş Sendikası’na, sendikanın değerli üyelerine sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Ve de görüştüğüm sendikacı kadınlar. Hikâyelerini açık yüreklilikle ortaya

koyarak hepsi bana gönülden ve yürekten destek oldular. Özellikle bir anlamda kendi yol haritamda bulanıklaşan, adını koymakta zorlandığım pek çok konuda ufkumu açtılar. Sendikaların bir değişim ve dönüşüm yaşamaları konusundaki inancımda kadın sendikacılara duyduğum güveni onlarla yeniden tazeledim. Cesaretlerinden dolayı ve bana gösterdikleri güven için de hepsine ayrı ayrı teşekkür ediyorum.

BİRİNCİ BÖLÜM

SENDİKALARDA KADINLAR VAR MI?

Ülkemizde kadın meselesi etrafında şekillenen ciddi örgütlenmeler mevcut. Tartışmalar uzun ya da kısa soluklu çözüm politikaları üretilerek yürütülüyor ve çok tatminkâr olmasa da olumlu sonuçlar elde ediliyor. Ancak; kadınlar içinde büyük bir kitleyi oluşturan “kadın işçi” ve onun talepleri ve sorunları 8 Mart etkinlikleri içine sıkıştırılmış durumda, 8 Mart'lara denk gelen günlerde bu konu bir tırmanış gösteriyor, daha sonrası sönümleniyor. İşçi hareketi içinde de “kadın işçi” meselesi politika dışı bir “etkinlik” mantığı etrafında ele alınıyor.

“Kadın işçi” konusunda uluslararası düzeyde olumlu adımlar atıldı ve gelişmeler sürüyor.

“Cinsiyet Eşitliği” kavramı etrafında yürütülen ulusal ve uluslararası tartışmalar çalışma hayatındaki cinsiyet temelli ayrımcılığı ortaya koyarken, bu konuda yapılması gerekenler hakkında da politik önermelerde bulunuyor. Çalışma hayatında cinsiyet eşitliği için sürdürülen çabalar kadın-erkek arasında ücret ve hak eşitliği mücadeleleriyle başlayıp, toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlılığın geliştirilmesi çalışmalarıyla devam ediyor.

Avrupa Sendikalar Konfederasyonu ETUC, cinsiyet eşitliği konusunda 2003-2007 yılları arasında bir çalışma planı ortaya koydu. Çalışma hayatı ve kadınların sendikalardaki konumları ele alındığında hala aynı işte çalışan kadınların erkeklerden daha az ücret aldıkları, ayrıca kadın istihdamının iş, sektör, iş sözleşmesi ve çalışma şartları açısından ayrımcılığa uğradığı gözleniyor. Bununla birlikte kadın istihdamının görece artışına rağmen, sendikalara üyelik ve sendikalarda temsil noktasında bir orantısızlığın söz konusu olduğu görülüyor.*

* ETUC, Avrupa Sendikalar Konfederasyonu, Equality Plans (Eşitlik Planı), 2003-2007

Toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlılığın geliştirilmesi doğrultusunda yapılan çalışmalarda sendikalarda cinsiyet eşitliğini hedefleyen politikaların yetersiz olduğu görülüyor. Bu konuda sendikal hareketle feminist hareket arasında yaşanan gerginliğin giderilememesi önemli engellerden birini oluşturuyor. Çünkü doğum, kürtaj, ırk ayrımcılığıyla mücadele, parite, kota ve ev sorumluluklarının eşit paylaşılması gibi konular sendikal politikaya dair olarak görülüyor ve kadın ezilmesinin bertaraf edilmesine dair politika önerileri karşısında direnç geliştiriliyor. Bu direnç karşısında ETUC, çalışmalarını yoğunlaştırıyor. Birlik, cinsiyet eşitliği politikalarını dört ana eksende topluyor; - cinsiyet rol haritası çizilmesi, - sendika karar organlarına kadınların teşvik edilmesi, - iş-yaşam dengesinin kurulması, - cinsiyetler arasında ücret farkının önlenmesi. İcra komitesinde bu konuyu tartışıyor ve yıllık raporlara cinsiyet eşitliğine duyarlılığı geliştiren anlayışı dâhil ediyor ve bu konunun sosyal refah anlayışının ana hedeflerinden biri olmasını amaçlıyor.*

ETUC ve bağlı kuruluşların “cinsiyet eşitliği” konusunda ciddi çalışmalar yürütmesi şu noktaya dikkatleri çekiyor; cinsiyet eşitliğinin sağlanması için sendikal politikalar çok önemli ve sendikaların ürettiği politikalarda öncelikle bir zihniyet değişimi şart. Zihniyet değişimi için kadın sendikacı sayısının artması bu zihniyet değişimi ve temsiliyet meselesinin devamlı kılınabilmesi için gelişmelerin sürekli takip altına alınması gerekiyor. Politikaların izlenmesi işlerliğini artırıyor.

Ülkemizde çalışma hayatında cinsiyet eşitliğini sağlama konusunda siyasi iktidarlar ve sendikal örgütlenmeler açısından ciddi ve düzenli bir çalışma söz konusu değil. Kadın ve sendika meselesi, akademik tartışmaların ötesine henüz geçemedi. Yapılıp edilenlerin çoğu uluslararası tartışmaların gölgesinde kalmış durumda. Bu nedenle de istisnalar olmakla birlikte yapılan çalışmalar ve kurulan yapılar belli bir zemine oturmuyor ve inançtan yoksun bir biçimde işliyor.

2005 yılında 8 Mart hazırlıkları çerçevesinde Türk-İş bünyesinde oluşturulan “Kadın Emeği Platformu” çalışmaları içinde yer almıştım. Daha önce-

* ETUC, April 2003, June 2007, February 2008

si bir dayanışma ve ortak eylem koyma mantığı ile geniş tabanlı oluşturulan “Emek Platformu”nun yoluna “Kadın Emeği Platformu” çalışmalarını da ekleyerek devam etmesine karar verilmişti. Platformda beş alt komisyon kuruldu, komisyon raporları doğrultusunda ülkemizdeki çalışan kadınların statüsünün ortaya çıkarılmasına ve politika önerilerinin sunulmasına çalışıldı. Bu çalıştaylar bir rapor halinde kitaplaştırıldı. Ben Çalışma Hayatı ve Sendikalar Komisyonu’ndaydım.*

Kadın Emeği Platformu, çalışan kadınların sorunları etrafında yapılan ne ilk ne de son çalışma oldu. Ancak son yıllara denk gelen ve bir konfederasyon bünyesinde oluşturulan geniş kapsamlı bir çalışma olduğu için ele alınması faydalı olabilir.

Çalışma Hayatı Komisyonu çalışma hayatında kadınların yaşadıkları sorunları derinlemesine tartıştı. Ben bu tartışmaları tekrarlamayacağım, ancak belli başlıklar halinde bu sorunları yeniden gözden geçirmenin yararlı olduğunu düşünüyorum. Komisyon raporuna göre kadın işgücü; işgücüne katılım oranları, istihdam edilme durumları, istihdamdaki sektörel dağılımları, işteki durumları, eğitim düzeyine göre istihdam edilme durumları, işsizlik, ücret gibi kriterler değerlendirildiğinde erkek işgücüne oranla eşitsiz bir konumda. Bunun ana nedenleri arasında kadınların eğitim fırsatlarından yeterli yararlanmamaları/yararlandırılmamaları yer alıyor. Göç olgusu kadın işgücünü olumsuz yönde etkiliyor. Toplumsal değer yargıları hala kadının çalışma hayatına atılmasını belirleyebiliyor. Kadın işgücü artan oranda kayıt dışı sektörde, iş güvencesinden yoksun, düşük ücretli işlerde yoğunlaşıyor.

Kayıt-dışı işler “yedek işgücü” mantığının işgücü piyasasının cinsiyet temelli ayrımcılığı yeniden üreten mantığı ile doğru orantılı ve bu işler çokuluslu işletmelerin taşeron firmalar ile kurduğu üretim ilişkisinde yaşatılıyor. Kayıtlı işletmeler çalışma koşullarındaki sorumluluklarından uzaklaşıyor, bu durum işçiler açısından iş güvencesinden yoksun çalışma şartları anlamına geliyor. Uluslararası işletmeler ekonomik dalgalanmalar karşısında üretimin artması ya da azaltılması gerektiği durumlarda kendilerine

* KEP, 2005

bağlı bulunan taşeron firmalarda çalışan işçiler üzerinden gerektiğinde onları işe alıp, istemediklerinde işten çıkararak, çok rahat bir biçimde tasarrufta bulunabiliyorlar.

Kriz dönemlerinde kayıt-dışı işler ve kayıt-dışı istihdam artıyor. Kayıt-dışı işler daha çok emek yoğun işler olmakla birlikte evde yapılan, bilgi ve beceri gerektirmeyen, esnek çalışma şartlarını içeren ve çalışma saatleri düzensiz işlerden oluşuyor. Kayıt-dışı işler işsizlik sorununa karşı bir çözüm olarak öngörülüyor. *

Kayıt-dışı işlerin bu özellikleri işgücü piyasasının cinsiyet ayrımcı yapısının yeniden üretilmesine zemin hazırlıyor. Bir anlamda işgücü piyasasının “yedek iş gücü” olarak değerlendirdiği kadın işgücü, kayıt-dışı işlerde çalışmaya zorlanıyor. Emek piyasalarında erkek işgücüne göre dezavantajlı olan kadınlar, yaşamak ve geçinmek için gerekli gelirden yoksun kalıyorlar ve bu itki kadınların kayıt-dışı işlerde çalışmasını zorluyor.** Ayrıca kadınların ev işleri, çocuk, yaşlı ve hastaların bakım işlerinden sorumlu olmaları ve bu konuda sosyal yardımların azlığı ya da yokluğu, düzensiz gelir ve çalışma şartları sunsa da kadınların kayıt-dışı işleri tercih etmelerine neden oluyor.

Eğitilmiş kadın işgücü ise işe alımlarda ve mesleki kariyer elde etme noktasında cinsiyet ayrımcı uygulamalarla karşı karşıya kalıyor. Kadınlar belli iş ve mesleklerde yoğunlaşıyor ki, bu iş ve meslekler görece daha düşük ücretli ya da kariyer sınırları dar iş ve meslekler olabiliyor.

Bu çerçevede, çalışma hayatı çalışma grubunun sorunların çözümü aşamasında ürettiği politikalar daha da önem arz ediyordu. Çalışma hayatında kadınların konumunun iyileşmesi aşamasında öncelikli konu kız çocuklarının eğitim fırsat eşitliğinden yararlanmaları ve temel ve mesleki eğitimin cinsiyet eşitliğini içermesi gerekiyor.

Kadın iş gücünün statüsünün iyileştirilmesi aşamasında ise çocuk, yaşlı ve hasta bakım hizmetlerinin devlet erkleri eli ile yürütülmesi ve yaygınlaştırılması ve bu sorumluluğu işveren-yerel yönetimler-sendika-devlet sac ayağı şeklinde oluşturulması gerekiyor.

.....
* Müftüoğlu, 2007

** Toksöz, 2007

Kadın Emeği Platformu'nun diğer bir çalışmayı ise sendikalarda kadın grubu idi. Çalıştay sendikalarda kadınların konumuna dair çalışmalarını kadınların sendikalara üyelikleri ve sendikal temsilcileri sorunu etrafında yürüttü. Sendikalı kadın sayısının sendikalı erkek sayısından hala az olduğu ortaya koyuldu. Bunun nedenlerinin en başında kayıtlı kadın iş gücünün az olması ve kadınların daha çok kayıt-dışı işlerde yoğunlaşması, olduğu vurgulandı.

Sendikaları temsilen gelen kadınlar şu vurguyu yaptılar; “kadınların sendikalı ve sendikacı olmaları noktasında toplumsal değer yargıları değişiyor, ama kadınlar hala sendikacı olmak noktasında çekingen davranıyorlar”. “Çekingenlik”in kadınların tam anlamıyla sendika ile ilişkilerini belirlediği ortaya çıkıyor. Çünkü sendikacı kadınlar; lise ya da yüksek okul mezunu, kent kültürlü, bir ya da iki çocuk sahibi (çocuklar anne bakımından bağımsızlaşmış), eşlerin de sendikacı olduğu, mücadeleci, sendika öncesi toplumsal mücadele pratikleri olan kadınlardan oluşuyor.*

Kadınlar daha çok işyeri temsilciliği, amatör şube yönetim kurulu üyeliği ve de disiplin ya da denetleme kurul üyeliği şeklinde sendikacılık yapıyorlar ve genel merkez düzeyinde sendikacı kadın sayısı yok denecek kadar azken, var olanların da eğitim ya da sosyal işlerden sorumlu olması, “çekingenlik” olgusu ile ilişkili. Tüm bu sorunları tam ortadan kalın çizgilerle “çekingenlik” olgusu kesiyor. Çünkü sendikalar erkek egemen yapılara sahiptirler ve kadınların ikincil ve ayrımcı toplumsal statüleri sendikalarda yeniden üretiliyor.

Sendikaların erkek egemen yapısının dönüşümünde sendikal eğitimlerin rolü büyük. Bu eğitimlerin toplumsal cinsiyet duyarlılığı gözetilerek yapılması, cinsiyetçi rol algılarının değişmesi açısından çok önemli. Sendikal faaliyetlerin, kadının toplumsal statüsü gözönünde bulundurularak organize edilmeleri gerekiyor. Çünkü etkinliklerin saatleri, yeri, içeriği ve dili gibi faktörler kadınların katılımı üzerinde büyük rol oynuyor. Özellikle çocukları olan kadın üyelere bu konuda sendika içinde çocuk bakım odaları gibi olanakların sunulması gerekiyor. Ayrıca toplumsal cinsiyet eğitiminin erkek üye ve sendikacılara da verilmesi, yapıların dönüşümü açısından son derece gereklidir.

.....
* Toksöz ve Erdoğan, 1998

Sendikalar çalışmayı da tespit edilen sorunlar karşısında çözüm önerileri geliştirdi; sendikalar acilen bir kadın politikası oluşturmalı ve bu politika iş kolu düzeyinde detaylandırılmalıydı. Konfederasyonlar öncülüğünde üretilen/üretilen kadın politikalarının sendikalar arası entegrasyonu sağlanmalı, sendikal eğitimler toplumsal cinsiyet duyarlılığını sağlayan/geliştiren düzeyde planlanmalı, kadınların sendikal temsilcilerini güçlendirecek olumlu ayrımcılık uygulamalarına gidilmeliydi.

Şu açıkça söylenebilir; 2005'te yürütülen KEP çalışmaları, tüm sosyal tarafların temsilcileri (işçi-işveren-devlet) ile kapsamlı bir çalışma sonrası ülkemizdeki kadınların sorunlarının anatomisini çizdi, ancak bu tablonun politik bir tavra ve harekete dönüşmesi sağlanamadı. Şayet böyle bir adım atılmış olsa idi, öncelikle konfederasyon öncülüğünde üye sendikaları temsilen bir kadın komisyonu kurulmuş ve bu komisyona KEP'in uzun ve kısa soluklu politika önerilerini hayata geçirme ve takip etmek yetkisi verilmiş olurdu. Böyle bir komisyon henüz kurulmuş değil. İşte bu noktada özellikle sendikaların çalışma hayatında kadın-erkek eşitliğinden yana politikalarda yeterli inanca sahip olmadıkları kesinleşmiştir.

Sendikalar her ne kadar işçi haklarının korunması ve geliştirilmesi amacıyla kurulan örgütler olsa da zaman içinde bu amacın işlemesine destek olan yapısal özelliklerden uzaklaştılar. Bir genelleme mümkün değil, ancak günümüzde değişen iş ilişkileri ve işçi yapısı karşısında sendikaların temsil krizinden bahsediyor isek bu olumsuz gelişmenin yaygınlığından söz edebiliriz.

Sendikalarda temsil krizi şüphesiz sadece sendikal yapılarda oluşan değişimle açıklanamaz. Çünkü tüm dünyada 1980'lerle birlikte sermaye birikim sürecinin niteliği değişti. Bu yapılanma sürecinde özellikle ihracata yönelim ve dünya pazarı ile bütünleşmeye dönük birikim stratejisi benimsendi.

Sermayenin yeniden yapılanma sürecinden işçi sınıfı olumsuz etkilendi. Öncelikle sayısal ve oransal olarak işçi sınıfı büyüdü, buna karşın işçi sınıfı kendi içinde katmanlaştı ve parçalandı. Kayıtdışılık ve işsizlik arttı. Kaçak işçilik, göçmen işçilik artarken etnik azınlıklar ve kadınlar emek pazarı-

nın büyüyen kesimini oluşturdu. Mavi yakalı emekçiler beyaz yakalı emekçilere dönüştü.

Kapitalist üretim ilişkilerinin küreselleşme süreci ile çizdiği yeni rotanın en temel amacı işçileri sendikal örgütlenmelerden uzaklaştırmak olduğu biliniyor. Sermayenin yeniden yapılanma süreci içinde işçiler aleyhine olan tüm uygulamaları geriye çevirmek noktasında da sendikalar yeni örgütlenme politikaları oluşturmak zorundalar. İşte bu noktada gerekli çıkışın gösterilmemesinin nedeni çözüm noktasında sendikal irade ve inancın olmasıdır. Bu irade ve inancın oluşması ise sendika içi demokrasi geleneğinin yaygınlaşmasına bağlıdır. Sendika içi demokrasinin ana eksenlerinden birini kadın işçilerin örgütlenmesi, sendikal faaliyetlere katılımı ve sendikal organlarda temsil edilmesi oluşturmaktadır. Sendikalar formel iş kolu ve erkek iş gücü dışında kalan işgücünü ve kayıtdışı çalışanları örgütlemek zorundadır. Ayrıca sendikalar, sendika-üye arasında yaşanan yabancılaşmanın sendikaların hak arama mücadelesinde sorun alanlarından biri olduğunu düşünüyorlar ise bu yabancılaşmayı dönüştürmenin erkek egemen bir algı üzerinden yükselen sendika içi işleyişin değişimine bağlı olduğunu da görmek zorundadırlar. Çünkü üye-sendika arasındaki yabancılaşmanın en temel nedeni sendika içi demokrasinin ya kurulmaması ya da sendikacı lehine gelişmesidir. Sendikalar çalışanların haklarını korumak ve geliştirmek adına mücadele ederken kadın üyelerine yönelik herhangi bir çaba içinde değillerse günümüz koşullarının işçiler aleyhine yürütülen tüm oluşumlarına yeterli ve gerekli tavrı koymak noktasında da yetersiz kalacaklardır.

SENDİKA İÇİ İKTİDAR İLİŞKİLERİ...

Sendika-içi demokrasi tartışmaları kadınların sendikal faaliyetlere katılması ve temsil edilmeleri noktasında ve de “çekingenlik”lerinin dönüşümünü sağlayacak en temel tartışmalardan birisidir.

Tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de sendikacılığın bir erkek işi olduğunu ve bir meslek haline geldiğini açıkça söyleyebiliriz. Ancak değişen iş ilişkileri ve işgücü yapısı karşısında, erkekler kulübü görünümü sergileyen ve iktidar ilişkilerinin kemikleşerek hiyerarşik yapılar oluşturduğu sendikal yapıların hareket alanlarının giderek daraldığını söyleyebiliriz. Bu yapının değişip dönüşmesi noktasında sendikaların kadın işçi politikaları üretmesi son derece önemli gözüküyor. İşgücü içinde kayıt-dışı işgücü oranı büyüyor. Kadınlar işgücü piyasasına daha çok kayıtdışı işlerde çalışıyorlar. Bu nedenle sendikalar çalışma hayatını cinsiyet eşitliğini sağlamak için kayıt-dışı ile mücadele etmek ve tüm bu mücadelede meseleyi kadın hakları üzerinden ele almak zorundalar. Sendikaların kadın politikaları üretmeleri, iktidar, hiyerarşi, ayrımcılık, eşitsizlik, erkek egemen yapı gibi demokratik süreçlerin önünü tıkayan işleyiş ve zihniyetin değişmesini de sağlayacaktır. Bu değişim ve dönüşüm sendikaların temsil krizinden kurtulmalarının da yolunu açacaktır. Çünkü sendika içi iktidar ilişkileri sadece kadın üyelerin sendikaları ile ilişkilerinde sorun teşkil etmiyor, değişmez bir yapıya dönüşen üyesine rağmen sendikacılık anlayışının da temelini oluşturuyor.

Sendikalarda iktidar sendika genel başkanı etrafında oluşuyor ve gelişiyor. Bu iktidar/güç sendika genel başkanının kişisel özellikleri ve nitelikleri doğrultusunda kemikleşiyor. Güçlü sendika genel başkanları yıllarca bu temsil görevini sürdürüyorlar. Ayrıca genel başkan etrafında oluşan ve kesintisiz desteğin güvencesi ile grup meydana geliyor. Bu yapı karşısında ya hiç muhalefet olunamıyor, ya da oluşumlar apolitikleşiyor ve sendikal temsil organları hiyerarşik yapılara dönüşüyor. Sendikacının temsil yetkisi kişiselleş-

tiriliyor ve bir şekilde temsil yetkisi bir başkasına geçtiğinde bu durum iktidarın/gücün ve prestijin kaybı demek oluyor. Sonuç yenilgi olarak algılanıyor. Daha önceleri işçi/üye olan sendikacı bu geçmişini unutuyor ve sendikacı kimliğini kaybettiğinde kimi durumlarda yasal engel olmasa bile, işyerine geri dönmek istemiyor.*

Sendikacı olmanın yarattığı güç ve iktidar bu anlamda erişilmez hale geliyor. Bir üyenin bu iktidar ve güce ulaşması için öncelikle mevcut hiyerarşinin oluşma aşamalarından geçmesi gerekiyor. İşyeri temsilcilikleri de bu yüzden pek çok sendikada atama yoluyla belirleniyor. İşyeri temsilcilikleri dışındaki temsil organları her ne kadar üye/delege iradeleri yolu ile oluşturulsa da onlar da sendika içi güç ilişkileri ekseninde şekilleniyorlar.

Amatör ve profesyonel olarak sendikacılık yapmak, sendika içi iktidar ilişkilerinin diğer bir yönünü oluşturuyor. Amatör sendikacılık yapmak daha kolay ve erişilebilir olmakla birlikte profesyonel sendikacılığa hem zor ulaşıyor hem de zor vazgeçiliyor.

Sendika içi iktidarın “güç/güçlü” olgusu ile kurduğu ilişkinin göstergesi kürsüler oluyor. Kürsüler hem işverene hem de üyelere sendikanın gücünü yeniden hatırlatmak için kullanılan araçların başında yer alıyor. Kürsüler sesin yükseldiği, zaman zaman ellerin masalara vurulduğu, öfkeli ve tehditkâr kelimelerin ve cümlelerin sarf edildiği yerler oluyor ve iktidarı yeniden üretme kapasitesini genişletiyor.

Sendika içi iktidar ilişkilerini ve yansımalarını tüm sendikalara atfetmek mümkün değil, ama özellikle sendika genel başkanlarının 20 yıl veya daha fazla bir dönem boyunca başkanlık yapmaları, kadın sendikacı sayısının yok denecek kadar az olması, sendikalarına yabancılaşan üyelerin sayısının giderek artması, çalışanların sendikalı olmaya mesafeli olmaları gibi sonuçlar sanırım bu problemin genelliğine işaret ediyor.

* Lordoğlu, 2004

KADIN, SENDİKACI OLMAK İSTERSE...

Sendika içi iktidarın kurgulanması ve işleme sürecinin kadınların toplumsal statülerinden çok uzak olduğu ortada. Kadınlar için iki seçenek söz konusu; ya iktidar kurgusunda kendilerine verilen fırsatlar düzeyinde yer alacaklar, bir şekilde erilleşecekler ya da iktidarı değiştirip dönüştürecekler.

Kadın-sendika ilişkisini, dışlama ve engelleme anlayış ve pratikleri şeklinde özetlemek mümkün. Kadınlar sendikalardan dışlanıyorlar, çünkü sendikalar erkek egemen yapı özelliklerini korumak ve yeniden üretmek noktasında ısrarlılar.

İktidar algısı erkekler arasında bir hiyerarşik düzen oluştursa da “erkeklik” kavramı, erkeklerin iktidar etrafında toplanması ve hepsinin bu biçimi alması ve iktidar yapısının devam etmesi erkeklik imajını korumaya dair algıları da içerir. Bu bağlamda iktidar bir şekilde erkekleri baskılayıp, biçimlendirirse de erkeklik kimliğine dair algıların devamı için bu iktidar ve işleyiş devam eder.*

O nedenle kadınların sendikalarda temsil edilmesinin sendika-içi demokrasi tartışmasından çok ötesinde bir anlamı vardır. Bunun nedeni ise kadınlık ve erkeklik kavramlarının bir norm ve farklılık içinde oluşturulmasıdır. Kadınlık erkekliğin tam karşısı olmakla birlikte bir değer ifadesi olarak da algılanır ve “değerli olan her şey” erkeklik olgusu ile eşleştirilir. Kadınlık ise ya erkeklik değerleri dışında kalandır ya da erkeklik değerlerini tamamlayandır.**

İktidar algısını kadınlık ve erkeklik normları etrafında yeniden ele aldığımızda kadınların sendikaları ile ilişkilerinde neden çekingen davrandıkları

* Connell, 2000

** Lloyd, 1996

rı daha bir netlik kazanacaktır. Kadın sendika temsil organlarına geldiğinde ondan erkeklik değerlerine uygun davranması ve de bu değerlere eklememesi beklenir. Peki, kadın sendika içi iktidarın normlarına uymadığında neler olur? Çok açık, kadınlar dışlanır. Üstelik de kadınlık kavramına yüklenen anlamlar üzerinden dışlanır. Bu bakış açısından hareketle kadın üyeler; duyguları ile hareket ettiklerinden, detaycı olduklarından, iktidara boyun eğme eğiliminde olduklarından, sendikal politikalar üretemediklerinden, en önemlisi zaten ekonomik zorunluluk gereği çalışma hayatında olduklarından ve bu zorunluluk kalktığında her kadın evine seve seve geri döneceğinden erkek sendikacıların güvenine layık olamazlar!

Direnmeye, sendikacı olmaya devam ederlerse; o zaman da bir koruma refleksi geliştirilir. Kadının toplumsal değeri ve önemi ön plana çıkarılarak, siyasetin kirlenmişliği, yıpratıcılığı kadın ve kadınlık değer yargılarına nasıl tehdit oluşturduğu söylenerek “himayeci” bir tutum içine girilir ve kadınlar korunurlar!

Kadınların sendika ile ilişkileri iş-sendika-ev şeklinde “üçlü vardiya” olarak nitelendirilir. Bu tanımlama yorucu, parçalanmış, bölünmüş bir yaşantıya vurgu yapar. Kadınlardan iş-sendika-ev üçgeni içinde ya aşırı yüklenerek devam etmeleri ya da vardiya sayılarını azaltmaları beklenir.

Kadının sendika ile ilişkilerinde eşin sendikacı olması, sendikacı bir aile geçmişinin olması gibi durumlar avantajlar oluşturabilir. Kadının genç olması, kadın üye sayısının az olması, sendikanın işleyiş ve yapısının erkek egemen ilişkiler içermesi ya da muhafazakâr bir yapıda olması ise kadının aleyhine olan durumlardır. Kadın sözlerinden, davranışlarından kılık kıyafetine kadar her konuda bir hesap verme hali içine çekilir. İşin en dışlayıcı yanı ise kadının tüm davranışlarının cinsiyeti kısıcında ele alınmasıdır. Yakıştırmalar ve yaftalar yanı başında belirebilir. Toplumun kadın kimliğine yüklediği tüm ahlak kriterleri kadının yargılanmasının temel taşı olur.

Bilinenin aksine sendikalı kadınların sendikal bilinçleri oldukça yüksek*, ancak sendikaların erkek egemen yapısı özellikle kadınların sendikal poli-

* Tenekeci, 2000

tikalara olan ilgilerini azaltıp onları sendikal mücadele içinde çekingen kı-
lıyor. Kadın üyelerden gelen taleplerin yeterli düzeyde ele alınmaması ve
çözüm noktasındaki ciddiyetsizlik, kadın üyeler arasında çalışma hayatın-
da karşılaşılan kadın olmaktan kaynaklı sorunların sendikalarda yeniden
yaşandığı yargısını derinleştiriyor. Hem çalışma hayatının hem de sendika-
ların kadınları dışlayan, ikincilleştiren yapısı karşısında kadınlar sendikaları
ile aralarına mesafe koyuyorlar.

Aslında tüm mesele iktidarın siyasi, ekonomik ve sosyal anlamda kişiye ka-
zandırdıklarının kadınlarla paylaşılmaması meselesidir.

EVLERİMİZ, İKTİDARIN ERİL İŞLEYİŞİ KARŞISINDA SİĞİNDİĞİMİZ YERLER MİDİR?

Günümüzde çalışan kadınların evlerine dönmek arzusu yükseliyor.* Bu ge-
riye dönüş arzusu ilk başta özel alanın sorumluluklarını kotarmak ama-
cını gütmekle alakalı gibi görünse de kadınlar çalışma hayatının ayrımcı
ve ikincilleştirici yapısı karşısında sanırım çok yıprandılar ve bu yüzden de
kadınların özgürleşme mücadelesine olan inançlarında bir gerileme söz
konusu.** Çalışma imkânı bulmuş bir kadın için sendikalarda mücadele
etmek yerine, sıcak ve mutlu bir yuvada aile sorumluluklarını yeterli/ye-
tersiz düzeyde sürdürmek daha çekici hale gelebilir.

“Ev”, kadın konusunda yapılan tüm tartışmaların merkezine oturur. Bu tar-
tışma kamusal alan-özel alan-toplumsal cinsiyet kavramlarının erkek ege-
men yapı ile kurduğu iktidar ilişkisi ele alınarak genişler.

Kadın kurtuluş hareketi, “özel olan politiktir” diyerek, ev içi ilişkilerin poli-
tikliğine ve kadınlık ve erkekliğin ev ve aile ilişkileri içinde yeniden üretil-
diğine dikkat çekmiştir. Ev, orada yapılan ev işleri, kadınların hem işgücü-
ne katılımı hem de işgücü olarak statülerinin belirlenmesinde önemli bir
rol oynar. Tüm sosyal ilişkiler bir tarafa bırakılıp, kadının sadece işgücü ni-
teliği üzerinden “ev” ilişkisi ele alındığında bile manzarayı apaçık görebili-
riz. Toplumsal cinsiyet rolleri nasıl bir kadın olacağımıza dair belirleyiciliği-
ni koruduğu müddetçe, çalışma hayatına atılıp, atılmayacağımız, hangi iş/
işlere girmemiz, işyerimizdeki kariyerimiz, işten ayrılma nedenimiz ve hat-
ta işe ne zaman geri döneceğimiz noktasında ev içi rol ve sorumlulukları-
mız belirleyici olacaktır.

.....

* Lerner, 2001

** Dawling, 1995

“Ev” kavramını feministler önceleri “ev içi emek” şeklinde ele aldılar.* Ev işlerinin ve çocuk bakımının hem toplumun hem de kapitalist üretim ilişkilerinin erkek egemen yapının devamı noktasındaki önemine ve katkısına dikkat çektiler. Ev içi emek hem yeni iş gücünün yaratılması hem de mevcut iş gücünün yeniden üretilmesi noktasında çok önemli olarak görülüyordu. Bu nedenle ev içi emeğin ücretlendirilmesini ya da ev işlerinin kamusallaştırılmasını istediler. Ama günümüzde çalışan kadın sayısı artsa da, kadınlar ev içi işlerin sorumluları olmaya devam ettiler ve kamusal alanda ikincillikleri yeniden üretildi. Çocukların, yaşlı ve hastaların bakımı kadınların işe girmelerine ya da işten ayrılmalarına, düşük ücretli ve iş güvencesinden yoksun işlerde çalışmalarına neden olmaya devam ediyor.

“Özel olan politiktir” iddiası önemsiz ve de özel olduğu iddia edilen yaşanmışlıkların kamusal bir mesele olduğunu da gösterdi. Kadınlar için özel alanda yaşanmışlıklar/yaşananlar kişisel bir varoluşlar ve tercihlerden öte iktidar ilişkileri tarafından biçimlendirilmekteydi. Kadın hareketi kamusal alan ile özel alan arasında bir özdeşlik kurulmasından yana bir anlayışı hiçbir zaman benimsemedi. Kadınlar için önemli olan kamusal alan ile özel alan arasındaki ilişkiyi ortaya çıkarmaktı. Kadınların kamu yaşamına katılmalarını engelleyen unsurların başında özel hayatlarını yaşama biçimleri geliyordu. Cinsiyetler arası iş bölümü nedeniyle çalışma yaşamı kadınlar için çifte yük anlamına geliyordu. Özel alanda yaşanan cinsiyetler arası iş bölümü pek çok eşitsizliğin temeliydi ve sadece “yeterli zamanı olmama sorunu” bile kamusal alanda yürütülen eşitlik mücadelesinde kadınları görünmez kılıyordu. Dikkat çekilen diğer bir konu ise özel alanda cinsiyetler arası işbölümünün kadınları kamusal alanda özgüvensiz, bilgisiz ve tecrübesiz bırakması idi.**

Bu bağlamda sendikalarda kadınların var olabilmeleri özel alanda yaşanan deneyimlerine bağlı olmaya devam ediyor. Kadınlar sendikaların karar mekanizmalarında var olabilmek için ya aşırı yükleniyorlar ya da ev içi sorumluluklarını diğer kadınlarla paylaşıyorlar.

* Donovan, 1997

** Phillips, 1995

Evlerimizin gerçekten sıcak, mutlu, huzurlu ve korunaklı yerler olduğu ise ayrı bir tartışmayı gerektiriyor. Bir şekilde ekonomik özgürlüğün yarattığı “bireysel özgürlük” ile ev hayatının “bağımlı” ve “yeniden üretme” pratikleri arasında sıkışma hali de söz konusu. Ama belki de şunu kendimize sormamız gerekecektir. Çocuk yetiştirmenin tüm sorumluluğunu almak, evlerin her an düzenli ve temiz olması, lezzetli ve düzenli yemek pişirmek, akrabalık ilişkilerinin düzenlenmesi ... gibi ev içinde yapılan işler kadınlar için neden bu kadar önemli? Yaşam mücadelesini bu ekseninde algılayan kadınlar için diyecek bir sözümüz yok, ama aksini düşünen kadınların sesini yükseltmesi gerekiyor.

Sendikacı kadın hikâyelerinde bu tartışmaların izlerini takip edeceğiz.

İKİNCİ BÖLÜM

KADINLAR ANLATIYOR

Kadın sendikacıları anlatan bir kitap yazma sevdasında pek çok şey öğrendim. Kadınlar aslında kendilerini anlatmak konusunda çok açık yürekliler. Görüştüğüm sendikacı kadınlar da çok yürekli davrandılar. Şunu belirtmek gerekir ki, paylaşılmak istenmeyen noktalar da vardı, onlar kaldı, aramızda konuşuldu, benimle onlar arasında gizlere karıştı. İfşa edeceğiz şüphesiz bu gizleri bir gün, ama biraz daha zamanı var galiba.

Sendikacı kadın hikâyelerinden şunu öğrendim; kadınlar artık mücadele yılgınlıklarını, bu yılgınlığın yarattığı inançsızlığı dile getirmek istemiyorlar. Umutsuzluk hikâyelerinin nesnesi olmaya karşı öfkeli. Kendilerini anlatmaya başladıklarında erkeklerin gösterdikleri ilgisizlikten de savunma hallerinden de bıkmışlar. Umutları var ve rol model olmanın ağırlığı hissediyorlar, bu yüzden de çok hassaslar.

DÜNYANIN BAŞKA DİYARLARINDAN KADIN ANLATILARI

Dünyanın başka diyarlarındaki kadınlarla da görüşmeyi çok arzu ederdim. Bu şu an imkânsız gibi görünüyor, bu konuda teknolojinin nimetlerinden yararlandım. ICFTU'nun kadınlarla yapılan söyleşileri derlediğini gördüğümde çok heyecanlandım. Bu anlatılar içinde kendimce ilginç olan söyleşileri sizlerle paylaşmayı istiyorum.*

* ICFTU (Uluslararası Hür İşçi Sendikaları Konfederasyonu) www.icftu.org.tr

Kamalam

ICFTU Eşitlik ve Gençlik Bölümü Direktörü

İlk işe başladığımda sendikaya üye oldum. Malezya Plastik Araştırma Enstitüsünde, araştırma görevlisi olarak çalışıyordum. İlk işe başladığımda sendikaya üye oldum. Konut sorununda kadın ve erkek işçiler arasında bir anlaşmazlık yaşandı. Kadınlar azınlıkta idi. Ben yavaş yavaş işçi birliği safalarında yer almaya başladım. Daha sonra kadınlar konusunda yüksek lisans yapmak üzere ülkeden ayrıldım. Bu dönemde şahit olduğum kadın sömürsünü teorik olarak inceleyebildim. 1998 yılında Asya Pasifik Bölgesi Koordinasyon bölümünde çalışmaya başladım. Daha sonra eşitlik bölümünde çalışmak istedim. Çünkü toplumsal yaşamda ve çalışma hayatında pek çok ayrımcılık yaşanıyor.

ICFTU, eşitlik bölümü sadece cinsiyetler arası eşitliği değil, genel anlamıyla tüm eşitsizlikleri ele almaktadır; cinsiyet çalışmalarımızın bir parçası olmakla birlikte genç ve yaşlı çalışanlar, etnik azınlıklar, göçmen işçiler, gay ve lezbiyen ve özürlü işçiler de çalışma alanımızı oluşturuyor. Ayrımcılığa uğramış her grubu ele alıyoruz. Bizim öncelikli mücadelemiz adalet ve eşitliği sağlamak. Bu bölümde görev alacak her kadın toplumdaki cinsiyete dayalı güç ilişkileri içinde eşitliği sağlamanın uzun bir yol alacağına farkındadır. Aynı güç ilişkileri çalışma hayatında ve sendikalar içinde de mevcut.

Aktif iş gücü içinde kadın işgücü çoğunlukta, bu olumlu bir durum, ama kadının işgücünün statüsü önemli. Bu yoğunluk kayıtdışı işlerde, göçmen işçiler içinde, ihracat bölgelerinde görülüyor. Öncelikli olarak bu duruma dikatleri çekmek gerekiyor. Bizim amacımızda sendikalarda kadın politikalarını yaygınlaştırmak.

ICFTU, kadınların sendikalara katılımını teşvik etmek amacıyla üç yıllık bir kampanya yürüttü. Çok başarılı bir çalışma oldu. Her sendika bu konuları sorun olarak algılamaya başladı. Moritanya, Cezayir, Hindistan, Slovakya

ve Peru gibi ülkelerde kadınların etkin katılımıyla çalışmalar yürütüldü. Örneğin Moritanya'da sendikalı kadın sayısı % 150 artış gösterdi. Çalışmaların başarılı olmasını istiyoruz, ancak zorluklar da var. Kadın üye sayısının artması örgüt içinde tehdit olarak hissedilmemeli. Sayıca yoğunluk örgüt içi seçimlere de yansımali. Bu yüzden sendikalar örgüt yapılarını incelerken kadınları daha fazla temsil etmeye yönelik genişlemelidir.

ICFTU cinsiyetler arasındaki eşitliği hedefleyen mesajlar veriyor. Ama başkanlar erkekken, başkan yardımcıları kadınlar oluyor. Uluslararası çalışmalarımızda bizim programlarımızın odak noktasının cinsiyet olması, birlik komitelerine daha fazla kadının katılımını sağlıyor. Kadın katılımcı sayısının çok olması kadın liderlerin oluşmasına destek oluyor. Lider konumundaki kadınlar diğer kadınlara bunun mümkün olacağını gösteriyor.

Çabalarımızla ilerleme kaydederek, uluslararası toplantılarda kadın katılımcı sayısını arttırabildik. Ama hâlâ hükümet ve işveren heyetlerine göre sendika heyetinden daha az kadın katılımcı var. Bu bizim için büyük bir sorun. Sendikalar hala erkek egemen yapıdalar ve bazı konular da değişmedi.

“Kadınlara Sendikalar, Sendikalara Kadınlar” kampanyası daha önceki kampanyaların başarısından hareket ediyor. Biz bu kampanya ile tam olarak kadın ve işçi hakları, kadın üyelerin karar alma organlarında temsil edilmesi konusunda bir farkındalık yaratmayı hedefliyoruz.

Sendikalar yeni üyeler kazanmak için kaynaklarını yeniden düzenlemek zorundalar. İşgücünün değişen doğası karşısında sendikaların etkin olabilmesi çeşitliliği yansıtmasına bağlı. Sendikaların kadınlar için ücretlerde eşitlik, annelik hakları, çocuk bakımı, cinsel taciz, AIDS gibi konuları ele alması gerekiyor. Ayrıca, sendikaların erkek ağırlıklı kültür ve genel görünüm yapısı değişmek zorunda. Sendika toplantılarının kadın üyeler için uygun olan zamanlarda yapılması ve çocuk bakım hizmetleri vb. uygulamalar gerekli. Kadın üyeleri sendikal faaliyetlere yönlendirebilmek için kampanyalar da yapılmalı. Sendikaların tüzük ve yapılarında örgütsüz kadın ve erkeklerin üyeliklerini sağlayacak düzenlemelere gidilmelidir.

Sendikalar toplumsal cinsiyet sorunları konusunda tutum değiştirmek zorundadır. Kadınlar toplumsal yaşamda, işte ve evlerinde daha etkin roller alıyorlar. Evlerdeki güç ilişkileri sendikalar için çok önemli. Çünkü kadınlar eşleri, babaları ya da erkek kardeşleri ile seyahat etmek zorunda oluyorlar, toplantılara böyle katılabiliyorlar. Özellikle şehir dışına gelememek gibi sorunları oluyor.

Sendikalar kadın üyelerine yönelik çalışmalarını toplumun geri kalanlarıyla birlikte ve sivil toplum örgütleriyle yürütmelidirler. Çünkü kadınları güçlendirmek için sendikalar, kadın sorunları ile ilgilenen sivil toplum örgütleri ile birlikte çalışmalar yürütmek zorunda. Örneğin cinsel taciz ya da aile içi şiddet aynı zamanda çalışma hayatını da etkiler.

Günümüzde Kuzey Avrupa Ülkeleri de dahil olmak üzere cinsiyet eşitliği sağlanabilmiş değil. Kadınlar mesleki hiyerarşide belli bir yere ulaşabiliyorlar, “cam tavan”. Bu yüzden sendikaların kadın komitesi olması çok önemli. Kadın komiteleri sorunları tartışmak ve kendi aralarında strateji geliştirmek için kadınlara imkânlar sağlar. Kadın komiteleri konusunda kadınlar da isteksiz olabiliyor. Pek çok ülkede kadın komitelerinde erkekler var. Komitelerin başında bir erkeğin olması cinsiyet eşitliği sağlamayı hedeflemekle çelişen bir durum.

Fatmeh Habahbeh

Ürdün Kraliyet Hava Taşımacılığı Sendikası Kadın Komitesi Başkanı

Dört çocuğum var ve onaltı yaşında evlendim. İki çocuk annesi iken üniversitede işletme eğitimi aldım. Ürdün’de çocuklu kişilerin üniversitede eğitim almaları çok yaygındır.

Kadınlarımızın mesleki pozisyonlarının yükseltilmesini amaçlıyoruz, ülkemizde kadınlarımız özel ve kamu kesiminde çalışıyorlar, ama bilgi ve motivasyon eksikliğinden sendikalarda kadın sendikacı görmek mümkün değil. Sendikalar kadın üyelerin önemini bilmekle birlikte, kadınların örgütlenmesi ya da sendika içinde temsil edilmeleri konuları gündeme geldiğinde, bu konuda sorumluluk almak istemiyorlar. Örneğin, ulaşım işlerinde çalışan kadınların %75’i sendikamızın üyesidir. Ancak, öncelikle bilgi eksikliği ve sendika faaliyetleri için gerekli zamanlarının olmaması nedeniyle kadın üyelerimiz sendikal sorumluluk almak istemiyorlar. Aile sorumlulukları ile birlikte liderlik yapmanın hissettirdiği korku bu konuda en büyük engel. Bu nedenle de çalışan kadınların hakları ve sendikal haklar konularında eğitimler yapıyor, kadın üyeleri haklar ve fırsatlar konularında bilinçlendiriyoruz. Kadın haklarını savunmak için kadın üyelerimizin güvenini kazanmamız gerektiğini fark ettik. Diğer ülkelerin kadın sendikacıları ile küresel sorunları anlamamızı sağlayacak dayanışmalar geliştirdik.

Tüm sendikalarda şu an kadın komiteleri kurulması zor görünüyor, ancak kadın komitesi olarak işverenlerle kadın çalışanların çalışma koşullarının iyileştirilmesi noktasında çalışmalar yürütüyoruz.

Erkek sendikacılardan başlangıçta hiçbir destek göremedik. Mücadelelerimiz sonucunda az da olsa onları ikna etmeyi başardık. Ancak hala sendika yönetim kurulu üyesi kadın yok. Biz kota sisteminin uygulanmasını talep ediyoruz ve bu adımın geçici olarak kadınlar için önemli ilk adım olduğunu düşünüyoruz. Bu konuda kesin bir ret ile karşı karşıyayız, ama talep etme-

ye devam edeceğiz. Kota sisteminin olumlu ve olumsuz yanlarının da farkındayız. “Cam tavan” meselesi de söz konusu. Erkeklerin kadınların bazı sorumlulukları yerine getiremeyeceği konusunda görüşleri hala çok sert.

Ürdünlü çalışan kadınların eş ve anne olmaları pek çok zorluğu da beraberinde getiriyor. Ürdünlü kadınlara yönelik ayrımcılık diğer ülke kadınlarının yaşadıklarıyla benzer. Onları anlamaya çalışıyoruz. İşyerlerinde sorunlarını uzun uzadıya dinliyoruz ve tespit ettiklerimizi işverenlerle ve erkek sendikacılarla paylaşıyoruz.

Hakeima Ahmad Al-Rukhmiu
GFWTUY Yemen İşçi Sendikaları Federasyonu

Otuziki yaşındayım. Bir sağlık çalışanıyım, özel bir klinikte halk sağlığı bölümünde çalışıyorum. Eğitim programlarının çok önemli olduğunu düşünüyorum ve özellikle kadın yoksulluğu konusunda mücadele ediyorum.

Erkeklerle her konuda öncelikler veriliyor. Kadın çalışanlar nitelikli olsalar bile yüksek engellerle karşılaşılıyorlar. Sendikalarda da durum aynı, ama kadınların bu konuda farkındalıklarını arttırmaya çalışıyoruz. Benim bölgemde çalışan 1.500 kadını temsil etmek üzere 35 kadın sendikacı, seçilmeyi başardı.

1992 yılından bu yana sağlık sektöründe sendika üyesiyim. İki yıl önce sendikada yapılan düzenlemeler sonucunda kadın komisyon başkanı olarak seçildim. 1992-1997 yılları arasında ulusal çapta bir eğitim kampanyası düzenlendi ve bu programla ülkemizdeki kadınların durumunu güçlendirmek hedef alındı ve ben de sağlık alanında katıldım bu eğitimlere. Eğitim programı sonunda kadınlara diplomalar verildi ve kadınlarımız bu diplomalarla hükümetten iş güvencesi talebinde bulunabildiler.

Kadınların eğitim seviyelerinin düşük olması, hem işgücü piyasasına hem de sendikalara katılım konusunda kadınlar için en önemli engeli oluşturuyor. Kırdaki okuma-yazma bilmeyen kadınların oranı %70 civarında. Aşırı yoksulluk kızların eğitim imkânlarına ulaşma noktasında engeller oluşturuyor. Ayrıca geleneksel ve muhafazakâr tutumlar da bu imkânsızlığın sınırlarını genişletiyor. 2000-2004 yılları arasında sektörde kadın ve erkeklerin mesleki becerilerini arttırmak için yardım derneklerinin desteğiyle dokuz eğitim semineri düzenledik.

Kadının toplumdaki yeri konusunda bazı olumlu gelişmeler de oluyor. Örneğin, siyasette kadınların daha fazla yer alması konusunda gelişmeler var, ama yine de 3 milyon kadın nüfusunu sadece bir bakan temsil ediyor.

Kayıt-dışı ekonomi ile de mücadele ediyoruz. Kayıt-dışı çalışanları örgütlemeye çalışıyoruz. Bu konuda komiteler kurduk. Komitelerde kadınların kendilerini özgürce ifade etmelerini teşvik ediyoruz. Onların haklarını almaları ve bilinçlenmeleri konularında girişimlerde bulunuyoruz. Talepleri formüle ediyoruz, örneğin kendi el sanatlarını daha iyi üretmeleri ve pazarlamaları için düzenleme yapıyoruz. Bu yöntemler kayıt-dışı çalışanları örgütlemek için iyi sonuçlar verdi, bunu kanıtladık.

Küçük bir kızım var, eşim yok. Benim için iş ve sendika sorumluluklarını taşımak o kadar zor değil, ama pek çok kadın için kolay olmadığını biliyorum. Kadınlar iş ve aile sorumluluklarını sabah saatlerinde organize ederlerse o zaman öğleden sonraki çalışmalara katılabiliyorlar. Çalışmaları kadınları kısıtlayan nedenler üzerinden organize etmek işlerimizi kolaylaştırıyor. Buna rağmen kadınların katılım oranları çok düşük, bu uzun bir yol. Merkeze odaklanmış çalışmalar yürütülüyor. Ülkenin tüm bölgelerinde kadınlara aynı fırsatların verilmesi gerekiyor.

BİZİM KADINLARIMIZ

Ülkemizde profesyonel sendikacı kadın sayısı oldukça az. Ben sekiz kadın sendikacının sendikal mücadele hikâyelerini karşılıklı görüşmeler yaparak derledim. Genel merkez karar organlarındaki kadın sendikacıların pek çoğuna ulaştım ve görüşme taleplerime cevap veren kadın sendikacıların hikâyelerini derleme şansını bulabildim. Sekiz kadın sendikacının sekiz ayrı dünyaya işaret ettiğini ve “kadın sorunu” ortak paydasında uzlaştıklarını görmek beni çok umutlandırdı.

*“Kadın öyle bir durumdadır ki,
-bütün insanlar gibi özgür ve özerk bir varlık
olduğu halde- yine de kendini, erkeklerin
onu öteki statüsünü benimsemeye
zorladıkları bir dünyada yaşar bulur.”*

Simone de Beavouir
1908-1986

Beyaz Patiskalar

Kırk yaşındayım, evliyim ve bir oğlum var. Yüksek lisans yaptım.

Büyükşehirde doğdum ve doğduğum şehirde yaşıyorum. Mutlu ve huzurlu bir ailede büyüdüm. Üç kız kardeşiz. Ben en büyükleriyim. Kız kardeşlerle evlilik öncesi yaşanan ilişkilerim, ailemin kültür ve gelir düzeyinin temel oluşturduğu bir süreçte geçti. Babamın üst düzey bir bürokrat ve annemin yaşamını eşi ve çocuklarına adanmış bir ev hanımı oluşu hayatımı hep belirledi. Ailenin büyük çocuğu olmak sonra aramıza katılanların kılavuzu olmak demekti. İyi bir evlat ve eğitilmiş olmak, hem diğer kardeşleri harekete geçirmek hem de ailenin statüsünü devam ettirmek demekti. Aile değerlerim, hayatımın iniş ve çıkışlarında kendime yeni rotalar çizmek uğraşı içindeyken beni şu yargıya götürdü; “kim olduğunuzu belirleyen en temel şey; hangi ülkede ve o ülkede kimin çocuğu olarak doğduğunuza bağlı, bir de kadın ya da erkek olarak doğmuş olmaya”.

Kendimize ait bir evimizin olması tek gelire şehirde yaşamamız için en büyük destekti, “evin varsa şehirde yaşamak daha kolaydır” derdi babam. Üç kuşak öncesi Ankara’ya göç eden babamın ailesinin imkânsızlıkları, birlikte var gücü ile çalışmak ve tutumlu olmakla koterilmişti. Annem ise Anadolu’nun geleneklerine bağlı küçük bir ilinin nüfuslu bir sülalesinden olmanın asriliğini yaşayıp, bize yaşattı; “memur kızyıdım ben, çarşı ortasından bisikletle ilk ben geçtim memlekette” der hep.

Bir kuşak öncesi anlatılan hikâyelerin ortak bir yanı vardı; kadınlar bizim sülalede hem girişken hem de korkusuzlardı. Bir ninem, ailenin ilk ücretli kadın çalışanı idi. Bir diğer ninem ise tarlaların en çalışkan kadınıydı. Eker, biçer ekinleri korumak için, bir başına günlerce tarlada sabahlardı. Yeniliklere uyum sağlamak, sıkıntılarla baş etmekler, cesaret hep kadınların başarı hikâyeleri idi. Kadınlık değer yargıları da kesin ve katıydı. Nasıl bir ev-

lat ve kadın olmamız gerektiğine dair bir öğüde başlansa, “hani ... ninen var ya, şöyle yapmıştı da şu olmuştu” denirdi. Dedeler ise hayallerde saklıydı.

Annemin ise bir kuşak öncesi kadınlardan edindiği kadınlık rolleriyle her zaman başı derde girmişti. Uzun, ama bir şekilde kısalan etek boyları, duruma göre takılan ve çıkarılan elbiselerin kolları, bilinen, ama bir türlü bitirilemeyen iğne oyları onun gençliğinde yaşadığı direnme hikâyelerinin ana konularıydı.

Ninelerden bizlere aktarılan nasıl bir kız olmamız gerektiği konusunda da öğretiler mevcuttu. Annem pek çok konuda baş kaldırmıştı, elime tığ ve şişleri verenler ninelerimdi. Tüm kız kardeşlerim ve ben sırası geldiğinde ninelerimizin dizlerinin dibine oturtulup, şu nasihati kulağımıza küpe ettik; “kadın beyaz bir patiskaya benzer, üzerindeki leke ufak da olsa anında görülür ve izi kalır”.

Başarılı bir orta öğrenim geçirsem de üniversiteye giremedim. Lise mezunu olarak kamuda işçi olarak çalışmaya başladım. İş hayatımın daha ilk senelerinde eksik kalan yüksek öğrenimimi tamamlamaya karar verdim ve okudum.

Eşimi kendi beklentilerim ve değer yargılarıma göre tercih ettim. Benim için evlilik; asgari müştereklerin çokluğu demektir, öyle de oldu. Eşimle kurduğumuz ve yürüttüğümüz yaşantıda dört duvar denilen yerde ilişkiler “ben” ve “sen” şeklinde yürüdü/yürüyor, ancak ne zaman “biz” olmak durumunu gerektiren ilişkiler yaşamak zorunda kalsak, işler zorlaşıyor, çünkü erkek olmanın yarattığı ayrıcalıklar eşime zaman zaman cazip geliyor. Ben ise kadın ve eş olmanın yarattığı baskı ve ikincilleştiriciliği karşısında hırçınlaşıyorum.

Doğum, eğitim ve evlilik dönemeçlerinde yaşananlar otuzlu yaşlarıma geldiğimde beni pek çok noktada dirençli kılmıştı. Ekonomik özgürlüğün bir kadın için en önemli kazanım olduğunu özellikle evlilik sonrası daha da derinden hissetmiştim, ancak ekonomik özgürlük bireysel özgürlüğü berabere getirmemişti. Annemin de kafası karışırdı çoğu zaman. Her ne kadar

“iyi bir ev kadını nasıl olur?”, hakkında tüm bildiklerini bana öğretmiş olsa da kendisinin de tanımlayamadığı bir duruş beklerdi benden. Bu belirsiz duruşu anlamak için feminizmle tanışmam gerekecekti. Yaşamımın bir dönemecine daha gelmişim; feminist olmak. Daha sonrasında da anne olmak.

Halen aynı işi yerinde çalışıyorum. İş yerinde örgütlenmiş bir sendika vardı ve ben de üye olmuşum sendikaya. Çalışma hayatında geçirdiğim ilk sekiz yıl boyunca “işçi” olmak para kazanmanın bir sıfatı oldu benim için. Sendikayla ilişkim ise sadece toplu-iş sözleşmesi ve sözleşmenin ücretimize dair maddeleri düzeyinde idi. Sonraları işyeri temsilcimizle bazı sorunlar yaşamaya başladık ve bu süreçte sendika ile ilişkilerim arttı.

Sendika içi dengeler ülkemizin tüm sosyal, kültürel, siyasi değerleri üzerinden şekillense de söz konusu sendika olunca bunun böyle olmaması gerektiğini düşünürdüm. Bir de hani o kadar erkekler arası olagelmışti ki, sendikacılık kendimi tanımlamakta hatta orada fiziki anlamda var olmakta zorlandığımı hissetmiştim. Yukardan aşağıya oluşmuş bir hiyerarşi söz konusu idi sendikada, hatta bu hiyerarşi bir anlamda sessizce kabullenilmiş, bir iktidara da dönüşmüştü. Sanki manevraları hiçe sayılmış bir dama sehpa-sı üzerindeki satranç taşları gibiydi kişiler. Tüm satranç taşları olduğu yerde duruyorlardı ve hep şah oyunu oynuyordu. Bir taş hareket etmeye başlamaya niyet etse sehpadan düşüyordu, ama sehpadaki diğer taşlar yerinden hiç kıpırdamıyordu, çünkü yere düşen taşın yerine geçecek her zaman bir başka taş sehpanın kenarında hazır tutuluyordu.

İşyeri temsilcisi olmak istedim, arkadaşlarım beni desteklediler, bunu sendikamıza iletiler. Atama uzun sürdü ve bu durum huzursuzluk yarattı işyerimizde. Sonradan anlaşıldı ki, bazı arkadaşlarım beni desteklemek konusunda fikir değiştirmişlerdi. Hatta işverenin tavrı bile bu süreçte dikkate alınmıştı. Aslında işyeri temsilciliği öncesinde ben biraz da olsa sendikama karşı hissettiğim yabancılığı üzerimden atmıştım ve sendikacılarda beni daha yakından tanımışlardı, ama nedense bana karşı bir mesafe alınmıştı. “İhtiras” konuldu sonraları bunun adına, çünkü bir kadın işçi olabilir-di, ama işyeri temsilcisi bile olsa niyet “tehlike” demektir, hele ki sırada bekleyen pek çok erkek üye var iken sıra kadın üyeye mi verilirdi? Sonuçta bir

erkek arkadaş işyeri temsilcisi oldu ve tüm bu çekişmeler bitti!

Şubemizin olağan kurulu yaklaşmıştı ve o dönemde sendikamızda bazı ilkler yaşanıyor. Genelde tüm karar organların seçimi tek adaylar şeklinde önceden sağlanan bir mutabakatla oluyordu. Şubemizde ilk defa üç adaylı bir seçime gidiliyordu. Seçim öncesi o güne kadar hiç görmediğimiz bir ilgiyi görmüştük. Arka arkaya tüm adaylar işyerimize geliyordu. Ben ilk defa delege seçildim ve o seçimde şube yönetim kuruluna da seçildim. Bana karşı mesafeli olmak, sonrasında şube yönetim kuruluna seçilmek, birbirine zıttı, aslında bana karşı düşünceler değişmemişti, sadece o dönemde olması gereken buydu ve öyle oldu. Bir de çatlak bir sestim ve bu çatlak ses kendi içlerine alınarak olası bir muhalif çıkışta engellenebilirdi.

Sendikacılığa attığım bu ilk adım hem şubemizde hem de sendika genel merkezinde gelişen olaylara bağlı olarak çok kısa sürede çok fazla tecrübe edindiğim yıllar oldu. Karar organlarının oluşumunda delegelerin tavrı belirleyici oluyordu, ama delegeler "güçlü" olanın yanında oluyorlardı. "Güçlü olmak demek" delegelerin tavrında belirleyici olmak demektir. Gücün karşısına konan ise üyelerin ya da delegelerin sadık olmalarıydı. Sadık olmak ise delegelerin seçimine sunulan listeleri tartışmasız desteklemeleri idi.

Şube yönetim kurulu üyeliğim boyunca ben de bu sürecin bir parçası olmuştum. Şube toplantılarının yapıldığı günlerde bağlılığımızı ve kayıtsız şartsız desteğimizi sunmak için genel merkeze giderdik ve genel başkanımızı ziyaret ederdik. Görüşme sırasında dışarıda kelimenin tam anlamıyla aslan kesilenler içerde kuzu olurlar, tüm konuşmalar iyi niyet temennilerinden öteye geçmezdi. Fikirler hiç söylenmez, şikâyetler hiç dile gelmezdi. Ben tüm toplantılara ya da ziyaretlere giderken kılık kıyafetime, kullandığım kelimelere dikkat ettim. Dış görüşümle farklılığımı dile getiren tüm ayrıntılardan uzak kaldım. Bir saygı kazanmıştım. Tüm toplantılarda yerim ya şube başkanının ya da genel başkanın yanı sıra oldu, yemekli etkinliklerde de. Konuşmalarda kadını aşağılayan kelime ya da cümleler sarf edildiğinde özür dilendi benden, ama fikirlerim her zaman teorik bulundu.

Sendika içi hiyerarşi ve iktidarın en net görüldüğü süreç karar organlarının

seçimleri aşamasında yaşanıyor. Ben bu durumun istisnalar hariç pek çok sendikada yaşandığını düşünüyorum. Süreç demokratik, ama işleyiş öyle değil. Öncelikle işçiler işverenden sonra işyeri temsilcisinin idaresindedir. Temsil etmekten öte temsilcinin "sözünden çıkılmaz" anlayışı hâkim işyerlerinde. Bu nedenle işyerlerinin tavrı temsilcilerle bir bütün. Delegeler bir şekilde sendika tarafından önceden belirleniyor, yani işçinin iradesi belirleyici değil. Muhalif görüşler çok sessiz ve etkisiz.

Bu genel tablonun hem genel merkez karar organlarının seçilmesinde hatta bağlı olduğumuz konfederasyon düzeyinde de yaşandığını gördüm.

Sendikam erkek üye ağırlıklı bir sendika, bu nedenle de erkek egemen bir anlayış ve işleyişe sahip. Sendikacılık yaptığım dönemde şunu gözlemledim, üyelerin sendika ile ilişkileri oldukça az. Aslında bu durum üyelerden de kaynaklanmakla birlikte, daha çok sendikamızın üyesine rağmen bir politika üretmesinden kaynaklanıyor. Sendikanın uzun bir geçmişi olması, bazı işleyişlerin sıradanlaşması ve sendikacılığın bir meslek haline gelmesi gibi nedenler bu durumu daha da kötüleştiriyor. Üyelerin önemsenmek istediğini çok net görebilirdim, ama bir anlamda iş ilişkisi oturmuştu, temel haklar elde edilmişti ki, üyenin bu anlamda sendikadan bir beklentisi kalmamış görünüyordu!

Ben üyelerle paylaşımları önemser bir sendikacı tavrı çizmeye çalışmıştım. Belki sendikal anlamda beklentileri azalmış olabilirdi, ama hayatın içinden gelen pek çok sorunlar da vardı, bunları dinlemeye hep hevesli oldum. Erkek sendikacılar ise bu halimi yadırgarlardı mesela. Onlar daha genel konular üzerinden konuşmayı tercih ederlerdi. İşin ilginç yanı bazen konuşmaların konusu sendika olmaktan çıkar, futbol turnuvalarına, bir gün önceki okey partisinin sonuçlarına kayardı.

Sendikacılığı çok kısa bir dönemde yaptım, amatör olmak bazı konularda engel teşkil ediyordu, aktif olamıyorsunuz, ama üyelikten sendikacılığa geçişte sorguladığım pek çok konunun sendikanın genel tavrından kaynaklandığını görebildim. Profesyonel sendikacılık yapanların pek çoğu ortalama olarak onbeş-yirmi yıldır bu unvanı taşıyorlardı ve işçi olmayı çoktan unutmuşlardı. Ben yine de yeni örgütlenmelerin gerekli olduğuna, şu

anki mevcut anlayışla bunun yapılamayacağına inanıyordum. Bu inanca sahip çok az üye ve sendikacı vardı. Sendikada bir dönüşümün yaşanması imkânsız gibi görünüyordu.

Kadın üye sayısının az olmasına bağlı olarak sendikamın bu konuda da bir politikası yoktu, ama ben kendi sendikamda olmasa da kadın işçilere yönelik çalışmalara katıldım. Elde ettiğim bilgi ve deneyimleri sendikama taşımaya çalıştım ve en çok tartışma yaşadığım konular da bu konular oldu. Akademik düşündüğüm, kitaplarda yazılanlarla gerçek hayat arasındaki uçurumu görmediğim, hatta kadınlar için uğraşı verirken kadınlar tarafından yalnız bırakılacağım, şeklinde eleştirildim. Aslında kadın üyelerin daha eleştirel baktıklarını ve bu dönüşüme inandıklarını ve bu konuda da aktif olabileceklerini gördüm, fakat benim sendikacılığım çok kısa sürdü. Şu ana kadar ikinci bir şans yakalamış değilim.

Kısa sürdü sendikacılığım, bu biraz anne olma sürecimden de kaynaklandı. Hamileliğimin son aylarında, doğum ve doğum sonrası iş hayatından ve sendikamdan uzak kalmıştım, yaklaşık sekiz ay sonra iş hayatına dönmüştüm. Bu dönemde sendikamda biraz da unutulduğumu fark etmiştim. Bebeğimin bakımı çok ağır bir yükü, hamilelik öncesi gösterdiğim performansımı göstermem ve aktif olmam oldukça zorlaşmıştı. Şube başkanı etkinliklere gelemeyeceğim önyargısı ile bana hiçbir şeyden haber vermemeye başlamıştı, vardım ama yoktum bir anlamda. Anne oldum ise benim için hayat anne olmaktan öte bir anlam ifade edemezdi onlar için.

Şube yönetim kurulu olarak görev süremizi tamamlamaya az bir süre kalmıştı. Seçimler yaklaşmaktaydı, harcanacaklar arasındaydım ve seçimi kaybettim.

Bu sonucu iki ana neden belirlemişti, muhalif olmak ve kadın olmak. Muhalif olmak kendi içinde sendika dünyasında sözde bir anlam içerse de kadın olduğum için dışlanmak beni çok öfkeliendirdi. Çünkü tüm saldırılar daha çok kadın kimliğim üzerinden yapılıyordu, ben bu konuda ne kadar hassas davransam da dışlanmayı engelleyemedim.

Bu taraf olma, birinin adamı olma meselesi var ya! Bu araçlara sahip de-

ğildim. Sendika çatısı içinde hemşerilik, siyasi görüş ortaklığı gibi paydalar benim için ortaklaşmanın anlamı değildi çünkü. Birlikte spordan özellikle futboldan konuşmuyordum. Kahvehane benim gittiğim bir yer değildi. Üstelik ben sürekli bir idealden konuşup, kafa şişiriyordum. Hayal âleminde yaşıyordum. Sesim tiz çıkıyordu, sinirlensem bile sesimi yükseltmiyordum. Gerektiği zaman yumruğumu masaya vurabilir miydim?

Sendikacı olmanın bu “güçlü olandan yana olma” halini anlamıştım, evet üyeler, delegeler buna sessiz bir uyum gösteriyordu, ama en ilginç gelen ise bu taraf olma halinin sendika çalışanları için de geçerli olmasıydı. Sendika yöneticilerinin değişmesi durumunda işyerinde ve çalışma şartlarında oluşabilecek değişikliklerin endişesi böyle bir çaba içinde olmaları için haklılık payı oluşturabilirdi, ancak sendika çalışanlarının bu davranışları ve sonuçları önemsenmeyecek düzeyde değildi. Çünkü sendika çalışanları üyeler, delegeler ya da sendikacılar aralarında gizlenen, merak edilen ya da iletilmek istenen gizli mesajları taşıyan kişilerdi. Amaçlanan hedefler doğrultusunda bu tavırlar bazen gizli bazen de çok açık olarak hissediliyordu. Sendika çalışanlarının bu tutumları sendikal beklentileri kişisel çıkarlar ölçüsünde beliren delege ya da sendika yöneticileri için ayrı bir öneme sahipti.

Ben illa ki bir taraf tutmak nasıl olur, bunu algılayamadım. Bence taraf olmak gerekir ise bu işçiden ve iradesinden yana bir taraflılık olmalı idi. Hala da aynı görüşteyim. Dışarıda kalarak bu taraf olma yanlılığına karşı tavırımı koyduğumu düşünüyorum. Bu işleyişin sadece kendi sendikama özgü olmadığını ve çok yaygın olduğunu da biliyorum. Muhalif olma halimi koruyorum ve koruyacağım.

Benim sendikal mücadele hikâyem dört sene gibi kısa bir döneme ait bir mücadele hikâyesi, ancak burada sonlanmış değil. Bu mücadeleyi aktif olarak sendika içinde bulunmasam da devam ettiriyorum ve görüyorum ki, kadınların mücadele hikâyeleri pek çok noktada birleşiyor. Ben neden dışlandım, noktasında ise uzunca bir süre düşündüm. Kent kökenli, eğitilmiş ve çocuksuz bir kadın üye olarak diğer erkek üyelere göre sendikacı olmak için daha avantajlı idim, ancak sendikanın sağ muhafazakâr yapısı bir kadının üyenin sendikacı olmasını kabul etmedi, etmiyor. Ayrıca benim sendikacı olmam bir başka erkeğin sendikacı olamayacağı anlamına geliyordu

ve sendikacı olmanın yarattığı politik, sosyal ve ekonomik kazanca benim sahip olmam mümkün değildi. İkincisi; sendika kolektif hareket etme kültüründen çok uzaktı. Sendikal politikalar ortaklaşılın kararlardan öte genel başkanın çizdiği rotada olageliyordu. Bu duruma karşı sergilediğim her türlü muhalif görüş, beraberinde beni sendika içinde yalnızlaştırdı. Üstelik bu duruşu bir kadının sergilemiş olması, sendika içinde kurulan ve kemikleşen erkeklik kültürüne de bir tehditti. Çatlak bir sesi susturmak amacıyla beni içlerine almışlardı, fakat gelişen olaylar düşündüklerinden çok öte olmuştu. Zaten bana bir fırsat verilmişti, ben ise neden inatla daha fazlasını istemekte idim. İhtiraslı olmaktı bunun adı, durum böyle olunca da ben başlarda istenilen çizgide gibi görünsem de sonrasında önümün alınmayacağı görülmüştü. Üstelik anne de olmuş, ama yine de sendikacı olmak arzusundan vazgeçmemiştim.

Sendikacılık bir erkek işi ki, kadın sendikacı sayısı oldukça az. Bunun en temel nedeni erkek egemen anlayışın sendika ilişkisi içinde yeniden üretilmesi. Ama şu unutulmamalı ki bu anlayış artık tıkanı. Değişim ve dönüşüm yaşanacak ve bu “kadın işçi” olgusu üzerinden yükselecek. Bir şekilde kadınlık değerleri olarak kabul edilen özellikle kamusal alandan dışlanan bu değerler kadın sendikacı sayısı arttığında sendikalarda dil bulacak ve sendikal harekete çok değerli kazanımlar katacaktır. “Kadınları sendikalara nasıl taşıyoruz” dair pek çok çözüm önerisi var. Bunlara söyleyecek hiçbir sözüm yok, ama bana göre öncelikle kamusal alan-özel alan ayrımının kadınlar açısından bir gerilim olmaktan çıkarılması gerekiyor. Biliyorum, bu kısa zamanda yapılacak bir şey değil, ama ben kadın işçi olmanın bu enerjini yaratacağını düşünüyorum ve bu enerjinin sendikalı olmak bilinci içinde olgunlaşacağına inanıyorum.

Özellikle anne olduktan sonra yaşadığım gerilim karşısında çok öfkelenmişim ve çoğu zaman bu gerilim arttığında evimde olmayı tercih ettim. Eş olma halime dair şeyler de var tabii ki. Sendika ile ilişkilerim eşimin de sendikal hareket içinde olduğu için sorunlar içermedi. Ancak sendikacı olduğum dönemde eşimin bu çabalarını karşısındaki tavrı çok merak edildi. Bu tavrın destek olduğunu anlatmak da bana kaldı. Sendikanın pek çok etkinliğine birlikte gittim eşimle. Bu durum beni rahatlasa da politik halimi engelledi

çoğu zaman, çünkü etkinlikler politik bir tavır içine girdiği andan itibaren ailenin sözcülüğü eşim istemese de ona bırakıldı.

Eşimle bu süreçte zaman zaman politik dilimin çıkışlı halleri üzerine tartışmalar yaşadık. Yumuşak geçişlerimin olmasından yanaydı. Sert çıkışların benim dışlanmama neden olacağını söylüyordu. Aktifliğim konusunda bir engellemeyle karşılaşmamıştım, ancak işin en başında bana göre aramızda bir anlaşma yapılması gerekiyordu. Anlaşmanın en önemli maddesi de “ev işleri”nin aksamayacağı yönünde olmalıydı. Ev işleri düşünüldüğü gibi yaşanmadı; kimi zaman ben çok çalıştım kimi zaman da eşim. Bazen çalışmaların yoğunlaştığı dönemlerde ütülerini, akşam yemeğini, kirli lavabolarını, uçuşan tozları düşünüp, o an evde olmayı arzularım. Sendikal politikanın düşündüğümde ve beklediğimden çok farklı şekilde ula geldiği dönemlerde bu arzusunun şiddeti ise daha da artardı. Temiz, huzurlu ve mutlu bir yuva, bana sendikal mücadeleden daha sıcak gelirdi. Sendika ile ilişkilerim amatör ve kısa bir dönem yaşandığı için özel alanımda yaşananlar olumsuzluklar içermedi. Bu ilişki devam etmiş olsa idi işler değişir miydi, bilemiyorum, ama şunu öngörebiliyorum ki, bir “arada kalma hali” yaşayabilirdim. Üstelik anne olarak öncelikler sıralaması yapabilmek zorlaşır ve “ev” daha ağır basabilirdi.

Son söz olarak şunu söylemek istiyorum, sendikalı olmak bir ayrıcalık. Her ne kadar engellemelerle karşılaştımsa da sendikalı olmak benim pek çok konuda bilincimin gelişmesine aracı oldu. Tüm sendikal etkinlikler bir sonraki aşamayı düşünmeme neden oldu. Feminizmle kadın işçi kimliğim üzerinden ortaklıklar kurdum.

Ülkemizde kadın hareketi ile sendikal hareketin buluştuğu ve bu buluşma üzerinden yapılan çok anlamlı çalışmalar var. Ben bu çalışmaların yoğunlaşması gerektiğini düşünüyorum, çünkü bu çalışmalar sendikaların erkek egemen yapısının dönüşümünü sağlayabilecekler.

Sendika camiasında “en kötü örgütlülük, örgütsüzlükten iyidir”, denir. Bu nedenle de kadınlar illaki sendikada olmak zorundalar. Bir sendika hayal ediyorum, tüm çalışanların sendikalı olması mücadelesini veren bir sendikal anlayışın gelişmesini, çalışanların iradesi üzerinden yükselen bir sendi-

kal inanışın yaygınlaşmasını arzu ediyorum. Çalışanların hak ettikleri insanca yaşam ve insanca çalışma şartlarına kavuşmasını istiyorum. O kocaman sendika binaları içinde güçlü bir sendikal mücadele geleneğinin oluşmasını istiyorum.

“Bu dünyadan gitmek zorunda kalacağımız gün, arkamızda daha iyi bir dünya bırakmak, iyi bir insan olmuş olmaktan daha önemli olacaktır.”

Hannah Arendt
1906-1975

Gitmediğin Yer Senin Değildir

52 yaşındayım. İki oğlum var, şu an bekârim. Lise mezunuyum. Mesleğime ilişkin eğitimi yurt dışında yaptım. O dönemlerde meslek usta-çırak düzeyinde öğrenilirdi, ben ise kendi isteğimle yurt dışına çıkıp, mesleki eğitim aldım.

Büyükşehirde büyüdüm. Üç kız kardeşiz. Ben en büyükleriyim. Annem ev hanımı idi, babamda benim çalıştığım sektörde çalışıyordu. Babam yumuşak ve ılımlı bir babaydı. Annem dâhil her iki ailenin kadınları güçlü kadınlardı. Erkekler de bir o kadar ılımlı. Anneannem ülkenin ilk işçi kadınlarından mesela. Ailemizde ilişkiler kadın-erkek farkı ötesinde hatta bu farkın hiç de önemsenmediği bir şekilde olagelirdi. Çocukluğumu büyükşehirde yaşamış olsam da bazı toplumsal değerler ilişkilerde belirleyiciydi. Mesela bir “mahalle” kavramı vardı. Herkes birbirini tanırdı ve mahallede tüm çocuklar bir arada oynardık, genç yaşlarda ise toplu halde aile gözetiminde de olsa sinemalara, tiyatrolara veya başka türlü etkinliklere giderdik. Bir Anadolu kültürü vardı. Ben genç kızken bir başka şehre taşındık, bu şehirde ise “mahalle” kavramı değişime uğramıştı, ama o vakitte eş dost, akraba ilişkileri devreye girdi ve bir anlamda insan ilişkilerindeki bu çokluk ve doygunluk devam etti.

Yurt dışından döndükten sonra çalışma hayatına girdim. Çalıştığım ilk yıllarda sendikal harekete duyarlı idim, üstelik eğitim aldığım ülkede bu konuda ciddi ve yansımaları yüksek olan bir sendikal mücadele vardı. Bunu görebilmiştim, ama uzunca bir süre ciddi bir sendikal mücadele içinde olmadım. Özellikle seksen sonrası hem sektör de hem de çalışanlar düzeyinde pek çok olumsuzluklar yaşanmaya başladı ve ekonomik krizler olumsuzlukları daha da arttırdı. İlk işe girdiğim yıllarda en azından ücretimizi, sosyal haklarımızı alabiliyorduk. Mesailerimiz düzenli ödenirdi mesela. Çalışma saatlerimiz daha insanca idi. Ama günümüzde sektörümüzde en cid-

di sorun sosyal güvencedir, çalışanlarımızın çoğu sigortasız çalışır, çalışma şartlarının ağırlığı da çabası oluyor.

1990'larla birlikte sektöre genç ve eğitilmiş insanlar katılmaya başladı. Bu süreç hem olumlu hem de olumsuz gelişmelerin yaşanmasına neden oldu. Öncelikle eğitilmiş gençler bir de alanda tecrübe edindiler ve mesleğin kalitesini arttırdılar. Daha sanatsal değer taşıyan ürünler ortaya çıktı. Ama sektörde insan sayısının artması işverenin işine yaradı. Bu durum işverenin pazarlık payını işçi aleyhine değiştirdi. İşveren daha düşük ücretle daha çok çalıştırabileceği insan gücünü bulmaya başladı. Fazla mesai ya da daha insanca çalışma saatleri gibi çalışma şartlarımız öyle bir kötüye gitti ki, günde on iki hatta yirmi saat çalışmamıza rağmen, bırakın fazla mesaiyi hak ettiğimiz ücreti alamaz olduk.

Tüm bu haksızlıklara "dur" demek gerekiyordu. Bir sendikacı arkadaşım-la tüm bu sıkıntıları paylaştım. Genel kurula gidiyordu sendikam ve birlikte çalışalım dedi, ben de böylece sendika yönetimine girdim.

Belki vefasızlık olacak, ama son üç seneye kadar ciddi bir sendikacılık yapılmadı sendikamızda. Bu döneme kadar sendikacılarımız bu sektöre uzak insanlardan oluşuyordu. Bu nedenle de sorunu bilmediklerinden çözümlerde sağlıklı olamıyordu. Bir anlamda çağı yakalamayan bir sendikal anlayış sürdürülüyordu. Bu sıkıntı fark edildi geç de olsa. Ki şu an sendika yönetiminin çoğunluğu sektörün içinden gelen kişilerden oluşuyor. Öncelikle tüm üye kayıtlarımız elden geçti, bizler sabit bir işverene bağlı çalışmayız ve de çalışma şartlarımız yapılan işe göre değişebilir. Bu nedenle de sendikal hareketin ezberine ters düşer ürettiğimiz politikalar. İş yerine bağlı da yapamazsınız mücadelenizi işçi sayısına göre de. Her an değişir. Ama her şeye rağmen çalışma şartları ağırlaştıkça insanların sendikaya olan inançları olumlu yönde değişmeye başladı. İnsanlar haklarını alamadıkları zaman gidecekleri yerin sendika olduğunu biliyorlar. Bir gün bir kadın üyemiz beni aradı. Parasını alamamış, vermemiş işveren. Bu konuda destek istedi benden. Ben de işvereni aradım. Tabii işveren meseleyi kendi açısından ele aldı, hatta sendikanın hiçbir gücü olmadığını, bir sonuç alamayacağını söyledi. Ben de tüm haklarımızı hatırlatıp, yasal süreci uygulayacağımı söyledim ve arkadaşımız parasını alabildi. Bu ve buna benzer pek çok

olay yaşandı sonrası ve üyelerimizin sendikaya olan inançları gelişti ve biz de gücümüzü daha net anladık.

Ben dürüst, sözünün arkasında duran ve insan ayrımı yapmaksızın haksızlığa uğramış kişinin hakkını savunan bir sendikacıyım. Tabii daha güçlü bir sendikada olmayı isterdim. Üyelerimize sigorta hakkı alabilelim, toplu iş sözleşmesi yapabilelim. Sendikacılığı kadınların yapması ya da erkeğin yapması gibi bir anlayış bizim sendikal gerçeğimize çok uzak bir anlayış. Çünkü biz henüz üyelerimize çalışma şartlarının iyileştirmesini bile sağlamadık. Ücretlerimiz zamanında ödenmiyor. Fazla mesai alamıyoruz. Yirmi saate yakın çalıştığımız oluyor. Bu nedenle de biz bu sorunları nasıl çözeriz, derdindeyiz. Şunu belirtmekte fayda var, her ne kadar çalışma şartları kötü olsa da insanlar sendikaya karşı mesafeli oluyorlar. Bir ön yargı söz konusu. Sendikacıların bir şey yapmadıkları söyleniyor. Ama meseleye yakından bakınca gitmediğiniz yerin sizin olmadığını görüyorsunuz. Sendikaya gitmeye başladıkça bir faydanızın olacağını ve bunun için emek harcamanız gerektiğine inanıyorsunuz. Şu an sendikaya kim gelirse gelsin onlarla çalışmaya ve dayanışmaya hazırım. Şüphesiz bu dayanışma duygusunun ve cinsiyet farkı ötesine geçen bir algının sendikamızda hakim olması, işimizi yapar halimizle de özdeş. Çalışma şartlarımız kadın ve erkeği de aynı oranda zorluyor. İşlerimiz farklı olsa da işi aynı anda yapıyoruz. Üç öğünü bir arada yediğimiz oluyor. Farklı eğitimler alsak da işi beraber kotarıyoruz. Bununla birlikte yeni bir işte farklı arkadaşlarla da çalışabiliyoruz. Bu yüzden de çalışanın kadın ya da erkek olması önemli olmuyor. İnsan olsun ve işimizi iyi yapabilelim. Sendikada da bu bilinç söz konusu. Sendikacının kadın ya da erkek olması önemli değil, yeter ki, sorumluluğunu yerine layıkıyla getirsin. Bir de şu var. İşimizde bir hiyerarşi var, ama bu iktidara dönüşmüyor. Üstelik eğitilmiş çalışan sayısı arttıkça bu durum daha da netleşti. Bu yüzden sendikacılarımızda özellikle son dönemlerde bu özelliklere sahipler.

Erkek sendikacılarla aramızda farklılıklar da yok değil. Kadınlar daha fazla detaylara önem veriyorlar, enine boyuna düşünüyorlar. Bu detay bir anlamda yapılan işi önemli ve daha anlamlı kılabilir. Erkekler ise daha yüzeysel bakıyorlar meseleye ve çabuk karar veriyorlar. Hemen olsun bitsin

istiyorlar. Gözden kaçırılmış ve haksız davranılmış olaylar yaşandı mesela sendikada, ben bu duruma dikkat çekince bana hak verdiler. Sonrasında benim fikrim değerli kılındı adil davranmak noktasında.

Kadın sendikacı sayısının artması karşısında bu hassasiyetin sendikal harekete olumlu katkılarının olacağını düşünüyorum. Neden sayıca azız, açıkçası kadınlardan kaynaklanıyor gibi geliyor bana. Kadınlar daha çok yardım amaçlı derneklerde yer almayı tercih ediyorlar. Kişisel tercihler bu yönde. Kadınların sayıca sendikada fazla olması tabii ki, kadınların sendikaya daha sık gelmesine ve sorunlarını dile getirmesine destek olacaktır.

Şunu da biliyorum kadınlar mücadele etmekten çekinmiyorlar. Ben meseleye şuradan bakıyorum; erkeğin aile reisi olma misyonu bir anlamda hak mücadelesinde onu çekingen kılabiliyor. Ama kadınlar için ekonomik özgürlük bireyselleşmenin de yolunu açıyor. Kadın bu nedenle hak mücadelesinde yılmıyor, atak davranıyor. Bu enerji muhakkak sendikaya da yansıyacaktır kadın sendikacı sayısı arttığında.

Tüm bunlara rağmen kadın olarak yaşamamın bazı zorluklarını da çektim, şüphesiz. Sendikacı olduğumda çocuklarım büyümüşlerdi ve eşimden ayrılmıştım. Sendikacı olarak değil, ama çocuklarım küçükken çalışma hayatımda çok zorluklar yaşadım. Çalışma şartlarınız belirsiz ve ağır olunca tam anlamıyla annelik yapamıyorsunuz. Evin temizliğini, ütüyü, bulaşığı bir yardımcı ile hallediyorsunuz, ama annelik sorumluluğunuzu kimse ile paylaşamıyorsunuz. Hep kendimi suçlu hissettim. Tüm bu yorgunluklar ve duygu karmaşası karşısında evimde olmayı arzu ettim, çoğu zaman. Ana rahmi gibi tanıdık, bildik, korunaklı bir yer oluyor ev kadın için. Ama olmadı ve özellikle annelik karmaşalarım karşısında arkadaşlarım bana hep destek oldular ve iyi bir anne olduğumu hep söylediler. Ama çalışmış olmanın sağladığı ekonomik güç ile çocuklarımın eğitimine hep önem verdim. Yüksek öğrenim yaptılar ve iyi birer meslekleri var.

Bir sendika hayal ediyorum. Tüm üyelerin her sabah orada buluştukları, çay, kahve, hatta sıcak bir çorba içebildikleri ya da kahvaltı edebildikleri bir sendika. Sonrasında sendikanın imkânları ile tutulmuş otobüslere binip, işlerine rahatça gidebildikleri güce sahip bir sendika. Üyelerine sosyal gü-

vence sağlayabilen, toplu-iş sözleşmesi yapabilen bir sendika.

Şunu da anlamış değilim açıkçası. Biz sanatsal ağırlıklı bir iş yapıyoruz. Yani duygular üzerinden yapılıyor işler. Yaptığımız iş sanatken, insanları bu ağır şartlarda çalıştırmanın bir anlamı var mı? İnsanların duygusal zenginlikleri için üretirken, üretene ezmenin manası var mı?

“Çok kez kendimi bir savaş meydanındaki vahşi kargaşa içine atıp, ölmek istemek gibi kadınca olmayan bir istek duyuyorum. Neden erkek olmadım? Kadınca erdemlere, kadın mutluluğu anlamına yabancıyım. Ancak vahşi büyüklük, parlaklık hoşuma gidiyor. Bu, benim ruhumun yola gelmez mutsuz çarpıklığı. Bu böyle, böyle de kalacak. Çünkü ben bir kadınıam. Bir erkeğin gücüne sahip olmadığım halde, onun tutkularını taşıyorum. Onun için çok değişkenim ve kendimle bütünleşemiyorum.”

Karoline von Günderode
1780-1806

Kocaman Cepli Pembe Etekler

Otuzbeş yaşımdayım, bekârim. Bekâr olmaktan da mutluyum, diye bilirim. Etrafımda gördüğüm evli çift örneklerine baktığımda bekâr olmaya dair tercihim devam edecek gibi görünüyor. İki ayrı fakülteye başladım, bitiremedim. Lise mezunuyum.

Bir kasabada doğdum, ilkokul dönemi öncesine kadar orada yaşadım. Dört kardeşiz, bir kız, iki erkek kardeşim var. Babam öğretmendi ve biz ben küçük yaşta iken kasabamızdan ayrılmak zorunda kalmıştık. Ailem “sol” görüşe sahiptir. Kökleri 68'lere dayanır. Muhalif bir aileden geliyorum. Hem ailemin hayata bakış açısının hem de çocukluk dönemimde doğduğum yerden başka bir yere gitmiş olmanın hayatımda anlamı çok büyüktür. Doğduğum yerden başka bir yere gittiğimizde, “farklı” kavramı ile karşılaşmıştım. Bizim “farklı” kimliklere sahip olduğumuzu orada öğrendim. Hatta bu “farklı kimlikler” üzerine yapılan yorumları ya da insanların bu “farklı” olmaya dair yükledikleri anlamların insan ilişkilerine ve yaşamlarına nasıl yansıdığını orada gördüm. Yaşamımdaki bu değişim yanında babamla ilişkilerimde yaşadığım kopukluk beni içine kapalı bir çocuk yaptı. Daha sonraları bu mesafe kapandı, ama ben bu süreçte pek çok şeyi daha net görmeye başladım. Özellikle erkek kardeşlerime tanınan özgürlük ile bana tanınan özgürlük arasında farklar vardı, bu farkı gördükçe içimde öfke uyanmaya başladı. Ailenin kadınları da bir şekilde bu farkın olması gerektiğine inanıyorlardı. Annem çoğu zaman “sen kız çocuğusun” ile söze başlardı. Sizin kız çocuğu olmanız toplumsal kaygılar üzerinden sizi baskılayan bir süreci de beraberinde getiriyor. Bugün bu durumu daha net anlamlandırıyorum, ama çocuk yaşta olsam da kız ve erkek çocuklarının oyuncaklarının, oyunlarının ya da dışarıda olmanın saatleri gibi durumlarda bir farklılık olduğunu ve bu farklılığın erkek çocuklarını daha özgürleştirdiğini hissediyordum. Bu farklılıklar karşısında giderek içine kapandım. Daha yalnız kalarak, babamla daha az konuşarak, kitaplar üzerinden bir dünya kurarak

ve çok okuyarak bu içine kapanmışlığı uzun bir süre devam ettirdim.

Ben etek giymeyi ret eden bir çocuk oldum, ama bir şekilde giymek zorunda bırakıldım. Eteklerimi annem dikerdi ve ben eteklerime kocaman cepler isterdim. Erkekler ellerini ceplerine koyarlardı ve ben de bir anlamda ellerimi eteklerimin ceplerine koyarak erkek çocukları ile kendimi özdeşleştirdim. Erkek çocukları gibi davranarak görece özgürleşeceğimi düşünürdüm. Aslında bir karşı duruşmuş, isyanmış bu tercihim, bunu şimdi fark ediyorum. Sonraları annem cepli etekler dikmemeye başladı. Erkekleştiğimi söylerdi, eteklerimi cepsizleştirerek bu karşı duruşumu kırmaya çalışırdı.

Kız ve erkek kardeşlerimle ilişkim hep iyi oldu. Benim ilk çocuk olarak açtığım kanallar onların işlerini kolaylaştırmıştı. Ailem sol bir gelenekten gelmekle birlikte kadınlar üzerinde baskı uygulayan bir aileydi, ama ben ailemizin diğer çocukların önünde bir şekilde ilkleri yaşayarak önlerini açabildim. Kardeşlerim ve kuzenlerim aile içinde yaşadıklarını benimle paylaşmaya başladılar ve çözüm yollarını birlikte bulmaya çalışıyorduk. İlk aileden ayrı yaşama kararı alan ve bunu uygulayan ben oldum. Aile içinde yaşanan bu ilişkiler karşısında ben insanları sonuna kadar dinlemeyi ve hayatları kolaylaştıran ilişkiler kurabilmeyi öğrendim.

İşçi olarak işe başladım. Sendika kavramı bana hiç uzak değildi. Amcam sendikacı idi ve çocukluğumda pek çok eyleme katılmıştım ve grev süreçlerini görmüştüm. İlk işe girdiğim yerde sendikal hakkımız yoktu, ama şimdi içinde bulunduğum sendikayı yakından takip ediyordum ve o dönemde sendikamızın bir örgütlenme mücadelesi vardı. Ben bu mücadelenin içinde olmuştum, sık sık grev çadırını ziyarete gidiyordum. İşyeri değişikliklerim oldu ve en sonunda hem kurumsal yapısı açısından bana daha avantajlar sağlayan hem de sendikal hakları olan bir işyerine geçtim ve üye oldum sendikama.

Kendimi daha rahat hissedebildiğim bir sendikadayım. Demokratik bir sendika benim sendikam ve mevcut sendikal yapılar içinde de muhalif ve sesi yükselen bir sendika. Başka bir sendikada olabilir miydim, bilmiyorum, ama bu rahatlık görece bir kavram olmakla birlikte kendimi rahat hissediyorum sendikamda. Demokratik bir sendika derken de üye-sendika ilişkile-

rinin şeffaflık üzerinden yürütüldüğü, üyelerin toplu-iş sözleşme sürecinin her aşamasını takip ettiği, üyelerin istediği sendika yöneticisinin çalışmalarını denetleyebildiği bir sendikal yapıdan söz ediyorum. Üyelerin iradesine bağlı bir sendikal işleyiş. Karar organlarının belirlenmesi noktasında da bu demokratik işleyiş hakim. Karar organlarındaki adaylar, delegeler ve işyeri temsilcilerinin iradeleri üzerinden belirleniyor. Genel kurul öncesinden biliyor delegeler adayları. İşçinin iradesi temsil ediliyor sendikada.

Üye olduktan sonra elverdiğince sendikama gelip, gittim. İşyeri toplantılarına, toplu-iş sözleşme süreçlerine katıldım. Arkadaşlarıma örgütlü olmanın anlamını ve gücünü anlattım. Pek çok arkadaşımı sendikaya getirdim. İlişkilerin yoğunlaşmasını sağladım. Sonrasında genel merkez organları işyeri temsilcisi olmam teklifini getirdi ve arkadaşlarımda iradesiyle işyeri temsilcisi oldum. İşyeri temsilciliğim süresince hem temsilciliği hem işimi hem de arkadaşlarımla önemseyen bir tavır sergiledim. Genel kurul yaklaştığında işyeri arkadaşlarımla beni genel merkez yönetiminde görmek istediklerini söylediler. Bu düşüncelerini geniş katılımlı bir toplantıda dile getirdiler ve ben aday oldum ve seçildim.

Ben aslında kendimi sendikacı olarak tanımlamaktan rahatsızlık duyuyorum. Sendikacı derken sanki sigortacı, bankacı, ocu, bucu der gibi hissediyorum. Ben kendimi işçi olarak tanımlıyorum, sadece işçi arkadaşların iradesini taşıyorum sendikama. Sendikacılığın işçi ile ortaklaşarak ve bu iradeyi güçlendirilerek yapılacağına inanıyorum. Günümü işyerlerinde işçi arkadaşlarımla geçiriyorum. İşyerlerine gitmediğimde, onlara bir şeyler anlatmadığımda, sorularına cevap vermediğimde üretken olmadığımı düşünüyorum. Sorumluluğumu layıkıyla yapmak gibi bir algım var ve bunun işçilerle birlikte olarak yapılacağına inanıyorum.

Erkek sendikacılarla bazı farklılıklarım olduğunu düşünüyorum. İnsanları dinlerken tahammül gücümün olduğunu görüyorum. Onları dinlerken iletişimi kolaylaştıran ve rahatlatan bir tavır sergiliyorum. Kadın ve erkek üyeler benimle daha hayata dair, insan olmaya dair sorunlarını paylaşıyorlar. Bir iç dökme, rahatlama, paylaşarak çoğalma gibi etkileşimler oluyor. Erkek sendikacılar ile paylaşımlar daha işe dair daha genel konular ve sorunlar üzerinden oluyor. Aslında genel konular etrafında çoğu zaman aynı

düşünüyoruz erkek sendikacılarla, ama mesela kreş, emzirme odası ya da süt izinleri gibi konularda ben kadın üyelerle empati üzerinden ilişki kuruyor ve çözümler üretmeye çalışıyorum. Mesela “işyerinde cinsel taciz” konusu ben sendikaya geldikten sonra tartışılmaya başlandı. Daha öncesi bu tür konular yaşanıyor, ama bizim dışımızda, gibi algılanıyordu. Şu an bu ve buna benzer olaylar yaşandığında olayın üzerine gidiliyor.

Bir anlamda kadın olduğumdan dolayı yaşandığını düşündüğüm olaylar da oluyor. Mesela; ben yönetime konuşulmasını, tartışılmasını ve çözülmesini istediğim bazı olayları söylüyorum. Bu konuda da ısrarcı olmam gerekebiliyor. Konuyu birden fazla dile getirdiğim oluyor mesela. Ama aynı konu bir erkek tarafından dile getirildiğinde ilk defa duyulmuş gibi önemseniyor ve ele alınabiliyor. Yani birden erkek gündemi belirleyebiliyor. Şunu fark ettim son zamanlarda özellikle işyeri toplantılarında önceleri sesimin çok tiz ve yumuşak çıktığını ve bu halimi değiştirdiğimi fark ettim. Şimdi topluluğa hitap ederken yüksek sesle konuşmaya, konuya daha hakim tavırlar sergilemeye başladım. Bu erkekleşmeye dair bir tavır olsa da gerekli olduğunu düşünüyorum. Bir anlamda “rüştü ispat” mücadelesinin yansımaları bunlar.

İnsanlarla ilişkilerimde köşeli, keskin tavırlar içinde idim, bunun kadın olmakla da alakası vardı. Bir savunma halinin yarattığı sonuçlardı, ancak şimdi karşımdakini rahatsız etmeden taktikler geliştiriyorum. Köşeli laflar etmek yerine daha insani değerler üzerinden bana yöneltilen tavrın asıl nedenini belirterek, karşımdakinin çıkışını anladığımı göstererek iletişim kuruyorum, kendimi bu şekilde var ediyorum artık.

Şunu gördüm, evet üyelerin sendika ile ilişkileri bir takım ön yargılar üzerinden olabiliyor, ancak şu da var ki, işçi olmasına rağmen hayatında hiç sokağa çıkıp, slogan atmamış, o heyecanı yaşamamış bir kişiye eline flaşmayı verip, “hadi eyleme” dediğinizde bu reaksiyonu gösterecek işçiyi bulmakta zorlanabiliyorsunuz. Ama bu süreç öncesinde nedenleri konusunda empati geliştirip, “mesela işten atılmaktan korkabilirsin, ya da şu an burada olmak yerine evinde çocuğunla ilgilenmek istiyorsun” dan başlayıp, “ama bu da var” şeklinde bir empati ile ortaklaşabiliyorsun. Ben bu noktada kadınların bu empatiyi yakalama, kurma noktasında daha başarılı ol-

duğunu düşünüyorum.

Kadın olmanın sendikal harekete farklı bir ivme kazandıracığını düşünüyorum, fakat kadın sendikacı sayısı oldukça az. Bu çalışma hayatının cinsiyet ayrımcı yapısından, kadınların toplumsal cinsiyet rolleri üzerinden yüklenen sorumluluklarına kadar pek çok nedene bağlı. Uzun ve detaylı bir tartışma bu konu muhakkak, ama hani tüm zorlukları görece kotarmış kadınlar da çekingener bu konuda. Bence bunun temel nedenlerden bir tanesi de sendikaların fiziki yapılarından kaynaklanıyor. Sendika binasının yeri, ulaşılabilirliği çok önemli oluyor. Bunun yanında kadın üye sendika binasına geldiğinde başta erkeklığe dair unsurlarla karşılaşılıyor ve bir yabancılaşma yaşıyor. Aslında kendi yok orada. Çünkü temel anlayış erkek üyelerin sendikalarına daha sık gelmeleri üzerinden yapılanmış bir sendika binası. Kadın baştan yok sayılıyor. Örneğin bizim bir toplantı salonumuz var ve giriş kapısını açtığınızda içerideki manzara bir kahve salonunu anımsatıyor. Kadın üye o salona sonrasında ne ile karşılaşacağı noktasında bir ön kabul geliyor. Ben bu ve buna benzer fiziksel şartların değişimi ya da kadın üyeleri algılayan bir yapıya dönüşmesi için mücadele veriyorum sendikaya geldiğimden beri. Zorlanıyorum, çünkü hem tek kadın sendikacıyım hem de yine bir ön yargı ile karşılaşıyorum. Kadınların iş çıkışlarında ya da boş zamanlarında sendikada olmak yerine evlerinde ve aileleri ya da çocukları ile olmayı tercih edecekleri inancı hakim. Ama yine de kadın üye ilişkilerinin yoğunlaşması noktasında bazı oluşumlara ihtiyaç olduğunu düşünüyorum. Örneğin sendika toplantılarının yapıldığı günlerde çocuk bakım hizmeti verilmelidir. Hatta bu hizmeti sadece kadın üyelerle de sınırlamamak gerekir, Yani sendikanın çocuk meselesini sadece kadına özgü bir sorumluluk olarak algılamadığı mesajı hem kadın üyelere hem de erkek üyelere verilmiş olur, çünkü bir zihniyet dönüşümü bu şekilde sağlanabilir.

Bir kadın komitesi kurduk ve komite çalışmaları kadın sivil toplum örgütleri ile çalışıyor ve hani daha önce bahsettim, ilk tartışma konusunu da “işyerinde cinsel taciz” idi.

Kadın sendikacı sayısının artırılması noktasında pek çok politikalar üretilebilir, ama erkek sendikacılar daha çok kendi kararlarını onaylayacak ve destekleyecek kadın sendikacıdan yana tavır sergileyeceklerdir. Bu neden-

le de sendikal yapının kadın bakış açısına sahip bir sendika yapısına dönüşmesi lazım. Bu dönüşümde şüphesiz kadınların mücadelesi esas, bu dönüşümü destekleyen ve inanan erkek sendikacı sayısını da arttırmak gerekiyor.

Tüm bu süreçte yalnız yaşıyor olmak özellikle sendikacı kadın kimliğimi daha az gerilimli yaşamama neden oluyor. Ben özel hayatımın getirdiği sorumlulukları kendim taşıyorum ve bazen bu durum beni önceliklerim ya da zaman konusunda belirleyebiliyor, ama en azından engelleyici ya da tercih edici boyutta değil. Arkadaşlarımla ilişkilerimde kadın meselesine duyarlı olmam ve gösterdiğim hassasiyet karşısında her ne kadar köşeli halimi değiştirsem de kendimi bir savunma hali içinde bulabiliyorum. Şunu görüyorum ki, kadın mücadelesi bir anlamda gerginliğin ve gerilimin yaşandığı bir mücadele oluyor.

İçinde rahat hissettiğim bir sendikada olsam da sendikamın fiziki yapısını değiştirmek isterdim. Kadın ve erkek tüm üyelerin kişisel ve toplumsal konularını dikkate alan ve her üyenin kendini bulabildiği ve bu ihtiyaçlara cevap veren bir düzen getirmek isterdim. Bir kadın sekreteryası olsun ve bu sekreteryaya uzmanlık düzeyinde kadın çalışmaları yapsın isterdim. Sendikaların kapısının herkese açık olmasını tüm üyelerin istedikleri anda sendikacılara ulaşmasını ve sendikal anlayışın toplumsal cinsiyet felsefesi üzerinden kurgulanmasını isterdim.

“Aklın cinsiyeti yoktur... Zihin gücünün cinsiyeti yoktur... ve erkeklerin görevleri ve kadınların görevleri, erkeklerin alanı ve kadınların alanı hakkındaki fikirler sadece keyfi fikirlerdir.”

Sarah Grimke
1792-1873

Yaşlı, Göbekli, Saçları Biraz Azalmış

Otuzdokuz yaşındayım. Yüksekokul mezunuyum. Özel sektörde çalışıyorum, aldığım eğitimin bana kazandırdığı mesleği yapıyorum. Evliyim ve bir kızım var.

Küçük bir kasabada büyüdüm. Kardeşim doğuncaya kadar şımartılmış bir çocuktum. Kız kardeşim doğduktan sonra bir anlamda pabucum dama atıldı. Çocukluğum, sokakta oyun oynayarak geçti. Ağaçların tepesi ve komşu bahçelerin meyve ağaçlarındaki meyveler hep cazip geldi bana. Küçük bir kasabada büyük küçük herkesi tanırırsınız. Bu yüzden de tüm insani değerleri ve insanlar arası ilişkileri çok küçük yaşlarda öğrenirsiniz. Ben de kız kardeşim de oldukça özgür büyüdük. Ailem yaşama karşı sorumluluk duygusuna sahip bir aile idi. Bu yüzden de hemen hemen her konu tartışılırdı. Babamla aramda bir anlamda mesafe vardı, ama bu mesafe bir çatışmaya hiç dönüşmedi. Babamla çatışmalarımız daha çok yüksek okul döneminde özellikle öğrenci hareketine katılmamla başladı. Çoğu zaman beni engellemeye ve bu ilişkilerden uzak tutmaya çalıştı, ancak etkili olmadı.

Okul sonrası iş hayatına başladım. Öğrenci hareketi içinden gelmenin yarattığı bilinçle önce meslek kuruluşuna girdim. Daha sonrası sendikaya üye oldum, daha sonra iş yerimi değiştirdim. Bu yüzden de diğer sendikadan ayrılıp, bu sendikaya üye oldum.

Sendikamızın pek çok soruna bağlı olarak mücadelemizi etkinleştirmek önünde sorunları var, ancak tüm bu sorunların kotarılmasında etkin ve aktif sendikal politikanın benimsenmesi gerektiğine inanıyorum. Bu nedenle de sendikamızda yatay bir örgütlenme modeli uyguluyoruz. Sendikacılığı amatör olarak yapıyoruz, yani bizde karar organlarımızda görev alan arkadaşlarımızın hiç birisi profesyonel değil. Geleneksel sendikacılık anlayışının özellikle sendika-üye ilişkisinde olumsuzluklara yol açtığını düşünüyö-

rum. Bu nedenle de biz tüm kararların üyelerle ortaklaşa alınmasından ve uygulamaya geçilmesinden yana bir sendikal politika üretiyoruz.

Deneyim ve bilgi birikimimi cömertçe paylaşan bir sendikacıyım. “Ben” merkezli hiç olmadım, “biz” derim. Başkaları üzerinden hareket ederim. Kadın olmanın yarattığı bir duyarlılığın özellikle bu “biz” olmak sürecinde olumlu etkilerinin olduğunu düşünüyorum. Önemli sorunlarımızdan birisi örgütlenmek sorunu. Özellikle kadın işçilerle yapılan örgütlenme çalışmalarında bir anlamda sendikalı olmak konusundaki çekingenliği bir kadın olarak daha iyi anladığımı düşünüyorum. İnsanların beden dilleri duygularında kendisini ele veriyor. Biz sendikalı olmanın gerekliliğini anlatırken, bu konuda kadın işçilerimizin bir tereddütleri olmuyor çoğu zaman. Tedirginlik yine kadın olmaya dayanıyor. Sendikalı olmayı eşine, babasına hatta annesine nasıl anlatacak. Çocuklar var ise hani aktif olması durumunda bu sorumluluklar nasıl halledilecek. Bu haller kadınların sendikalara inanmakla birlikte mesafeli olmalarının da nedenlerini oluşturuyor. Kadın olmak, meseleyi bu şekilde algılayıp, geleneksel sendikal anlayışın ötesinde insanın sosyal bir varlık olduğu üzerinden bir sendikal politika üretimi gerektiğini anlamanıza yardımcı oluyor. Bu duyarlılık sadece kadınlarla değil, erkeklerle de ilişkilerde olumlu gelişmeleri sağlıyor. “Duyarlılık” meselesini çok önemsiyorum, çünkü bir şekilde erkekler üzerinden gelişen bir sendikal harekette duyarlılığın ötelenmesi sendikacılığı geleneksel bir anlayışa götürmüştü. Çünkü erkek sendikacılar meselelere “düz”, “genel kalıplar” üzerinden bakıyorlar. Her ne kadar biz sendikamızda bu geleneksel sendikacılık anlayışının üzerine çıkmaya çalışsak da çoğu zaman sendikacılık; birey, zaman zaman da erkek çalışan üzerinden üretiliyor.

Üyelikten sendikacılığa geçiş sürecim çok kısa zamanda oldu, ama ben işyerimdeki deneyimlerimi sendikama taşıdım. Özellikle güvencesiz çalışanlar konusunda deneyim kazandım. Bu deneyim üzerinden örgütlenme politikaları geliştirdik. Sendikalı olmayı önemsiyorum, belki de onun biraz daha ötesi sendikacı olmak. Tabii sendikacı olan kişiler daha çok eleştiriyorlar, ama eleştiriyi bir hak mücadelesinin kotarılması gibi algıyorsanız, o zaman eleştiriyi politikaya dönüştürmek gibi bir sendikacı misyonu elde edersiniz. Ben sendikacı olmayı üye-yönetici ortaklaşması şeklinde algıla-

dığım için sendikacı olduktan sonra da sendikama bakış açımda bir değişiklik yaşamadım, sendikamı üye iken nasıl algılıyor isem, sendikacı olduğum zamanda bu algım değişmedi.

İş kolumuzun çalışma şartlarına bağlı olarak kadın ve erkek üyelerimizin sendikal beklentileri değişebiliyor. Bu tamamen sistemin cinsiyetler üzerinden ortaya koyduğu bakış açısıyla doğru orantılı. Temel haklardan daha çok kadınlar mahrum bırakılıyorlar ve iş güvencesi ve sosyal güvencesi olmayan işlerde çalışmak zorunda kalıyorlar. İşten önce kadınlar çıkarılıyor. Güvencesiz çalışanlara yönelik örgütlenme mücadelesi yaparken kadınlar çıkıyor karşımıza. Bu durum aslında kadınların sendikal örgütlenmeye inancını olumlu yönde geliştiriyor, her ne kadar kadının toplumsal statüsü bu konuda belli bir çekingenliğe yol açsa da. Şunu çok yakından gözlemledim, bir mücadelede önde giden ve sonuna kadar bu direnci gösteren kadınlar oluyor.

Kadın sendikacı olmak bazı konularda bir farklılık yaratıyor. Üyeler ile daha kolay iletişim kurabiliyorsunuz. Sizi daha bir hayatın içinden algılıyor üyeler. Çünkü mesele ne olursa olsun siz onu anladığınızı belirtiyorsunuz ta baştan. Mesela, işçi çalışma şartlarını eleştirirken, meselenin öteki yüzünde evinde ya da eşiyile ya da çocuğu ile yaşadığı bir sorunu da düşünüyor. Siz bunu algılayıp, empati kurduğunuzda sizinle iletişime geçmeleri daha kolay oluyor. Bu açıdan erkek sendikacı arkadaşlardan farklılaştığımı düşünüyorum. Bunun yanında sendikal mücadeleyi algılama biçimine bağlı olan konularda da çatışmalarımız oluyor. Ben genel sendikal anlayışa yaklaşan bir sendikal politikaya tamamen karşıyım, bazen böylesi durumlar yaşandığında tepki gösteriyorum. Gelişmelerin benim arzu ettiğim yönde sonuçlanmadığı da oluyor, ama fikrim konusundaki ısrarımdan hiç vazgeçmiyorum.

Fikrimde ısrar etmenin daha çok kadın olmamla alakalı olduğunu düşünüyorum. Bu tamamen sendikaların erkek egemen bir yapıda olmasından kaynaklanıyor. Bazen diliniz anlaşılmıyor, çünkü belli kalıplar ve cümleler üzerinden sendikacılık yapılıyor. Ayrıca sendikal hareketin doğduğu ve geliştiği “işçi” profili değişmiş durumda. Mevcut pratikler üzerinden örgütlenme yapma imkânınız olamıyor. Bu konuda ürettiğiniz dil ve çözümler

anlaşamıyorum. Detaycı olmanız yadırganıyor, bu kadar ayrıntının gereksiz olduğu düşünülüyor. Ben bağlı olduğumuz konfederasyonda tek kadın sendikacıyım, bu durum erkeklerin daha derli toplu olmalarını sağlasa da ben daha da dikkatli davranmam gerektiğini düşünüyorum. Bu tamamen kadın olmakla alakalı bir tavır. Sizin kadın olmanız eleştirilmeniz en temel ve en önde giden nedeni olabiliyor. Bazı durumlarda kendimi baskı altına aldığım oluyor. Mesela akşam geç saatlere sarkan etkinliklerde dikkati çekecek ya da yanlış anlaşılacak davranışlardan uzak kalmaya çalışıyorum. Farkında olmadan bir adım geride kalıyorum. Fikrimi nasıl söylersem dikkate alınır, şeklinde kendimi biçimlendirdiğim oluyor. Bu durum daha çok sendika içinde oluyor. Bu baskı halini mücadele alanında asla hissetmiyorum ve yaşamıyorum.

Kadınların sendikalarda yaşadıkları sorunlar pek çok nedene bağlı. Kadınların çalışma hayatına girmeleri, statüleri, sosyal nedenler gibi pek çok süreç kadınların sendikal konumlarını olumsuz yönde etkiliyor. Sendikal nedenlerin başında ise sendikal anlayışın geleneksel yapıda olması geliyor. Sendikacılık bir meslek ve iş oluyor ve hala sendikacılık bir erkek işi. Sendikacılar yaşlı, göbekli, biraz da saçları dökülmüş oluyorlar. Bu geleneksel yapı ve alışılmış hal başta kadınların sendikacı olmalarını engelliyor, çünkü kadın işçi gerçeği bu yapının çok uzağında ve kadınlar arka planda kalıyorlar. Tabii ki yaşanan tüm değişimler bu genel anlayış ve yapıyı da dönüştürecektir. Sendikal anlayışın bu dönüşümde pek çok sorumluluğu var şüphesiz. Önce hem kadınları hem de erkekleri tüm bu değişim karşısında sendikalı olmanın gerekliliği noktasında bilinçlendirmek gerekecektir. Daha sonrasında yapılan örgütlenme mücadelesinin kalitesi ve örgütlenmenin yarattığı olumlu gelişmeler sendikal olmayı özendirilecektir. Geleneksel sendikal anlayışın üzerine çıkmak gerekiyor. Bu nedenle de kadın sendikacı sayısının artması lazım. Tıpkı işlerimizi yaparken ortaklaştığımız gibi sendikal mücadelede de ortaklaşmak zorundayız. Sendika içi sosyal ilişkileri geliştirmek noktasında da kadınların öncülük yapacağına inanıyorum.

Kadınlara özgü sendikal tavır da gerekli şüphesiz. Kadınların toplumsal statülerinin ve sorumluluklarının bilincinde olmasının gösterilmesi gerekiyor. Örneğin, sendikal etkinliklere çocuk bakım hizmetleri ile desteklemek,

toplu iş sözleşmelerinde kadın gerçeğini yansıtabilmek, etkinlikleri kadın gerçeği üzerinden düzenlemek gibi. Tabii bunların hepsi sendikanızın özellikle maddi gücü ile doğru orantılı, ama yine de bu bilinci yansıtmamız ve yaygınlaştırmanız sendikal harekete bir güç ve ivme kazandıracaktır.

Sendikacılık bir erkek işi olmamalı, olamıyor da günümüzde, ama özellikle anne olduğunuzda sendikacı kimliğiniz ile anne kimliğiniz arasında bir çatışma yaşayabiliyorsunuz. Eşim sendika hareketi içinden olduğu için sendika ile ilişkilerim konusunda eşimle bir çatışma yaşamadım. Kızım bazen ona yeterli zamanı ayırmadığım zaman olumsuz tepki verebiliyor. Ama kızıma sanırım, tıpkı onun hayatı ve geleceği konusunda hissettiğim sorumluluk duygusunu ve hassasiyeti diğer çocuklar içinde hissettiğimden dolayı sendikacı olduğumu anlatabildim.

Aslında sendikalar gibi oluşumlara ihtiyaç olmasa. Herkesin ürettiği ve adilce ürettiğinin karşılığını alabildiği, özgürce yaşabildiği bir dünya mümkün olsa ve tüm bu eşitsizlik mücadelesi ortadan kalksa ve tüm bu konuştüğümüz olumsuzlar bir daha hiç yaşanmamacasına buharlaşsa.

“Bizim için güneş ne kolayca doğar ne de batar. Gün ve gece bakışlarımızda birbirine karışır. Tam söylenirse bizim gölgemiz yoktur. Ben gecede kalmak istiyorum.”

Luce Irigaray
1930-

Bedelleri Göze Almak ve Ödemek

37 yaşındayım. Bekârim, çocuğum yok. Annem ev hanımı babam çiftçi idi. Beş kız kardeşiz. Ben en küçükleriyim. Çocukluğum bir ilçede geçti. Ben ailemin en küçük çocuğu olmanın avantajlarını yaşayarak büyüdüm. Bir anlamda aile içi sorumluluklar karşısında payıma çok az yük düşmüştü. Anne ve babamın baskıları ile hiç karşılaşmadım, kız kardeşlerim ile aramda çok yaş farkı vardı ve kardeşler arasında yaşanan çatışmalarda da hep kayırlan ve gözetilen ben olurdum. Buna karşın dik başlı bir çocuktum. Aklıma yatmayan, bana anlatılmayan ya da anlatılsa da ikna olmadığım kurallara baş kaldırırdım. Çocukluğumun geçtiği yıllar ve yaşadığım ilçe görece toplumsal değer yargılarının çok da hâkim olmadığı yıllardı ve yerdı. Klasik kız çocukları gibi evde ve bebekleri ile oynayan bir çocukluk dönemim olmadı.

Çocukluk yıllarım sokaklarda ve arkadaşarımla olduğum yıllar oldu. Çok fazla oyunağımız yoktu. Bu nedenle ya olan oyuncakları paylaşır ya da çevremizde bulduklarımızdan oyuncaklar yaparak oyun oynardık. Öncelikle paylaşmayı öğrenerek sosyalleştğimi düşünüyorum. Sonrasında ise sokakta ve yaşlıları ile olmanın bir şekilde özgürlük olduğunu hissetmiştim. Üstelik arkadaşarımla birlikte iken birlikte üretmeyi, sınırlarımızı, gücümüzü hatta gücümüzün yetmediği zamanlarda neler yapabileceklerimizi, birbirimize yardım etmeyi öğrenebilmiştik. Şanslı bir çocukluk dönemim geçti diyebilirim.

Başarılı bir öğrenim hayatım oldu. Ortaokul sonrası sınavlara girdim ve lise eğitimimi yatılı bir okulda ve ailemden uzakta tamamladım. Yatılı eğitim çatışmalarımın yaşandığı yıllar oldu benim için. Baskıyı gördüğüm ve bu baskılara tepkilerimin oluştuğu yıllardı o yıllar. Yasaklar, okulumuzun uyguladığı en bariz baskı yöntemi idi. “Dışarı” ile ilişkilerimiz hem yasaktı hem de ilişkilerin çizgisi çok belirgindi. Gri yağlı boyalarla boyanmış camları kazıyarak dışarıya uzanmaya çalışırdık, ama bu küçük delikler hemen

fark edilir, kapatılır ve sorumluları hesaba çekilirdi. Başarılı bir öğrenci olmayı sürdürdüm bir müddet, ama derslere çok önem vermeyerek yasaklara tepki vermeye başladım sonraları. Sigara içmeye yatılı okulda başladım mesela. Kendimizce bir şekilde idareyi kandırarak gizlice sigara içerek özgürlüğümüzü yaşadığımızı düşünürdük. Baskılar sadece yasaklarla da sınırlı değildi. Öğrenciler arasında bir hiyerarşi oluşturulurdu ve üst sınıflar alt sınıflara hem örnek olmak hem de alt sınıfların tüm yaptıklarından sorumlu olmak, şeklinde görevlendirilirdi. Tüm bunlara tepkiler koyardım. Çünkü o zamana kadar baskı ve denetim yaşadığım şeyler değildi. Bu nedenle de bazen düzeyi de artan tartışmalar yaşadım. Daha üst sınıflara geldiğimde bu baskıların nedenlerine dair tartışmalarım da farklılaşmıştı. Bu durumun insan ve olaydan bağımsız, bir sitemin sonucu olduğunu fark etmiştim.

Okul sonrası çalışma hayatına başladım. İlk görev yerim, muhafazakâr değer yargılarının hâkim olduğu bir ilin küçük bir ilçesi oldu. Bu ilçe pek çok yetersizliğin olduğu bir ilçe idi. İş sonrası yapabilecek hemen hemen hiç bir şey yoktu. Okuyacak kitap bulmak zordu, bazı gazeteler ara sıra gelir ve sadece bir yerde bulunurdu. İnsanlarla daha az iletişim kuruyordum, çünkü iletişime geçebilecek kişi sayısı azdı hem de ortak yaşam paydamız çok küçüktü. Çok meraklı bir insanım, araştırmayı ve öğrenmeyi çok severim. Kitaplar okumaya başladım. Ama seçtiğim yazarlar ve konuları tepki ile karşılandı ve görev yerim değiştirildi. Bir anlamda çalışma hayatımla birlikte sürgün hayatım başlamış oldu. Yeri görev yerimin imkânsızlıkları bir öncekine göre daha da büyüktü. Yatılı okulda yaşadıklarım ve çalışma hayatımda edindiklerim karşısında hayatın çelişkilerini, insanlar arasındaki farkları ve bunun nedenlerini hatta bu farklılıkların insanlar arasında nasıl bir baskı aracına döndüğünü daha iyi görebilmiştim. Gençlik yıllarında neden-sonuç ilişkisi içindeki bağları anlamlandırmakta zorlanıyor insan, ama zaman içinde yaşananların o yere, o insana ya da o olaya özgü olmadığını anlıyorsunuz. Yaşananların aslında geneli kapsayan ve biçimlendiren bir sitemin ürünü olduğunu hissediyorsunuz. Bu yüzden insanların sorunlar karşısında bir araya gelmeleri ve örgütlenmeleri gerektiğini düşünüyorsunuz.

Çalışma hayatı ile eğitim hayatıma da devam ettim. Bu süreçte sendikal hareket konusunda daha fazla bilgi edinme şansını yakalayabildim. Hatta örgütlenmek gerektiği üzerinde fikirlerim yoğunlaşmıştı. İş arkadaşlarımla “bir sendika kurmalıyız” şeklindeki önerim bir hayal olarak algılanmıştı, ama işkolumuzda birden fazla sendika kuruldu ve ben görüşlerimi temsil ettiğimi düşündüğüm bir sendikaya üye oldum ve kısa bir süre sonra sendikalar birleşerek şu anki sendikayı oluşturdu.

Sendikamızın mücadele geçmişi çok uzun değil, ama kuruluş mücadelesi ve kurulduğu ilk yıllarda sendikal harekete pek çok katkıları oldu. Yeni bir sendikal anlayışın önderliğini yapabildi, ancak iç ve dış nedenlere bağlı olarak ilk yılların heyecanından ve mücadele tavrından uzaklaşmalar yaşanıyor. Dünyadaki değişimlerin ülkede yarattığı değişimler şüphesiz sendikal hareketi de etkiliyor. Çalışma şartlarındaki değişim ya da yetişen yeni neslin meseleye bakış açısı önemli oluyor bu değişimde. Bunun yanında içsel nedenler de var, hala hak arayan bunun için mücadele eden bir sendika olsak da mücadele yöntemlerimizde kırılmalar, gerilimler, aşınmalar yaşıyoruz.

İş kolumuzdaki farklı sendikaların birleşip, şu anki sendikayı oluşturma sürecinden sonra, ben zaten bunlardan birinin üyesi idim ve üye olmaya devam ettim, ama çalıştığım işyerinde sendikamızın varlık göstermesi gerektiğine inanıyordum ve örgütlenme çalışmalarını yürüttüm. Benim gibi düşünen birkaç arkadaşla bir araya geldim ve bu oluşumu gerçekleştirdik. Ben sendikamızın tüm temsil ve karar organlarında yer aldım. İşyeri temsilciliği, şube başkanlığı yaptım. Komisyonlarda çalıştım. Şu anki konuma tüm bu süreçler ve deneyimler taşıdı beni. Ama ben yine de bu göreve gelmek konusunda ürkmüştüm. Hem kendimi yetersiz buluyordum hem de bunu hedeflememişim aslında. Ürkme bir anlamda korkma meselesinin asıl nedeni, bu görevin beni üyeler ile girdiğim yakın ilişkiden bir anlamda o dinamik halden koparacağına inanıyordum. Çünkü bu konum daha üst tartışmaların yapıldığı bir konumdu. Sonra ikna edildim, aslında insan hiçbir şey için önceden hazır olamıyor. Aslında erkeklerde aynı ürkme ve korkma hallerini yaşıyorlar, ama bu durumu anlamlı hale getirmek konusunda toplumun değer yargıları belirleyici oluyor. Kadınlar korkularını daha rahat dile getirebiliyorlar. Bunu açıklayabiliyorlar, bu yadırganmıyor. Erkeklerin

ise korkmaları kimse tarafından hoş karşılanmıyor ve korkunun üzerine giderek bunu yenmesi bekleniyor. Meseledeki farklılık bu bence.

Ben kendimi sendikacı kimliğim ile tanımlamakta zorlanırım. Başkası tarafından tanımlanmak daha kolay olabilir. Ben emek harcanmasından, emekten yana bir sendikacıyım. Doğru ve haklı olan ne ise, onun yanında olunması ve mücadele edilmesi gerektiğine inanan bir sendikacıyım. Sendikacı kimliğimi yaşamın diğer alanlarından ayırmıyorum. Sendikacılığı yaşamın bütüne söz söyleyebilmek, her durum ve olay karşısında tepki gösterebilmek, olarak değerlendiriyorum. Sendikal çalışmalarda emek harcamak, haksızlıklara, sömürüye karşı mücadele vermek ve verilen mücadelede bedel ödemek gerekiyor. Emekçiler ancak fiili-meşru-militan bir mücadele yürüterek haklarını koruyabilir ve yeni haklar kazanabilir. Kendi yaşamımda da farklı bedeller ödedim. Haklılığımı ve bedelleri göze almadan mücadele yürütülemeyeceğine olan inancım nedeniyle kavganın içinde kaldım.

Sendikamda aslında erkek olmak-kadın olmak şeklinde bir ayırım yaşanmıyor. Daha çok meselelere bakış açılarımıza bağlı farklılıklar yaşanıyor. Buna rağmen erkek olmanın kadına göre daha avantajlı olduğunu da düşünüyorum. Özellikle ev ve aile sorumlulukları daha az erkeklerin. Bu yüzden de sendikal faaliyetlere kadınlara göre daha fazla katılabiliyorlar. Bunun yanında ben anne değilim, olsa idim en azından üç yıl gibi bence çok da uzun ve önemli bir zaman her şeyden uzak kalabilirdim.

Sendikacı olmak sendikal harekete olan inancımı daha da güçlendirdi. Örgütlenme çalışmalarına devam ediyorum, ama mücadele çizgisinde yaşanan gelişmeler karşısında problemlerin yaşandığını görüyorum. Bu sorun çözülmeli kesinlikle.

Kadın üyelerimiz daha çok anne olmaya dair sorunlar yaşıyorlar. Emzirme izinleri ve kreş sorunu yaygın. Bir de gece dönemini kapsayan çalışma saatlerinde işe gidiş ve gelişlerin yarattığı sorunlar oluyor. Aslında kreş sorunu sadece kadın çalışanlara özgü bir sorun değil, bir ebeveyn sorunu, ama sadece kadına ait bir sorunmuş gibi algılanıyor. Bunun yanında bu konuyu daha çok kadınlar dert ediyorlar. Bu da geleneksel değer yargılarının

dan kaynaklanıyor şüphesiz. Sendikamızın kadın olmaktan kaynaklı sorunlar karşısında çözümler üretmesi gerekiyor şüphesiz. Bu konuda mücadele içinde oluyoruz. Mesela bir işyerimizde gece servisleri kaldırılmıştı. Kadının üyelerimiz daha mağdur oldular erkek üyelere göre. Önce sorunu çözmek için idare ile konuştuk, sonra basın açıklaması yaptık, oturma eylemi yaptık ve sorun çözüldü.

Kadın üyelerimiz yaşadıkları kadına özgü olarak algılanan sorunların aslında genel bir sorun olduğunun bilincindedirler. Fakat bu genel sorunları kişisel yöntemlerle çözmeyi tercih ediyorlar. Sorunun herkes tarafından bilinmesi, sorunu yaratanın herkes tarafından bilinmesi gibi çözüme yönelik yöntemler çoğu zaman tercih edilmiyor kadınlar tarafından. Bu durum yine geleneksel değer yargılarının kadın ve erkeği nasıl biçimlendirdiğiyle alakalı. Mesela erkekleri örgütlemek, bir sürecin içine dahil etmek çok kolay oluyor. Buna karşın erkekler aynı heyecanı mücadelenin sonuçlanması noktasına kadar sürdüremiyorlar. Oysa kadınları örgütlemek zor olurken, kadınlar bir sonuç elde edilinceye kadar direnç göstermeyi sürdürüyorlar.

Kadın üyelerimizin sadece kadın oldukları için bir şekilde kota ile desteklenmelerini uygun bulmuyorum. Bence kadın üyelerimizi mücadele sürecimiz içine dahil edip, bilinçlendirmek daha doğru olacak. Ben kadın olduğum için sorunlar yaşıyor muyum, hayır yaşamıyorum sendikamda, ama sendikamda yaşamasam da hayatın diğer alanlarında yaşamadım ya da yaşamayacağım anlamına da gelmiyor bu tabii ki.

Kadın sendikacı sayısı az. Bence temel sorun bazı iş kollarında hiç kadın olmaması, fakat kadın ve erkek işçinin sayıca eşit, ya da kadın işçinin sayıca çok olduğu iş kollarındaki sendikalarda da kadın sendikacı sayısı oldukça az, yok bile. Ben bu durumu sendikaların eğitim yolu ile üyelerini bilinçlendirmekten vazgeçmelerine bağlıyorum. Kadınların yüzyıllardan beri kendilerini baskılayan, ezen olgulara yeterli duyarlılığı ve mücadeleyi gösterememeleri bu durum karşısında en büyük engeli oluşturuyor. Çünkü kadınlar daha çok edilgen olmayı tercih ediyor ve kendi sorunu karşısında bile kendinde söz hakkını bulamıyor. Bu durum sadece kadın üyelerimiz için geçerli değil, üyelerimizin büyük çoğunluğu eğitimli, fakat yine de mücadele istenilen seviyede değil. Bir de kadının sendikal mücadeleye kar-

şı istekli olması meselesi var. Kadınlar evde olmayı, çocukları ile ilgilenmeyi tercih ediyorlar. Evinde kendini daha korunaklı hissediyor, çünkü bildiği, ön görebildiği bir mücadele yürütebiliyor evinde. Örneğin kadın ve erkeğin üyemiz olduğu ailelerde, eylem çağrımıza erkek üyemiz geliyor. Çocuklara bakmayı kadınlar tercih ediyor ve eylem koymayı erkeğe bırakıyor. Durum bu olmamalı kesinlikle. Bu konuda uzun eğitim programları gerekli. Biz bir çalışma planlıyoruz. Kadın komisyonlarımızdan başlayarak tüm üyelerimizi kapsayacak şekilde konu başlıklarını belirleyip, bir bilinç oluşturmayı ve yaygınlaştırmayı amaçlıyoruz. Kadın mücadelelerini anlatan filmler, slâytlar ya da belgeseller kullanarak bu heyecanı ve enerjiyi yaygınlaştırmayı düşünüyoruz.

Evli değilim, çocuğum da yok, ama bu özel hayatımda sorunlar yaşamıyorum anlamına gelmiyor. Şehir dışı çalışmalarımızın yoğunlaştığında evimi çok özleyorum veya bazı işlerim gecikiyor. Sosyal ve kültürel aktivitelere yeterli zaman ayıramıyorum mesela. Ailemin ihtiyacı olduğunda yanlarımda oluyorum, ama bu yeterli olmuyor.

Sendikacı olmam ailemde tedirginlik yaratıyor, bu kadın olduğum için değil, bir koruma refleksi ile oluşan bir tedirginlik. Ama beni engellemiyor. Çünkü yaşam, bedelleri göze almak ve bunu ödemek benim için.

Bir sendika hayal ediyorum; sendikal hareketin doğduğu ve geliştiği dönemlerdeki gibi bir sendikal mücadeleyi görmek ve yaşamak istiyorum. Binlerce işçinin işyerlerinde tepki koyduğu, on binlerin sokak ve caddeleri doldurduğu bir sendikal mücadele olsun arzuluyorum. Sendikal mücadelenin siyasi mücadeleye dönüştüğü bir sendikal hareket hayal ediyorum.

“Ama kadınların değerinin öteki cins tarafından yapılmış olan değerden genellikle farklı olduğu çok açık...”

Virginia Woolf
1882-1941

Gür Bir Ses

“Kırksekiz yaşındayım, evliyim ve iki çocuk annesiyim. Yüksekokul mezunuyum. Büyükşehirde doğdum ve büyüdüm. Annem ev hanımı, babam taksi şoförü idi. Beşkardeşiz, dördü kız biri erkek. Ben en büyükleriyim.

Mutaassıp bir ailede büyüdüm. Büyükşehirde yaşasak da benim çocukluğum sokaklarda geçti. Yaz aylarında gece yarılarna kadar oynadığımız oyunları hiç unutmadım. Ortaokulu bitirdiğimde sokaktan da kopmuştum, kopartılmışım. Okula gidip gelmek dışında dışarıya çıkmam gerektiğinde “aman! sağa sola bakma, doğruca eve gel” öğüdü mütemediyen verilirdi. Büyüklerin her dediğinin doğru kabul edildiği, çocukların büyükler yanında konuşmaması gerektiği hep söylendi aile içinde. Kız ya da erkek çocuklar bu konuda aynı muameleyi görürlerdi. Fikrimizi söylemekten veya bir konuda itiraz etmekten hep kaçındık. Babamın baskın halini yumuşatma amacıyla kız kardeşler bir araya gelir birbirimize destek olurduk, ama pek fazla sonuçta alamazdık.

Liseyi bitirdim, çalışmak istiyordum, ama babam kesinlikle bu fikre karşı idi. Kadınların çalışması pek hoş karşılanmazdı çevremizde. Annem ise kendi ezilmişliği karşısında çalışır isek onun gibi eziyet çekmeyeceğimizi düşünürdü ve beni bu konuda desteklemişti. Babamdan habersiz iş sınavlarına girdim. Sınavı kazandım. Sonuç pek de düşündüğüm gibi olmadı. Bir şekilde babam başarılı olmamdan hoşlanmıştı ve ben çalışma hayatına girebilmişim. Benim işe girmemle birlikte babamın kadınların çalışması konusundaki fikri de yumuşamıştı. Kız kardeşlerim ortaokuldan sonra okula devam etmediler, ama hepsi sonradan eğitimlerini tamamladılar ve birer çalışan kadın oldular.

İşe girdikten kısa bir süre sonra evlendim. Çalışma hayatımdaki ilk yıllarda sosyal aktiviteler içinde buldum kendimi. Çalışma arkadaşlarımızla birlikte

bir vakıf kurduk. Eşim bu konuda çok faaldi ve ben tüm çalışmaların içinde yer alabiliyordum. Vakıf üyeleri içinde “sendika kurmak” fikri kendi içinde olgunlaşmaya başlamıştı ve vakıf üyelerinden bir kısmı ile şu anki sendikayı kurduk. Ben vakıf üyeliğinden sendika üyeliğine geçtim ve sendikamızın örgütlenme mücadelesi içinde bizzat bulundum.

Sendikamı tüm üyeleri ile yoğun ilişkileri olan bir sendika olarak tanımlayabilirim. Üyelerinin menfaatlerini her şeyin üstünde gören bir sendikayız. Tüm sendikacılarımız şahsi menfaatler gözetmeden çalışırlar. Mücadelemizin kesin başarıya ulaşmasında en büyük engel pek çok haklardan yoksun olmamız. Her ne kadar sendika kurabildik ve üye olabildikse de kısıtlı bir mücadele yürütüyoruz.

Çalışma hayatında çok yoğun ve aktif çalışıyordum. İşim gereği hemen hemen tüm işyerleri ve çalışanlarla iletişim içinde idim. Bu nedenle sendika kurma fikrimizi sadece kendi işyerimle sınırlı kalmayıp, daha geniş bir alanda paylaşma imkânı bulmuştum. Şu konu çok önemliydi benim için; bizler çalışma şartlarımız konusunda hiçbir hakka sahip değildik. Hakkımız olduğunu düşündüğümüz konuda ise mücadele edemiyorduk. Bu durumu değiştirmek için bir sendika kurmak, üye olmak ve sayıca çoğalmak ve güç birliği oluşturmak gerekiyordu. Bu inancımı elimden geldiğince tüm arkadaşlarla paylaşmaya çalıştım.

İşyerimde sendikal faaliyetlerim tepki toplamaya başlamıştı. İdare bu durum karşısında sık sık görev yerimi değiştiriyordu. Üyelerimiz bu duruma tepki koydular ve durumu genel merkeze ilettiler beni genel merkezde görmek istediklerini söylediler.

Ben daha aktif bir sendikacı olmayı istiyorum. Görev bilincim ve sorumluluğumu yerine getirmek konusunda hiçbir sıkıntım yok, ama çocukluğumda “büyüklerin yanında konuşulmaz” şeklinde aldığım öğretiyi bir türlü aşamadım. Özellikle topluluk önünde konuşmak ya da işyerlerinde daha üst makamlarla oluşan tikanlıkları çözmek noktasında hala çekingenim. Bunun kadın olmakla alakalı olduğunu düşünüyorum. Yetiştiriliş tarzı önemli oluyor bu durumda. “Hem büyükler yanında konuşulmaz hem de ortamda bir erkek var ise söz hakkı öncelikle onundur”, fikrini yıkabilmek çok kolay

olmuyor. Diğer taraftan kadın olmanın avantajlarının da olduğunu düşünüyorum, kendimi erkek sendikacılara göre daha sorumluluk sahibi görüyorum. Üyelerle daha samimi daha içten iletişim kurabiliyorum. Üyeler erkek sendikacıları daha sert buluyorlar. Çünkü üyelerimiz sorun çözülme de kendilerini sonuna kadar dinlediğim ve konuyu tüm detaylarıyla anlattığım için mutlu olduklarını söylüyorlar. Bu durum birebir ilişkilerde çok anlamlı olsa da çekingenlik meselesini halletmem gerektiğini düşünüyorum. Bence kadınların bu konuda eğitim almaları gerekiyor. Çünkü erkekler bu konuyu halletmiş durumdadır. Mücadele pratikleri yıllara dayanıyor ve bu durum zaman içinde tecrübelerle aşıyor. Kadınlar bu duruma yabancılar, üstelik insanın ses tınısının da bu konuda etkili olduğunu düşünüyorum. Hitabı güçlendiriyor “gür” bir ses.

Örgütlenmemiz yasalarla güvence altına alınmadan önce gönüllü çalışmalar yürütüyorduk. Çok heyecanlıydık, coşkuluyduk. Sendikamızın mücadele tarihi kısa, bu nedenle de hem yasal engelleri aşmak hem de örgütlenme sınırlarımızı genişletmek konusunda sıkıntılar çekiyoruz. Bu sıkıntılar mücadele heyecanımızda engeller yaratıyor. Ama özellikle genel merkezde yer almaya başlayınca zorlukların daha da fazla olduğunu gördüm. Öncelikle çok yoğun çalışıyorsunuz, hayatınızın tamamını kaplıyor sendikacılık. Çoğu zaman evinizden ailenizden uzak kalıyorsunuz. Mesela ülkenin her köşesine gidiliyor, bir anlamda can güvenliği olmadan geziyorsunuz. Üyelerin beklentilerine cevap vermekte de zorluklar oluyor bazen. Hani o kadar kişisel ihtiyaçlar üzerinden talepler oluyor ki. Bu konuda kişiyi ikna edemezseniz yetersizlikle suçlanıyorsunuz. Üyeler sorunu genel çerçevede kavramayınca sendikal mücadeleyi etkili ve uzun kılamıyorsunuz.

Kadın üyelerimizin erkek üyelerimizden talepleri bazı konularda farklı oluyor. Hem anneler hem çalışanlar. Bu nedenle de iş-ev dengesini daha kolay yürütebilmek için özellikle “daha rahat” iş ortamlarında çalışmak istiyorlar. Kreş imkânlarının genişletilmesini istiyorlar. İş kolumuzda nöbet sistemi üzerine çalışma şekilleri var, bu nedenle de anne ve baba aynı anda nöbetçi olabiliyor mesela, durum böyle olunca özellikle çocuk bakımı sorun oluşturuyor. Bu konuda bir işyerimizde gece saatlerini kapsayan bir kreş açılmasını sağladık. Kreş yirmidört saat hizmet veriyor.

Kadın üyelerimiz boşanmaları durumunda işyerlerinde sıkıntılar çekiyorlar, ya bu durumun işyerinde duyulmaması ya da işyerlerinin değiştirilmesi konusunda bizden destek istiyorlar.

Erkek sendikacılarla sendikal anlayış noktasında ortak görüşe sahibim. Ama kadın sendikacı olmam kadın meselesinin de önemsenmesi konusunda ısrarcı olmamı gerektiriyor. Israrlarım karşısında erkek sendikacıları ikna etmek konusunda sıkıntı çekiyorum, çünkü sendika içinde kadın sayısı çok az.

Bir kadın sendikacı olarak detaylara çok fazla önem vermek konusunda erkek sendikacılardan farklı olduğumu düşünüyorum. Bu özelliğimin takdir edildiğini biliyorum. Örneğin; bir organizasyonun hazırlanması, sürdürülmesi gibi konular hep benim sorumluluğumda gerçekleştiriliyor.

Sendika içinde çoğu zaman kadın olarak korunduğumu düşünürüm. Genellikle il dışı çalışmalara gitmiyorum ve merkezdeki çalışmaları yürütüyorum. Bir yandan da bu çalışmalara katılmanın çok da fayda sağlayacağını düşünüyorum. Çünkü özellikle ikili ilişkilerde kadın olsun erkek olsun daha etkili olduğum biliniyor. Ama ta baştan il dışı çalışmalara mümkün olduğunca katılmamam konusunda eşimin ricası dikkate alınmıştı ve bu konuda bir görev dağılımı yapılmıştı.

Kadın olmak kadın üyelerle iletişiminizi kolaylaştırıyor muhakkak. Üyeler rahatça sorununu sizinle paylaşıyor, siz kadın olduğunuz için üye ile empati kurabiliyorsunuz ve çözüm konusunda daha fazla çaba gösteriyorsunuz. Sorunu çözemeseniz bile sadece paylaşmış olmak bile üyeyi rahatlatıyor.

Kadın sendikacı sayısı çok az. Bence bunun en büyük nedeni ailenin diğer erkekleri. Eşler, babalar bazen de oğullar. Erkeklerin çoğu ister ki, kadınlar çalışsa bile belli bir saatte evine gelsin, evi ve ailesi ile ilgilensin. Sendikacı olduğunuzda ise hani belli bir saate evde olmanız gibi bir durum söz konusu değil. Bu nedenle illaki eşi tarafından desteklenmek zorunda kadın. Ben bu konuda şanslı idim, eşim de sendika hareketi içinde, ama yine de bu il dışına çıkma meselesi konusunda bir anlaşma yapmamız gerekti. Aslında

bu durum bir sendikacı olarak yapabileceğimi engelliyor. Keşke üyelerimizi işyerlerinde ziyaret edebilsem! Çünkü üyelerle işyerlerinde görüşmenin daha yararlı olacağını düşünüyorum. Sorunları yerinde görmek ve anında müdahale etmek mücadele gücümüzü arttıracaktır. Aslında eşimde durumun farkında, bu tür iletişimin üye-sendika ilişkisini daha da güçlendirdiğini biliyor, ama geleneksel aile yapısında kadın eşi olmasa da pek çok sorumluluğu hakkıyla yerine getirebilir. Ama evde anne yok ise pek çok sorun yaşanabiliyor.

Sendikacı kadın sayısının artması özellikle kadın üye ağırlıklı sendikalarda çok daha olumlu gelişmeler yaşanmasını sağlar. Kadın üyelerin sendikaya bakış açıları değişir. Sendikacılar erkek olunca kadınlar daha seyrek sendikaya geliyorlar. Ama siz sendikada iseniz hatta mesai saatlerinden sonra, hafta sonu da size ulaşılabiliriyorsa kadınlar sendika ile ilişkilerinde yoğunlaşıyorlar. Ben üye-sendika ilişkisini çok önemsiyorum. Başka araçlarla üyelerinize ulaşsanız da birebir ilişkide bulunmak çok daha etkili oluyor.

Kadın sendikacı sayısının artması kadın üyelerin sendikal ilişkilerini olumlu yönde etkiliyor etkilemesine de kadın sendikacılar en fazla ev sorumlulukları karşısında çok yoruluyorlar. Tüm işleri kendiniz yapıyorsunuz. Bazen dinlenme saatlerinizden çalışıyorsunuz, bazen ufak destekler alarak işlerinizi yürütüyorsunuz. İnsan bu yorgunluk karşısında gergin de olabiliyor. Ama her şey kişisel çaba ve bulduğunuz kişisel yöntemlerle çözülüyor. Aslında bu durumu kendi dünyanızla çözmeniz mümkün değil. Öncelikle erkeklerin bu konularda bilinçlenmeleri gerekiyor. Eşim sendika hareketi içinde ve tüm bu süreçleri biliyor, ama özellikle ev içi sorumlulukları paylaşmak niyetinde değil. Bu konuda konuşmaya başladığımızda paylaşmak yerine fazla yüklediğimi, bunun çok gerekli olmadığını söylüyor. Bu nedenle de kişisel çözümler üretmek yapmak zorunda kalıyorum. Her şeye rağmen yılgınlığı kendime yaşama şansı tanımadım ve tanımayacağım. İşin açıkçası mücadeleye devam diyorum.

Sendikal hakları genişletilmiş bir sendikal mücadele en büyük hayalim. Güçlü bir sendika çatısı altında çalışanların yaşam ve çalışma şartlarının yükseltme mücadelesi veren bir sendika hayal ediyorum.

“Bana öyle geliyor ki, biz kadınlar şimdi harekete geçmeliyiz ve bize verilen özgürlüğü bütün gücümüzle kullanmalıyız. Belli bir alanda yeteneği olan, bunu kabul ettirmeye çalışmalı. Çünkü ancak kişilerin birey olarak yeteneklerini göstermeleriyle genel olarak kadınların yeteneklerine karşı duyulan inanç yükselecektir.”

Helene von Gruskowitz
1856-1918

Hayat, Değiştirip Dönüştürülecek Bir Süreç

Büyükşehirde doğdum, büyüdüm. Otuzdört yaşındayım, evliyim, çocuğum yok. Üniversite mezunuyum.

Babam bir kamu çalışanı idi, annem ise ev hanımı. Üç kız kardeşiz, ben en büyükleriyim. Çocukluğum, şehrin dar gelirlili ailelerin oturduğu bir semtte geçti. Geçim sıkıntısının yaşamımızı zorladığı bir çocukluk dönemi geçirdim. Aslında bugünden o döneme baktığımda kendimi mutlu bir çocuk olarak düşünüyorum. Öncelikle her şeyimizi bir başkası ile paylaşmamız gerektiği bir aile kültürü içinde büyüdüm. Mahallemizde bizim dışımızdakilerin sorunları bizim sorunumuz olurdu, dertlerini hep paylaşırdık. Mutluluklar ise yine paylaşılarak çoğaltılırdı. Yaşamın getirdiği ekonomik yetersizlikler karşısında özlemler ve beklentiler içinde olsam da çocukluktan edindiğim bu toplumsal değer yargılarının bugün beni ben yaptığını düşünüyorum.

Babam "sıcak bir aile" konusundaki tüm özlemlerini giderecek bir aile ortamı yaratmaya çalıştı bize. Babamla çok iyi ilişkilerim oldu ve hala da öyledir. Annem ise babama göre biraz daha sertti. Sonraları buna neden olmanın günü ve yarını kotarmanın yarattığı gerilim olduğunu anladım. Büyükşehirin kıyısında bir mahallede dar bir gelirle üç çocuklu bir ailenin geçim mücadelesiydi annemi gergin kılan. Ama her şeye rağmen arkadaş olmayı da başarmıştık annemle. Pek çok sıkıntımızı paylaşabilirdik. Annem bunun yanında kendi ile ilgili kararları alan ve bu konuda da dirayet gösteren bir kadındı. En son kardeşimin doğumundan sonra bir daha doğurmak istememiş ve bu konuda hani şu bildik "erkek çocuğu bulana kadar" mevzusunu da hiç gündeme getirmemişti. Babamın da bu konuda fikri aynıydı. Çocukların sağlıklı olmaları ve büyümeleri gerekliydi, kız ya da erkek olmaları hiç önemli değildi.

Başarılı bir öğrencilik hayatım oldu. Meslek lisesini bitirdiğimde staj yapmıştım. “Kadın çalışan” kavramından önce “çocuk işçiliği” kavramını ile tanışmıştım ve bir anlamda çalışma hayatının sömürü ilişkileri üzerinden yükseldiği ayırımına varabilmişim. Başka bir ilde yüksekokula gittim ve gençlik hareketi içindeki faaliyetlerim sırasında o dönemde farklı bir ivme kazanan sendikal harekete dair gelişmeleri takip etme şansını yakaladım. Okul sonrası özel sektörü daha aktif çalışmayı sağlayacağı ve kişinin kendisini daha net yansıtabileceği bir sektörmüş gibi görsem de ve kamuda hiç çalışmak istemesem de ailemin telkinleriyle çalışma hayatına kamuda başladım ve devam etti.

Küçük bir ilde göreve başladım. Önceleri sendikaların çözüm üretmek noktasında eksik kalacaklarına dair ön yargılara sahip olsam da iş hayatının getirdikleri karşısında birlikte hareket etmenin çözümü kolaylaştıracağına ve bunun sendika çatısı altında olması gerektiğine dair inancım güçlendi. O ilde ilk örgütlenme ve teşkilatlanma çalışmalarını yürüttüm. Şube Temsilciliğini kurdum. Bu konuda arkadaşlarım sonsuz destek oldular bana. Onların çabası olmasa başaramazdım.

İşyerim değişti ve tekrar ailemin yaşadığı ile geldim. Çalışmalarım devam etti ve bu süreçte edindiklerim ve paylaşımlarım beni Merkez Yönetim Kurulu üyeliğine taşıdı. Çok yeniyim MYK üyeliğinde, ama burada olmayı arzu ettim. Çünkü sendikacılığı bir hak arama mücadelesi olarak algılıyorsanız ve bunun için gerekli enerjiye sahip olduğunuzu düşünüyorsanız bir yerlerde de olmalısınız, diye düşünüyorsunuz.

Bu göreve geldiğimde mutlu olmuştum, doğru ve inandığım bir şeyi yapmak istediğimi anlatabilmenin ve bu konuda desteklenmiş olmanın sevincini yaşamıştım ve yaşıyorum.

Benim için sendikacı olmak bir hak arama mücadelesinde önder olmak demek, ama bunu engelleyen bir takım süreçlerin de yaşandığı ortada. Ben kişisel tecrübemde şunu gördüm; öncelikle küçük bir ilde sendikacılık yapmakla büyükşehirde sendikacılık yapmak arasında farklılıklar var ve de şube yönetiminde olmakla genel merkez yönetiminde olmak arasında da farklar var. Ben küçük bir şehirde sendikacılık yaparken sendika konusun-

daki düşüncelerimi anlatmak ve bu konuda insanları ortaklaştırmak konusunda daha başarılı çalışmalar yürütüyordum. İnsanlar birbirini tanıyorlardı ve bu durum karşısında amacınıza ulaşmak için sizin kişiliğiniz olumlu etki sağlayabiliyordu. Ayrıca olaylar karşısında daha duygusal hareket edebiliyor ve aktif olabiliyordunuz. Oysa büyükşehirde bu etkileşimi şartları gereği sağlayamıyorsunuz, birbirinizi tanımamak gibi bir durum söz konusu oluyor. Durum böyle olunca da sizden öteye geçiyor aldığınız unvan, yani Hanım değil,sorumlu MYK üyesi oluyorsunuz. Yetkiniz genel merkez düzeyinde olunca politika belirleme ve uygulama noktasında da o duygusal tepkileri gösteremiyorsunuz. Meseleler günlerce tartışılıyor ve bazen tepkisiz kaldığınız dönemler de oluyor. Profesyonel bir yaklaşımda olmanız gerekiyor. Bu durum hem sendikal hareketin heyecanı önünde hem de sizin üyeler ile ilişkilerinizde bir kırılma yaşanmasına neden oluyor.

Aslında kendimi kadın sendikacı olarak tanımlamıyorum, bence kadın ya da erkek olmaktan öte daha bilinçli ve yeterli olmakla ve bunu istemekle doğru orantılı sendikacı tanımı. Bu nedenle de sendikacıyı belirleyen unsur ne düşündüğü ve neler yaptığı/yapabileceği olmalı.

Biz kadın üye ağırlıklı bir sendikayız ve temsil noktasında bu dengeyi sağlıyoruz. MYK üye kadın sayımız kadın üye sayımızı temsil eder durumda. Bu durum demokratik bir yaklaşım içinde olduğumuzu gösteriyor. Tabii ki sendika içinde çatışmalar yaşanıyor, ama bu çatışmaların kadın ya da erkek olmaktan öte meseleye farklı açılardan bakmaktan kaynaklandığını düşünüyorum. Ben çatışmalarımı bu farklılık algısından hareketle konu ne ise tartışıp, birbirimizi ikna ederek çözmekten yanayım ve öyle yapıyorum.

Sendika içindeki bu tavrım ülkemizde bir “kadın sorunu” olduğunu yadsıdığım anlamına gelmemeli. Bu sorunun ciddiyetinin farkındayım ve kadın üyelerimizin yaşadıkları sorunlar da bu konunun ciddiyetini gösteriyor.

Ben aslında sorunları fark etmenin çözümü de sağlaması gerektiğinden yana olduğumdan, çözümler üzerinden bir tartışmayı daha çok tercih ediyorum. Çünkü bence “kadın sorunu” bir sistem sorunu. Örneğin kreş sorunu sadece kadınlara ait bir sorun gibi algılanıyor, bence bu bir ebeveyn sorunu, meseleye bu açıdan bakılınca da çözüm noktasında daha geniş bir

alandan güç almak mümkün olabiliyor. Yoksa bir kadın sorunu olarak kalıyor ve kadınların da bu sorunu çözmesi güçleşiyor.

Kadın sorununu algılamak ve de çözüm iradesi ortaya koyabilmek için kadınlarımızın sendikal bilinçlerinin yükseltilmesi gerekiyor. Tabii bu noktada da en büyük engel toplumsal değer yargıları oluyor. Üyelerimiz toplumun kadın konusunda yüklediği değer yargıları üzerinden pek çok sorun yaşıyorlar. Öncelikle özel yaşama dair tüm sorumlulukları tek başlarına üstleniyorlar ve yine toplumun cinsiyetçi bakış açısından dolayı da kadınlar bu konularına devam ediyorlar. Bu nedenle de özellikle örgütlenme noktasında ikinci planda kalmayı tercih ediyorlar. Sadece kadınlarımızın değil erkeklerimizin de sendika konusunda hem bilgi eksiklikleri var hem de önyargıları var, ama kadınların sendika ile ilişkilerinin aktifleşmesi sendika ile ilişkilerini sürdürmek için zamanlarının olmasına bağlı. Üstelik de yine toplumsal değer yargıları sendikal işleyişten kaynaklanan bazı durumlar karşısında kadının kendisini geri plana çekmesine neden oluyor. Mesela; gece geç saatlerde sendikada yapılan bir etkinlik bir kadın için olumsuz karşılanabiliyor ya da değerlendirilebiliyor.

Sendikacılığa farklı bir yaklaşım getirdiğimi düşünüyorum, tabii ki sendikalar ve emekçiler önündeki tüm engelleri çözmem mümkün değil, ama en azından değişim ve dönüşüm için adım atılması noktasında çalışabilirim. Bu konuda kişisel tecrübelerim bunu bana gösterdi. Sendikacılığın ne olduğu ve neler yapılması gerektiğine dair anlayışa olumlu katkılar sağladığımı düşünüyorum. Şube teşkilatının kurulması aşamasında bu konuda başarılı oldum. Mevcut önyargılar kalktı, sendikanın bir hak arama mücadelesinin yapıldığı yer olduğu noktasındaki inancım yaygınlaştı. Buradan hareketle mücadele politikalarının belirlenmesi gerektiği düşüncesinin benimsenmesini sağlayabildim.

Evlilik tabii ki ilişkiye yüklediğiniz anlam üzerinden yükseliyor. Eşimde sendikal hareketin içinde ve ortak noktamız sendikal mücadelenin çoğalarak artması, ancak zaman zaman hem sendikal bakış açımız hem de ilişkimiz noktasında çatışmalar da yaşamıyor değiliz. Ben ayın yaklaşık onbeş-yirmi günü Ankara dışında oluyorum. Bu sadece evli çiftler için değil tüm ilişkiler için sorun yaratabilecek bir durum. Birbirinize zaman ayır-

mak noktasında yetersiz kalıyorsunuz. Şu yaşıyor mesela; evde yapılması gereken bir iş gecikebiliyor ya da ertelenebiliyor ve asıl sorun birbirimize yeterli zaman ayıramamanın yarattığı gerginlik olmasına rağmen, işlerin yapılmaması üzerinden çıkan tartışma asıl sorunu gizleyebiliyor. Zaman zaman mücadele edilmeli noktasında ortaklaşsak da mücadele yöntemlerimiz konusunda çatışmalar yaşıyoruz. Harcadığım enerjinin fazla olması ya da sonuçların beni tatmin edemeyeceği konusunda eleştiriler de alıyorum. Ama ben inandığım sendikal mücadeleyi kendi tercih ve yöntemlerimle sürdürüyorum. Eğer bir işyerindeki kadınları örgütlenmeleri noktasında ikna edebiliyorsam, eşimi de ikna edebilirim diye düşünüyorum. Bu hayata nasıl baktığımla alakalı, hayat benim için değiştirilip, dönüştürülebilecek bir süreç.

Sendikacı kadın sayısının oldukça az olması sendikal hareket içinde tartışılan bir konu. Meseleye en baştan başlamak gerekirse kadınların sendika konusunda inançları yetersiz. Bu sonucu doğuran nedenler var şüphesiz. Tüm sorunların ana kaynağı kadının toplumsal rolleri. Bu durum kadınları bir tercih noktasına getiriyor. Kadının sendikaya zaman ayırması ve aktifleşmesi bu sorumlulukları ile kurduğu ilişkiye bağlı. Bu noktada sendikalara çok sorumluluk düşüyor ve açıkçası sendikaların yetersiz kaldığını söyleyebilirim. “Kadın sorunu”, tek tek işyerlerinde yapılacak bilgilendirme ve bilinçlendirme çalışmalarıyla başlamalı ve sürdürülmeli. Bizim kadın komisyonlarımız var ve bu komisyonlarımız ancak senede birkaç etkinlik etrafında çalışmalar yürütüyor ve bu çok yetersiz. Aslında bağlı olduğumuz konfederasyon ve üye sendikalar olarak meselenin ciddiyetinin farkındayız, ama meseleye “kadın sorunu kadınlar tarafından çözülmeli” mantığıyla yaklaşıyor. Tabii ki kadınlar kendi sorunlarına sahip çıkmalı ve gündeme getirmeli, ancak tüm sendika aktivistlerinin aynı algı ve inanca sahip olması gerekiyor. Ben meseleye bu açıdan bakıyorum ve bu noktada da eleştiriler alıyorum, ama tavrımda ısrar ediyorum. Başarılı olma şansım ise benim gibi düşünenlerin sayısının artması, çünkü bir örgütsel çatıda kararlar çoğunluk sağlanarak alınıyor.

Sendikacı olmak ağır bir tempo karşısında beni yoruyor, ama kazanımlarım çok fazla. Özellikle MYK üyesi olduktan sonra meselelere daha geniş

bir perspektiften bakabiliyorum. Sadece benim gibi düşünenlerle değil benim gibi düşünmeyenlerle de iletişim kurabileceğimi görebildim. Bunun dışında duygusallıktan uzaklaşmak zor geliyor. Duygusallık dediğim şey bir meselede o anda hissettikleriniz üzerinden hemen harekete geçmekle alakalı bir şey. Anında reaksiyon göstermek, alanda olmak daha tercih ettiğim bir durum, ancak özellikle MYK üyesi olunca bu zorlaşıyor.

Gelecekte gerçekleşebilir bir sendika umuyorum. Aslında geçmişe bir özlem benimkisi. Daha önce başarılı ve yaşanmış bir sendikal anlayışın yeniden yükselmesine karşı duyulan bir özlem. Profesyonelleşme sürecini aşabilen ve amatör ruhun yarattığı heyecanı yaşayan ve yaşatan bir sendika hareketi gelişsin istiyorum.

Kadınların mücadelesine çok ihtiyacı var sendikaların. Kadınlar mücadele etsinler ve hatta mücadelenin en önünde olsunlar, çünkü meselemize kendimiz sahip çıkmaz isek diğerleri bizim adımıza sahip çıkmayacaklardır.

“Hayatın olduğu yerde savaşmak istiyorum.”

**Clara Zetkin
1857-1933**

Ateş Çemberlerinden Geçmek

38 yaşındayım. Evliyim ve üniversite mezunuyum.

4 çocuklu bir ailede büyüdüm. Ben en küçükleriyim. Bir ağabeyim ve iki ablam var. Annem hiç eğitim almamış bir kadındı. Babam ise işçi idi, ama kır-kent işçiliği noktasında, arada bir kültüre sahip bir kişiydi. Babam yaşadığı sosyal ortamı aşan bir kişiliğe sahipti. Benim “mitim”di babam.

Ben ailemin en küçük çocuğuyum. Aslında beklenmeyen, istenmeyen bir çocuk olsam da en çok sevilen ben oldum. Kentsel kökleri zengin bir Anadolu kentinde büyüdüm. Çocukluk dönemim yoksullukla-orta gelir arasında değişen bir gelir düzeyine sahiptik. Kalabalık ve geniş bir aileydik. Çekirdek aile içinde ilişkiler görece rahattı, geniş aile çevresinde ise daha muhafazakâr ilişkiler hâkimdi.

Mutlu bir çocukluk dönemi geçirdim, ama yaşadığımız toplumun değer yargılarından hareketle ailemin benden beklentileri vardı. Bu nedenle ailemle çatışmalar yaşamıştım. “Rahattım”, öyle kabul ediliyordum. Biraz “erkek vari” tavırları ve davranışları olan bir çocuktum. Çocukluk dönemimde kızlar kız arkadaşlarının, erkekler erkek arkadaşlarının evlerine giderlerdi. Bize ise hem kız hem de erkek arkadaşlarım gelirdi. Çoğu zaman onları ailem davet ederdi. Aileme erkeklerle kızların da arkadaş olabileceğini anlatabilmiştim. Bu durum aile içinde olağan karşılanırsa da aile dışı halkalardaki yansımalarından ötürü bir baskıyı hep hissettim.

Aile dışı halkaların bu baskılayan hali ergenlik dönemimde daha da yoğun olmuştu. Erken yaşta okula başladığım için yaşça okul arkadaşlarımdan küçüktüm. Arkadaşlarım kız olmayı, kadın olmayı, erkek olmayı fark ediyorlardı. Bense onlara göre çocuksu algılar içindeydim. Gençlik dönemimde “biz seni böyle bilmezdik” yargısıyla çok karşılaştım. “Nasıl bilirdiniz?” diye sorduğumda verilen cevap çok ilginç olurdu. Geleneksel yargılardan

hareketle rahat davranışlarım üzerinden “basit kız” şekliyle yargılandığımı gördüm. Arkadaşlıklarım ilerledikçe bu yargılar değişirdi tabii.

Beni ablalarım büyüttü. Annem ile yaş farkım oldukça fazla idi ve benim bakım işlerimden bir ablam, ruhsal gelişimimden diğer ablam sorumlu olmuştu. Annem ataerkil düzen içinde anaerkil bir konumda idi. Annem ile hem yaş farkımız hem de otoriter yapısı karşısında mesafeli anne-kız ilişkimiz vardı. Aslında farkında olmadan aile içinde benim üzerimde annem baba, babam anne rolünü üstlenmişti.

Ben bir şekilde evin “asi kızı” olarak büyüdüm. Ablalarım kadınlık hallerini benim kadar özgür yaşayamadılar. Ablalarım küçük yaşlarda iken kır ile bağlarımız daha yoğunmuş. Benim ergenlik dönemimde ise kırla bağlantımız zayıflamıştı, üstelik ben üniversite okumuştum. Benim gençlik dönemlerime kadar tabii ailem de kendi içinde bir dönüşüm yaşamıştı.

Toplumsal duyarlılığa sahip bir ailem var. Ağabeyim, politik bir duruş içindeydi. Babam ise tam anlamıyla politik bir tavır olarak değerlendirilmese de yaşamı algılama ve dönüşümün gerekliliği noktasında politik bir tavır içinde olabilmişti. Aslında ergenlik dönemime kadar ağabeyim gibi konuşmak, onun gibi oturmak şeklinde tavırlar sergilesem de on altı yaşından sonra babamın hayata dair bilgileri beni daha fazla etkiledi, biçimlendirdi.

Babam işçi gibi yaşamış, hayata dair kendine has bir tarzı da oluşturmuş bir kişiydi. Bir bitkiye baktığında onun köklerini, yapraklarını da görebiliyordu. Yaşadığımız sosyal çevreye önem verirdi ve bu çevrenin bizim yetişmemize olacak etkilerinden ötürü kentten en nezih yerlerinde maliyeti yüksek olsa da oturmamızı sağlardı. Babamın yaşama bakış açısını fark ettiğimde çok etkilenmişim. Kendimi bulmak ve biçimlendirmek noktasında babamın çok etkili olduğunu bugün daha iyi fark ediyorum.

Mesleğimi çok bilinçli olarak seçmedim. Şartlar öyle gelişti ve kendimi bu meslekte buldum. Mesleğimin ilk ayları benim için yorucu ve yıpratıcı geçti. O dönemde meslekten ayrılmayı bile düşünmüştüm. Ama yaşadığım duygusal bir olay beni mesleğime bağladı ve o günden sonra beni üzen davranışlarımı değiştirmek için çok uğraş verdim. Bu konuda arkadaşları-

mın desteklerini hiç unutamam.

Üniversitede okurken öğrenci hareketi içindeydim ve sendikal harekete ilişkin bir bilinçlenme süreci de yaşamıştım. Sonrasında bu bilinçlilik dernekleşme süreciyle daha da derinleşmişti. Mesleğe ilk adım attığımda atamamız biraz gecikmişti. Birkaç gün bu atama için beklemek zorunda kalmıştık. Üniversite yıllarında yeni başlayan öğrencilere yol göstermek amacıyla masalar, stantlar oluştururduk. Ben de o ildeki sendikacıların bizim için böyle bir hazırlık yapacağını, bizimle ilgileneceğini düşünmüştüm. Kızmıştım, o ruh haliyle sendika binasını aramıştık. O zamanlar sendika binalarımız bir odadan ibaretti. Bir hışımla odaya girip, karşımdaki yaşça büyük olan sendikacıya bağırarak “neden bizimle ilgilenmiyorsunuz, neden bizi karşılamadınız?”, demiştim. Biraz sakinleşince üye olmaya da geldiğimi söylediğimde sendikacının gözlerinin ışıdığını görmüştüm. Tabii henüz atamam yapılmadığı ve görev yerim belli olmadığı için o gün üye olamadım sendikama, ama sendikal harekete olan inancım ve sendikama olan güvenim o günden bugüne kadar hiç değişmedi. Aynı inanç ve güvendedim.

Mesleğe başladığım ilk yıllarda sendikamız fiili meşru mücadele sürecini yaşıyordu. O nedenle de ayrı bir hareketlilik içindeydi. Özgüvenimiz çok yüksekti. Hatta kentimizin sokaklarında sendikal olmanın bize olağanüstü bir güç kattığı edasıyla dolaşırdık. Sendikamızın bu mücadele dönemi sırasında ben de işyeri temsilcisi olmuşum. Zaman içinde şube yönetimi ve şube başkanlığı da yaptım.

Özellikle ilk şube yönetim kuruluna seçilme sürecimi hiç unutamam. Birkaç ay olmuştu sendikaya üyeliğim, ama işyeri temsilcisi idim. Bir gün şube genel kurulunun olduğu söylendi. Ben hiç genel kurul görmemişim. Seçim için küçük bir oda tutulmuştu ve bir yazı tahtası vardı duvarda. Tebeşirle aday listeleri yazılıydı. Sonra kendi adıma aday listesinde gördüm. Listede ismimin olduğundan haberim yoktu, o gün öğrendim bu durumu. Aslında başka biri bulunamadığı için adım yazılmıştı, ama yine de bir konuşma yapmam istendi. O gün “mutluyum, gururluyum” içerikli kısa bir konuşma yapmıştım ve çok alkışlanmıştım. Sonraları o anı gururla hatırladım hep. Tabii sonra yedekten şube yönetimine de girdim.

İşyeri temsilciliğinden şube yönetimine gidiş her ne kadar bir tesadüfmüş gibi olsa da bu süreçte yıllar içerisinde yaşanan pek çok deneyimin çok etkisi var. Bizler o dönemde işyerleri arasında işyeri temsilcileri üzerinden komiteler kuruyorduk. Kararlar alıyorduk, bu kararları işyerlerimizde uygulamak adına politikalar üretiyorduk. Kararlarımızı şubeye, oradan da genel merkeze iletliyorduk. Bu nedenle de olması gereken sendikal işleyişi demokratik-merkeziyetçiliği fiiliyata döküyorduk. Sonrasında bu deneyimler üzerinden şube başkanlığı da yapabildim.

Genel merkeze gelişim işte tüm bu on sekiz yıllık tecrübe ve mücadelelerin sonucudur. On sekiz yıldır sendika aktivistiyim. Sadece iki yıl ara verdim. Bu dönem kurumsallaşma ile bürokratikleşme sürecinin birbirine karıştığı bir dönemdi. Küçük illerde bu durum kişiler üzerinde yıpratıcı gelişmelerinin yaşanmasına neden oluyor. Bu dönemde ben sendika binasına gidip, gelmedim, ama sendika ruhu kaybedilirse her şey kaybedilebiliyor. O dönemde bir kırgınlık içinde olsam da "sendikalı olma" ruhunu hiç kaybetmedim.

Bu duruma ateş çemberlerinden geçerek geldim, daha hangi ateş beni yakacak, bilemiyorum. Tüm bu süreç bana sabırlı olmayı öğretti. Daha önceleri çözümleri engelleyen "çıkışlı" halimi dönüştürebildim. Sadece üye olsanız, işyeri ile sınırlı hareket edebiliyorsunuz, ama burada daha farklı özellikler taşımanız gerekiyor. Bazen öyle anlar oluyor ki, dişi ağrıdığı için sendikasına kızan bir üyenizle, onu incitmeden, kırmadan, dökmeden iletişime girmek zorunda kalıyorsunuz. Kişisel gelişmem böyle oldu, sendika açısından ise sendika içi dengeler ve politikalar üzerinden.

Aslında genel merkez yöneticiliğine adaylığım, kurula iki gün kala belli oldu. Bu durum özellikle özel hayatımda yaratacakları noktada beni tedirgin etti. Çünkü yaşadığım ili ve işi değiştirmek gibi bir durum söz konusuydu. Eşimin bu konuda daha ketum olacağını düşündüm, ama öyle olmadı. Aslında bir buruklukla birlikte çok mutlu ve gururluydum.

Ben sendikamla büyüdüm ve pek çok şeyi bu süreçte öğrendim. Siyasi aidiyetim ve sendikalı kimliğim hemen hemen aynı süreçlerde gelişti. Siyasal duruşuma olan güvenim kadar, olumsuzluklar yaşansa da sendikama gü-

ven bağım hiç kopmadı. Kırgınlıklar, öfkeler, kızgınlıklar olmuyor mu? Oluyor, ama ben bu durumun düzeltilmesi gerektiğine inanıyorum.

Genel merkez yöneticiliğinin sorumluluğu çok, ama bir şansınız var. Bu sorumluluğu diğer arkadaşlarınızla paylaşıyorsunuz. Ancak yine de "temsil etme" hali insanı gergin kılabilir. Halinizden, hareketinizden, tavrınızdan hatta kılık kıyafetinize kadar hassasiyet göstermeniz gerekiyor. Çünkü "siz" üzerinden sendikanıza olası olumsuz yaklaşımlara neden olmak istemiyorsunuz.

Biz kadın ağırlıklı bir sendikayız. Bizim alanımız kadın alanı olarak algılanıyor. Aslında kadın üyelerimizin sorunlarının farkında olamamaları gibi sorunlar var. Yüzleşemedikleri yığınla sorunları var. On yıl öncesi bu durumun kadın olmakla ilişkisi olduğunu düşünmüyorduk. Kadın erkek hepimizin sorunu gibi algılıyorduk. Bu konuda örgütümüze ve emeği olan herkese minnet borcumuz var. Sendikamız kadın çalışmalarını başlatarak bu dönüşümde ilk adımları attı. Bugün şunu görebiliyoruz; kadın olmaktan kaynaklı sorunlarımızın farkına varmak, beraberinde sendikal algılarımızı da güçlendirmeye başladı. Bunlar olumlu gelişmeler, fakat yeterli mi? Tabii ki değil. Bir kere sendika binalarımızı çok rahat kullanamıyor kadın arkadaşlar. Sendika binaları çoğu zaman sigara dumanı yoğun yerler olabiliyor. Ben genel merkez yöneticisi olduğumda ablam ziyaretime gelmişti. Ortamdan çok memnun kalmıştı. "Yıllardır seni böyle derli toplu bir yerde çalışırken görmemiştim" diyerek sanırım meselenin kadınla ilişkisini o da hissetmişti.

Sendikaların fiziksel ortamları, kullanılan dil, siyasetin ve sendikacılığın bir erkek işi gibi algılanması, kadın üyelerimizin sendikamızla ilişkilerinde en temel sorun. Toplumsal cinsiyet olgusunu henüz içselleştirememiş çoğu kadın üyemiz. Yaşadıkları sorunların kadın olmaktan kaynaklı sorunlar olduğunun farkında değiller. Bir de "üçlü vardiya" sistemi var. Kadın iş-ev-sendika arasında kalıyor. Bu nedenle sendikal mücadeleye daha mesafeli oluyorlar.

Yaşayarak görüyoruz bu durumu. Mesela evlenene kadar çok aktif olan bir kadın üyemiz, evlendikten sonra bu aktif olma hali eşlerden birine kalıyor ve genellikle aktif olan erkek üyemiz oluyor. Hele bir de çocuk olduğun-

da! Toplum nezdinde çocuk bakımı kadının sorumluluğu olarak görülüyor. Üstelik çocuk bakımının toplumsal bir sorumluluk olarak gören bir sosyal devlet anlayışımız olmayınca, çocuk bakımı kadınların sorumluluğu olma-ya devam ediyor.

Kadın üyelerimiz mesleki anlamda sorunlar yaşıyorlar. Mesleğimiz bir kadın mesleği olarak algılanıyor ve annelik rolüyle özdeşleştiriliyor. Bu durum karşısında meslek kadınlarca daha kolay yapılıyor, gibi algılanıyor. Oysaki tam bu noktada sorunlar yaşıyor kadın üyelerimiz. Taciz ve mobing konusunda çok ciddi şikâyetler alıyoruz. Bunun dışında kamuda yaşanan yıkım sürecinden kadın üyelerimiz erkek üyelerimize göre daha olumsuz etkileniyorlar. Meslek öyle bir hale dönüştü ki, bazı işler mesai sonrasında taşar hale geldi. Durum böyle olunca zaten evde yorulan kadın hemen hemen hiç dinlenme fırsatı bulamadan tekrar işe gitmek zorunda kalıyor.

Bir kadın sekreterliğimiz var. Bu sekreterliğimiz kadın üyelerimizden gelen talepleri, şikâyetleri, önerileri değerlendiriyor. Toplumsal cinsiyet eşitsizliği konusunda eğitim ve örgütlenme çalışmaları yürütüyor. Son günlerde bir taciz davasıyla hukuksal bir mücadele başlattık ve bu süreç kadın sekreterliğimizce yürütüldü. Dava sonuçlandı ve taciz yapan kişi ceza aldı.

Günümüzde sendikalar kamusal alanın yıkım süreci karşısında en direnç gösteren unsurlar. Bu nedenle sistemin özellikle sendikacıları hedef aldığını görüyoruz. Toplumun sendikalara ve sendikacılarına olan inancı kırılmak isteniyor. Sendikalarda yapılan yolsuzluk haberleri ve kişisel menfaatler peşinde koşan sendikacı imajı sürekli gündemde tutuluyor. Buna karşın sendikal mücadelenin olumlu kazanımları hiç dile getirilmiyor. Bizim sendikamız ve sendikacılarımız bu yapının çok uzağında, ama ben tüm bu olumsuz değer yargılarından uzaklaşmak için kendimi sendikacı yerine sendika aktivisti ya da sendika yöneticisi olarak tanımlamayı tercih ediyorum.

Ben üyelerimizle kararların paylaşılmasının ve ortaklaşılmasının yüksek olmasından yanayım. Öyle de yapıyorum. Ayrıca örgütlenme çalışmalarına ayrı bir önem veriyorum. Herhangi bir oturum sonunda bir kişinin sendikaya üye olmak istemesi, benim şu anki konumumu pekiştiren bir sonuç yaratıyor. Binlerce üyeniz olabilir, ama bir üyeyi aranızda katmak moral açı-

sından bizleri çok motive ediyor. Alanda pek çok sendika var ve sendikalar birer hukuk büroları gibi algılanıyor. Yöneticilere danışman gibi bakılıyor. Sendikalar politik bir hak mücadelesi üreten yapılar gibi algılanmıyor. Bu nedenle çalışanlar sendika tercihlerinde kararsız kalabiliyorlar. İşte bu noktada diğer sendikalardan farklı olduğunuzu anlatmanız ve neden size üye olmaları gerektiği konusunda ikna edici olmanız gerekiyor.

Katıldığım her toplantıda benim hangi sendikayı temsil ettiğim ortaya çıkar. Çünkü diğer sendikaların çoğunluğunu erkekler temsil ediyor. Ayrıca benim tavrım diğer sendikacılar göre farklıdır. Toplumda sınırları belirlenmiş bir “sendikacı” tanımlaması ve beklentisi var. Siz bu tanımın uzağında olduğunuzda ilk anda dikkat çekiyorsunuz. Daha sonrasında fikirlerinizle farkınızı ortaya koyuyorsunuz. Kadın olmak, sendika içinde alınan kararların özellikle bir “ötekileştirme” halini alış biçimini görmenizi sağlıyor. Bu algı farkı durumun olumsuz sonuçlarını daha net görmenize yardımcı oluyor. Mesele ne ise ona uzak kalamıyorsunuz. Üyelerin özellikle “ötekileştiren” yaklaşımlardan çok önemsenmek ihtiyaçları var. Siz bu dili oluşturabiliyorsunuz. Bu dil üzerinden daha sağlıklı bir iletişim kurabiliyorsunuz. Kadınlar olarak daha detaycı olduğumuz ve ayrıntıya önem verdiğimiz doğru. Bu olumlu bir özellik.

Kadın olduğunuz için kadın meselesine daha fazla önem veriyorsunuz. Bu yaklaşım özellikle kadın üyelerle ilişkilerinizi olumlu yönde etkiliyor ve kadın üyelerinizin sendikal bilincini güçlendiriyor. Tabii her kadın sendika aktivisti aynıdır diyemeyeceğim, çünkü bu durum kadın bilinciyle alakalı. Sendikamız kadın çalışmalarına ayrı bir önem veriyor ve kadın sendika yöneticilerinin büyük bir çoğunluğu bu kadın çalışmalarının içerisinde yetişip, geldiler.

Şu bir gerçek ki düne göre bugün “kadınca” denilen özelliklere olumlu anlamlar yüklüyorum. Bir on yıl öncesi “erkekçe” davranıyordum. Size kadın olduğunuz için asla yer açılmıyor. Ama şimdi kadın olarak ve kadınca bu işlerin yapıldığını ve “bu başarılabilir” noktasında bir direncinizin olduğunu gösteriyorsunuz. Kurduğunuz cümleden, alacağınız karara kadar “kadınca” halinizi ön plana çıkarabiliyorsunuz. Erkek sendikacılarımızın bu konudaki yaklaşımları da önemli, “sıfır” noktasındalar. Bu anlamlı bir ge-

lişme. “Eksi” noktasında olmaları halinde birlikte hareket etme olanağınız daha da zorlaşabiliyor. Sıfır noktasında olmak başlangıç noktasından birlikte hareket etmenize zemin hazırlayabiliyor.

Üyelerle samimi ilişkiler kurmak önemli. Üyenin sorunu karşısında duyarlı olduğumu göstermek için çok caba harcıyorum. İkna etmeye çalışıyorum. Bu durum üyenizin sizden talep ettiği şeyle ve tavırla alakalı, ama üyenin tavrını algılayabilmek ve bunun üzerinden hareket etmek gibi bir dönüşümü yaşadığımı görebiliyorum. Esas olan samimi bir yaklaşım göstermek ve bu yaklaşımın örgütsel anlayışla alakalı olduğunu hissettirebilmektir.

Bu alanda kadın olarak var olmak pek çok açıdan zor tabii ki. Hâlâ “korunmalı” yaklaşımıyla gelişen refleksler oluyor. Bu bir anlamda “hoş” bir durum gibi algılanabilir, ama meselenin kadın olmayla ilişkisi var. Bu konuda ilginç bir anım var. Katılımın çok yüksek olduğu bir eylemdeydik ve ben ve bir kadın sendika yöneticisi grubun önündeydik. Önümüzde güvenlik güçleri barikat oluşturmuştu. Bu barikatı aşmamız gerekti ve o sırada bir arbede yaşandı ve itişip, kakışmalar oldu. Sendikal politikalar konusunda çatışmalar yaşadığımız, çoğu zaman fikir ayrılığına düştüğümüz bir erkek üyemiz kalabalığı yararak, yanımıza geldi. Benim ve yanımdaki arkadaşımın önüne geçerek, “sakın onlara dokunmayın! onlar benim yöneticim” diye bağırmağa başladı. Bu sahiplenme ve koruma hali karşısında o gün yaşadıklarımı asla unutmadım. Eylem alanında, toplantılarda tartıştığınız bir yol arkadaşınızın yanı başınızda olduğunu görmek çok anlamlıydı. Bu durum bir kez daha sendikama olan güvenimi pekiştirmişti.

Kadın sendikacı olunca çok defa sınanabiliyorsunuz. Bir işyerine gittiğinizde önce şaşırıyorlar. Yaşınız genç olunca bilginiz ya da yetkinliğiniz karşısında şüpheler olabiliyor. Sorular soruluyor ve alınan cevaplar karşısında bu yersiz güvensizlik dönüşebiliyor. Kadın olmanın işinizi kolaylaştırdığı durumlar da oluyor. Ben il dışı etkinliklerde orada kalmam gerektiğinde özellikle üyelerin evlerinde kalmayı tercih ederim. Ev, özel alan ve bu özel alanda daha samimi olabiliyorsunuz ve birbirinizi daha iyi anlayabiliyorsunuz.

Sendikalarda hâlâ erkek egemen bir anlayış hâkim. Bu durum kadınların sendika yöneticisi olması önünde en büyük engeli oluşturuyor. Henüz bir

dönüşüm yaşanmadı. Mesele kadınların sendika yöneticiliğini yapamaması değil. Toplumsal cinsiyet rollerinden kaynaklı yaşanan zorluklar kadınların sendika ile ilişkilerinde ciddi engeller oluşturuyor. “Kardeşim o da çocuklarını bıraksın da gelsin” demekle olmuyor. Biz sendika binalarımızda çocuk odaları açtık ve zaman içinde gördük ki, bu odalarda çocuklara yine kadın üyelerimiz bakıyor. Burada bile “hadi nöbetleşelim” diye bir mantık gelişmedi. Alanımızdaki diğer sendikalara baktığımızda sendikamızın toplumsal cinsiyet noktasındaki duyarlılığı çok ileri, ama tabii ki hiç yeterli değil.

Sendika yöneticisi kadın sayısı çok az, ama artık “yok” diyemeyiz. Toplumsal cinsiyet rolleri noktasındaki ufak da olsa yaşanan değişim kadınları sendikalara taşıyabiliyor. Cinsiyet eşitliğinin sağlanması noktasında sendikaların gücü kısıtlı, ama bu eşitlik mücadelesini sendikalar başlatmalılar. Sendikaların bu noktadaki çabalarıyla birlikte toplumsal bir değişim ve dönüşümü sağlayacak siyasi anlayış ve işleyişe gerek var. Bu nedenle ülkede siyaset yapan örgütlerin kadın alanına dönük özel çalışmalar yürütmesi ve bu çalışmalarını hayata geçirmesi gerekiyor.

Bugün düne göre daha iyiyiz. Ben sendikamda bir kadın sekreteryası olsun mu olmasın mı noktasında yapılan tartışmaları da biliyorum. Çok çetin tartışmalar yapıldı. Kimse kadınların aday olması önünde engel değil, ama kadınlar aday olmak noktasında toplumsal anlamda engellenen konumdalar.

Biz kadın meselesine duyarlılığın gelişmesi yönünde işin ucundan tutabildik ve bu durumu geliştiriyoruz. Kadın kurultayları düzenliyoruz ve kararlar alıyoruz. Sendika karar organlarında kota uyguluyoruz. Bu uygulama kadınlarımızı karar organlarına taşıyabiliyor. Ama tüm bu olumlu gelişmeler pek çok mücadele sonucu oluştu, hiç de kolay olmadı.

Tüm bu mücadelede özel alanınızda da bedeller ödüyorsunuz. İnsan sendika aktivisti olunca özel hayatı gibi bir şey kalmıyor. Mutlu ve uyumlu bir çiftiz eşimle. Eşim de sendika aktivisti ve bu mücadelede tanıştık. Bu anlamda sendikal anlayışlar üzerinde ortak düşüncelere sahibiz, ama eşim pozitif ayrımcılık konusunda benimle aynı görüşleri paylaşmıyor. O kendinden

pay biçerek hareket ediyor.”Dil, dışın ağrıyan noktasına dokunur”, misali. Onun sorunu yok ve sorunu içselleştiremiyor.

Ev işlerinin yapılması çatışma alanlarımızdan biri eşimle. İşlerin çoğunu ben yapıyorum, çünkü hakikaten bazı işleri beceremiyor ve daha fazla gerilmemek ve gerilip, daha çok yorulmamak için ev işlerinin çoğunu ben yapıyorum. Hijyen konusu önemli ve titiz olmak da gerekiyor, ama bu konu eşime göre fazla abartılıyor. Şu değişimi yaşadık, bizim için artık “ev işlerine yardımcı olmak” gibi bir kavram yok. İşler paylaşıldı ve bu paylaşımında benim payım fazla olsa da ev işleri herkesin sorumluluğu altında.

Özel alanımda sendikacı kimliğimden öte mesleki tavrımın çok etkili olduğunu söyler eşim. Olaylar karşısındaki tavrım, meseleyi ele alış şeklim, çözüm yöntemlerim hep bu tavır üzerinden şekilleniyormuş. Aslında eşim dışında herkes bu tavrımdan memnun.

Evimi çok severim. Eşyalarımla ilişkimin mülkiyet hakkı gibi algılanmasını istemem, ama eşyalarımla sıkı ilişkilerim var. Onlara anlamlar yüklerim ve onlardan çok zor ayrılırım. Yoksul büyümekle-sahip oldukların, arasındaki ilişkiyi hâlâ yaşarım. Evin içinde olmak güzel bir şey. Size ait olan, sizin izlerinizi taşıyan nesnelere, her şeyin yerini sizin bildiğiniz, zevklerinizi taşıyan öğeler arasında, güzel anları yaşadığınız yer eviniz. Bu nedenle de evler özel yerler.

Eşimle tüm duygularımızı öfkemizi, sevgimizi sakınmaksızın yaşamak üzerinden bir ilişki içindeyiz. Bizler sendika yöneticisi olarak kullandığımız kelimelere dikkat etmek zorundayız. Kadın olarak bu tedirginliği daha da fazla yaşıyoruz. Kadın olmanız toplumsal algılardan kaynaklı sürekli dikkatli olmanızı gerektirebiliyor. Kılık kıyafetinizi düzeltmekten tutun da her şeye ama her şeye dikkat etmek zorundasınız. Bu nedenle evlilik kurumu ve evlilik bir başka anlam taşıyor. Evliliği fetişleştirmek anlamında söylemiyorum, ama sevebileceğiniz, kendinizi anlatabildiğiniz ve anlayabildiğiniz birini bulmak çok zor. Eğer bu kişiyi bulmuşsanız, tüm bu güzellikleri yaşayabildiğiniz yer ev. Hani bazen de yoğun tempomuzdan kaynaklı evimi sadece temizlediğim, tekrar döndüğümde tozlanmış olarak bulduğum yer olarak da gördüğüm anlar olmuyor değil.

Aile çevrem sendika yöneticisi olmamı hep desteklediler ve çok gururlular bu noktada. Kaygıları oluyor tabii ki. Sistemin sendikal mücadeleye, toplumsal muhalefete yönelik baskıcı ve zor kullanan tavrı belli, bu da onları endişelendiriyor.

Sendikal mücadelede bizim dışımızda gelişen etkenlere bağlı olarak pek çok olumsuzluklar yaşanıyor, ama zamanla bizim de körelen yanlarımız var. Sendikal alanın yeniden yapılandırılması gerekiyor. Başka başka bakıyoruz hayata. Hepimiz aynı sendikanın üyesiyiz, ama başka başka sendikal yaklaşımlarımız var. Hayat kendi akışı içinde körelmeye izin vermiyor ve nasıl olması gerektiğini öğretiyor. Bazen önde olmak gerekiyor, bazen geç kaldığımız, göremediğimiz oluyor. Bazen de görüp yetemediğimiz. Ama hayat kendi duvarlarına çarptığınızda her şeyi öğretiyor. Bu nedenle de alanda çalışanlarla bu alanda hak talebi olanları bir araya getiren, ortak mücadeleyi sağlayan bir sendikal hat hedefliyorum Bu yönde çok deneyim yaşadık aslında. Yaşamın yaratıcıları olarak dün vardık, bugün varız ve yarın daha da çoğalacağız. Üretenlerin yöneten olacakları bir dünya bir gün mutlak olacak.

*“Solak bir dünyanın dođmakta olduğunu ...
görüyorum. Yüzyıllar, endüstri çağından ya
da belki daha da öncesinden beri, dünya
hep bir zeka, akıl, makine dünyası olageldi.
Kadınlar, onun içinde, muazzam sezgi
güçlerine sahip olarak, gerçekliđin başka
düzeylerini ve başka gerçeklikleri yaşayıp
durdular. Ancak bunu belli etmemek
zorundaydılar, çünkü erkekler “tamam sen
ıldırmışsın” diyeceklerdi. Şimdi ansızın
sezgisel enerjiler yeniden belirdi ve onlar
çok güçlüler.”*

Gloria Anzaldua
1942-2004

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SON NOKTAYI KOYMAK MÜMKÜN MÜ?

Sanayi devrimiyle sınıflı topluma geçişin başat olduğu 18. yüzyılın ikinci yarısından günümüze kadar, işçi sınıfının tanımı ve sendikal örgütlenmelerin işlevi noktasında pek çok değişim yaşandı. Bu değişim kapitalist üretim ilişkilerindeki değişimle öncüllense de değişmeyen tek şey işçilerin ürettiklerinin tam karşılığını alamamalarıdır. Kadın işçiler ise bu haksızlığa daha fazla maruz kalmaktadırlar.

Sekiz kadın sendikacı* ile yaptığım söyleşilerden hareketle oluşturduğum mücadele hikâyeleri bu gerçeği bir kez daha gözler önüne seriyor.

Kadın sendikacıların mücadele hikâyelerini kendi içinde değerlendirmek kadın emekçilerin sömürü-yoksulluk-yoksunluk hallerine bir kez daha bir virgül koymak anlamını taşıyor. Virgülden sonra nasıl devam edeceği de biz kadınlara kalıyor.

Kadın sendikacı çok az ve ben de bu azınlık içinde çoğunluğa ulaştığımı düşünüyorum. O nedenle de kadınların sendika içindeki iktidar ile ilişkileri ve sendikacı kimlikleri üzerinden kamusal ile özel alan arasında kurdukları bağlar noktasındaki tartışmalara yargı düzeyine ulaşacak izlenimler elde ettiğimi düşünüyorum.

Kadın sendikacıların mücadele hikâyeleri derlemek amacıyla yola çıktığımda şu iki konuya çok dikkat ettim. İlk olarak kadınlar ve sendikalar üzerinden bir karşılaştırma ve değerlendirme yapmak istemedim. Tabii ki özel-

.....
* Kadınlar kendilerini sendikacı olarak tanımlamak istemiyorlar, ama ben bu ifadeyi kullanacağım.

likle sendikal anlayış ve işleyiş kadın meselesinde etkili bir unsur, ama benim için önemli olan kadın kimliğinin sendika içinde nasıl kurgulandığı ve yaşandığı idi.

İkincisi; hikâyeler hem bu alandaki diğer kadınlara hem de bu yolda ilerleyen kadınlara umut olacaktı ve erkek sendikacıları bir savunma halinden kurtarıp, bir anlık da olsa kadın meselesini düşünmelerini sağlayacaktı.

Sanırım bu iki noktayı başarabildim.

Kadın sendikacıları yaşları, medeni halleri, eğitim durumları itibarıyla değerlendirdiğimizde, bilinenin uzağında bir durumla karşılaşmıyoruz. Evli olmak özellikle eşlerin sendikal hareketle ilişkisinden dolayı görece olumlu bir etken oluyor, ancak yine de evli olanların çocuk sahibi olmamaları ve çocuklarının büyümüş olması, kadınların özel hayatlarını yaşama biçimlerinin sendikalarda varlık göstermeleri ile doğru orantılı olduğunu gözler önüne seriyor. Bekâr olmak kişisel bir tercih olmakla birlikte bu tercihin de kadın olmaya yüklenen anlamla ilişkisi olduğunu düşünüyorum.

Sendikacı kadınlar genç kadınlar. Bu genel profildeki sendikacı kimliğine uymuyor. Bu durumu hem kadın hareketi hem sendikal hareket açısından olumlu buluyorum. Sendikalarda kadın sorununa ilişkin duyarlılığının gelişmesinde 1980 sonrası kadın hareketinin önemli etkileri olduğu görülüyor. Tartışmalar hâlâ devam etse de 1990'larla birlikte sendikalarda bir kadın sorunu olduğu bilincine varıldı.

Diğer bir açıdan kadınların karar mekanizmalarında yer almaları toplumsal cinsiyet rolleri ile ilişkili, ama çocuk sahibi olmak dışında toplumsal cinsiyet artık kadınlar için çok da önemli değil. Bekâr olmak da, bir başka karşı duruş, bu durum belki sendika karar organlarına gelişte ev ile kurulan ilişki karşısında bir anlam ifade edebilir, ama sendika içi iktidar ilişkilerinde fazla bir anlam taşımıyor. Hâlâ sendika içinde kadınlara öncelik verilmiyor ve kadınların sendika ile ilişkilerinde yaşanan problemler dikkate alınmıyor.

Kadın sendikacıları daha yakından tanımayı ve tanıtmayı istedim. Çünkü kadınların kamusal alanda duruşları, toplumsal cinsiyet rolleri ile kurdukları ilişki ile doğrudan orantılı. Bu, çocukluk dönemine kadar gidiyor ve

hem aile hem de çevre ile kurdukları ilişkilerle belirleniyor ve şekilleniyor. Tüm sendikacı kadınlar “kız kardeş” ağırlıklı ailelerde büyümüşler. Ağabey ya da erkek kardeşlerle ilişkiler kız kardeşlerle kurulanlarla benzerlik gösteriyor. Kız kardeşlerin büyüğü olmak ya da en küçük çocuk olmak cinsiyet kimliğinden öte yaşamla mücadele tarzlarını belirlemiş. Bu durumu çok önemsedim, çünkü her konuda kadın sendikacılar birbirine çok benzer özellikler taşıyorsa da “kız kardeşli” olmakla kadın kimliği arasında bir ilişki olduğunu düşünüyorum.

“Kız kardeşli” ailelerde büyümeyi iki açıdan önemli buluyorum. Öncelikle kız kardeşler arasında kurulan ilişki (anne ve babanın tavrı da önemli) cinsiyet algısını ötekileştirmekten koruyor. Kız çocuk olmak bir “farklılık” değil ve öyle yaşanmıyor aile içinde. Diğer açıdan ise iletişimin ve paylaşımın “duygular” üzerinden yapılması olağan bir durum olarak algılanıyor.

Önemli bulduğum bir diğer konu ise kadınların aile içinde ya ilk çocuk ya da en küçük çocuk olmalarıydı. İlk çocuk olmak kadınları aile içi ilişkilerde mücadelecilik kılmış ve bu mücadelecilik aile içi değer yargılarının kadınların özgürleşmesi noktasında değişimin yaşanmasında etkili olmuş. Anne ve babanın diğer kardeşlerle ilişkileri bu öğrenmişlikler üzerinden gelişmiş. En küçük çocuk olmak ise aile içi çatışmaların uzağında kalmayı sağlamış ya da çatışmalar yumuşak geçişlerle koterilmiş.

“Kız kardeşli” olmak kadınlar arasında dayanışmayı öğrenmeyi de beraberinde getiriyordu. Yaş sıralaması ya da karakterler önemli olmakla birlikte, “kız kardeşlik” cinsel kimliğin oluşmasında “baskın olma” ya da “diğerine göre şekillenme” gibi erkek egemen algının dönüşmesi önünde engeller oluşturabiliyordu. Sadece “kız kardeşli” olmak üzerinden sendikacı kadınlara bir anlam yüklemek mümkün değil, ama sayıca çok az kadın sendikacılar içinde çoğunluğun “kız kardeşli” ailelerde büyümüş olmaları bir tesadüf olmasa gerek.

Anne ve baba ile kurulan ilişkiler de önemli, ailenin diğer kadınları “güçlü” ve aile içinde “etkili”. Babalar ise “diğer babalardan” farklı algısıyla model oluşturmuş. Annelerle kurulan ilişkilerde yaşanan gerginlikler algılanabilmiş ve bu gerginlik “kadın olgusu” ile aşılabilmiş. Babalarla kurulan iliş-

kiler ise kadınların karakterlerinin biçimlenmesinde anneler kadar etkili olabiliyor.

Toplumsal değer yargıları her kadının cinsel kimliğini etkilemiş. Ama özellikle ailelerin siyasi aidiyetleri üzerinden hayata bakış açıları, kadınların duyarlı, bilinçli ve en önemlisi eleştirel bir bakış açısı noktasında toplumsallaşmalarına neden olmuş. Ben bu noktada özellikle aile içinde cinsel kimliğin “kabul” ve “onay” üzerinden yükselmesini kadınların yaşam mücadelelerinde olumlu etki sağladığını düşünüyorum. Tüm kadınların sendikal hareket içindeki ilerleyişleri aileleri tarafından bazı kaygılara rağmen olumlu karşılanmış ve desteklenmiş.

Eğitim, kadın hakları mücadelesinin en önemli meselesi. Kadın sendikacıların eğitilmiş oluşları ve mesleki bilinçleri beraberinde sendikal bilinçlerini de oluşturuyor. Hemen hemen hepsi sendika olgusu ile öğrencilik dönemlerinden başlayıp, hem siyasi aidiyetleri hem de sendika dışı sosyalleşme süreciyle tanışıklık içindeler. Bu, kadınların muhalif olduklarını ve bu duruşun gençlik dönemlerine kadar uzandığını gösteriyor. O nedenle de meslek hayatına atılmakla sendikaya üye olmak eş zamanlı gerçekleşiyor.

Kadın sendikacıların çoğu şu anki konumlarına daha çok sendika içi dengeler ve politikalar üzerinden gelmiş durumda. Yani sendikal politikaların karar mekanizmalarında cinsiyet eşitliğinin sağlanması konusunda etkili olduğunu söyleyemiyoruz.

Günümüzde kadın üye ağırlıklı sendikalarda artık kadın sendikacıları görebiliyoruz. Temsilde tam anlamıyla eşitlik söz konusu mu? Tabii ki hayır, ama kadın üye ağırlıklı sendikalarda yöneticilerin hep erkek olması hali çözümlüyor. Yedi kadın sendikacı da kadın üye ağırlıklı sendikalarda sendikacı olabilmişler ve erkek üye ağırlıklı sendikalarda hâlâ sendikacı kadınlar sayıca çok azlar.

Kadınlar kendilerini “sendikacı” olarak tanımlamak istemiyorlar. Bunun en büyük nedeni “sendikacı” sıfatına hem sendika içinde hem de toplumu nezdinde duyulan tepkiden kaynaklanıyor. Sendika içinde kullanılan dilin özellikle üyelerin sendika ile ilişkilerinde çok belirleyici olduğunun farkın-

dalar. Diğer açıdan kadınlar iktidar olgusunu “sendikacı” ifadesiyle eş değer görüyorlar. Bu konuda direnmek bir anlamda kadınlar için iktidarın hiyerarşik yapılarına gösterilen tepkiyi ifade ediyor. Üyelerin özellikle erkek sendikacılarla iletişime geçmek ve fikir alışverişinde bulunmak noktasındaki çekingenliklerinin farkındalar ve bu çekingenliğin sendikal politikanın işlevselliğini olumsuz yönde etkilediğini düşünüyorlar. Bu zan, hem şu an hem de öncesinde kendi algıları üzerinden şekilleniyor. Çünkü her ne kadar sendikacı olmadan önce aktif bir sendika üyesi olsalar da bu yabancılaşmanın farkındalar. Bu nedenle özellikle iletişimin samimiyet ve bireyselliği içine alan bir dil üzerinden yapılmasına özen gösteriyorlar. Kadın sendikacıların üye ile ilişkilerde kurdukları “dil”i erkek sendikacıardan farklılaştırma nedeni buradan kaynaklanıyor. Çünkü sendika içi iktidar ve oluşan hiyerarşik yapı en çok kadın üyelerin sendika ile ilişkilerini olumsuz yönde etkiliyor. Kadın sendikacılar farklı bir “dil” geliştirmenin gerektiğinin farkındalar.

Kadın sendikacıların sendikalarına inançları sonsuz, pek çok noktada eleştirileri olsa da orada olmayı istiyorlar ve sendikaların politikalarına güveniyorlar. Bu inanç hem çalışma hayatlarını hem de yaşamı değiştirip, dönüştürme noktasındaki sendikaların beklentilerinden kaynaklanıyor. O nedenle de her ne kadar dışlanmışlıklar, ötelenmeler, ikincilleştirmeler yaşansa da muhalif olmanın sendikal politikayı zenginleştirdiğine inanıyorlar. Bu yüzden sendikaya üye oldukları andan genel merkez yöneticiliğine giden süreçte sendikal bakış açıları değişime uğramamış. Bir noktanın altının çizilmesi gerekiyor. Kadınların sendikalarına yükledikleri anlam, sendikacının “cinsiyet eşitliği” anlayışıyla doğru orantılı. Eğer sendikal anlayış ve işleyiş üyelerin iradeleri üzerinden bir anlayışın uzağında ise kadınların sendikal faaliyetlerinin yoğunlaşması ya da karar organlarında temsil edilmeleri gibi bir durum söz konusu olamamaktadır. Şu da belirtilmeli ki, özellikle kadınların sendika karar organlarına gelişleri olumlu ayrımcılık yaklaşımı üzerinden şekillenmemiştir. Kadınlar bu konuda fazlasıyla mücadele etmişlerdir.

Kadın sendikacılar genel merkezde görev almanın daha etkin ve aktif sendikacılık yapmayı olumsuz yönde etkilediğini düşünüyorlar. İşyerlerinde ya

da şubelerde olmak anında tavır almayı ve eylem koymayı gerektirirken, genel merkezde olmak üretilen politikaların daha uzun soluklu olmasından kaynaklı aktifleşmeyi engelliyor. Sendikacılığın kurumsallaşması ile içine düştüğü profesyonel mantığın sendikal hareketi yavaşlattığını düşünüyorlar. Bu bakış açısının kadın olmakla alakalı olduğunu tartışmasız kabul etmek zorundayız, çünkü kadın sendikacılar kadın üyelerin sendikal aktivitelerinin yetersizliğinden bahsetseler de sorunu erkek sendikacıardan çok daha farklı algılıyorlar. Sendikaların içinde bulunduğu yapısal sorunların kadın sorununa bakış açısıyla değişeceğinin farkındalar. Bu değişiminde kadın üyelerin sendikal faaliyetlere daha aktif katılımlarıyla çözüleceğini düşünüyorlar.

Kadın sendikacılar erkek sendikacılarla sendikal politikalar konusunda ortak görüşlere sahipler, ama meseleye bakış açısı ve çözüm üretme tarzları noktasında ayrışıyorlar. Bu ayrışmayı ortaya koyarken en temel farklılık sendika içinde kullanılan “dil”. Ayrıca meseleye yaklaşımda da farklılıklar var. Kadın sendikacılar meselelere kesin, kalın ve çerçevesi dar çizgilerle bakmanın sağlıklı çözümü üretmediğini düşünüyorlar. Detaylara özen göstermek ve duyarlı olmak önemli kadın sendikacılar için. Ama her şeye rağmen tüm bu özellikler olumlu olsa da kadınların sendikacı kimliklerinin “güvensizlik” algısı üzerinden eleştirilmesine engel olamıyor. Hem kadın olmaları hem de yaşlarının küçük olması onların yetkinliği konusunda önyargılı yaklaşımlara yol açabiliyor. Önyargı ile baş etmek de kadınların bu alandaki tecrübeleriyle kotarılabilir.

Kadın sendikacılar bir genel merkez yöneticisi edasından çok uzaklar. Karşı taraftan bu şekilde algılanmamak noktasında çok titiz davranıyorlar. Söyleşiler sırasında hep bunu hissettim. Bu duruş kadınları erkeklerden ayıran bir özellikti. Çünkü pek çok erkek sendikacı koca masalar arkasındaki meşin koltukları çok rahat dolduruyorlar.

Kadın üyelerin sorunları meslek ve iş kolu özelliklerine göre değişiyor, ama çalışma hayatında kadınların sorunları özdeş. Kadın sorunlarını algılama ve çözüm üretme noktasında kadın sendikacılar çaba gösteriyorlar ve başarıları meseleye kadın üyelerin gösterecekleri destekle doğru orantılı. Sendikalarda cinsel taciz, boşanma sonrası yaşanan olaylar gibi sorunlar sen-

dikal politikalar içine sızabilmiş. Kreş, hâlâ bir sorun olmaya devam ediyor kadınlar için, ama yine bu noktada da üretilen çözümler “kadın çalışan” odaklanmasından kaymış durumda. Sendikada bir kadın sendikacı olması özellikle kadın sorununa duyarlılığı beraberinde getiriyor. Üstelik kadın cinselliği üzerinden çalışma hayatında yaşanan sorunlar sendikalara taşınabiliyor.

Kadın kimliği ile sendikacı kimliği noktasında yaşanan sorunları derinleştirdiğinizde bir buz dağı ile karşılaşıyorsunuz. Kadın olmak bir anlamda cinsiyet farkıyla birlikte kadının cinselliğiyle algılanmasına neden olabiliyor. Ötekileştirme, kadın olmanın erkek olmakla şekillenmesi, kadın olmanın ikincilleştirilmiş algıları bir anlamda kadın sendikacıların kişisel özellikleri ile kotarılmış gibi duruyor, ama her ne kadar aramızda bir güven ilişkisi kurulsa da söylenmemiş şeylerin kadın kimliğinin cinselliğe indirgenme halleri olduğundan eminim. Bu kadar cesur olmak sendikalarda kadınların konumunu olumlu yönde değiştirir mi? Şüphesiz değiştirmeyecek, ancak kadınların sendikalarına karşı “çekingenlik”leri altında yatan neden tüm olumsuzluklarla birlikte bu noktada saklı. Bir şekilde erkekleşmeden ve kadınca sendikacılık yapmak mümkün olabilir. Ama bir erkek dünyası sendikalarda, her an sendikacı olmalarından önce kadın olduklarını hatırd tutmak zorunda kalmaları yorucu ve yıpratıcı olsa gerek.

Kadın sendikacılar kadınların sendikaların karar mekanizmalarında var olamamaları önünde en büyük engelin sendikaların yapısal/fiziki konumları ve genel anlamda sendikal anlayışın kadın meselesine karşı mesafeli duruşuna bağlıyorlar. Bu değerlendirme aslında kendilerinin bu süreçte neler yaşadıklarını özetliyor. Meseleye zaten “sendikalı olmak” üzerinden baktığımızda diğer pek çok engeli aşmış bir kadın işgücünden bahsediyoruz. Ekonomik özgürlük beraberinde bireysel özgürlüğü getirmiyor kadınlar için, ama en azından örgütlenme imkânı olan bir işe sahip olmak, kadınları hem çalışma hayatı hem de sendikal hareket hem de kadınların özgürleşmeleri noktasında bir bilincin oluşması zemininde buluşturabilir. Bu nedenle de kadın sendikacılar kadın üyelerin sendika ilişkilerini yoğunlaştırıcı ve güçlendirici uğraşlar içindeler. Bu uğraşta direnmek de kadın sendikacının kadın meselesini nasıl algıladığına bağlı oluyor. Kadın meselesi ta-

bii ki sadece kadın olmakla kotarılabilecek bir konu değil, kadın sendikacıların çoğunluğu meseleye sendikal hareketle kadın hareketinin bulunduğu noktadan bakıyorlar.

Şunu görmek beni umutlandırdı, sayıca az olsa da sendikal alanda kadın sorunu profesyonel bir algı üzerinden ele alınıyor. Bu çalışmalar kadınları temsil organlarına taşıyabiliyor, ayrıca kadın meselesinin sadece kadınların hayatlarını değil, sendikal anlayışın da değişip dönüşmesine katkı sağlayacağı noktasında bir bilinç oluşmaya başlamış.

Özel hayatlar ve evlere gelince, kadınlar sendikal mücadelede profesyonelleştikçe “güçlü” olabiliyorlar. Evler, küskünlükleri, yığılıkları karşısında sığınacakları yerler olmaktan çıkmış. Yine de ev işlerinin sorumluluğunu hâlâ kadınlar taşıyor, ev işlerini kendileri yapıyorlar. Toplumsal roller konusunda ev içlerinde bir dönüşüm söz konusu değil.

Evli olan kadın sendikacılar eşlerinin de sendikacı olmaları halinde avantajlı bir konuma gelebiliyorlar. Bekâr olmak da ev işlerinin çapı noktasında avantajlar sağlıyor. Ama özellikle anne olan kadın sendikacılar annelik ile sendikacı olmak arasında bir sıkışma yaşıyorlar. Çocuklar her ne kadar birbir bakımdan bağımsızlaşmış olsa da onlara yeterli zamanı ayıramamak noktasında bir “suçluluk” duygusu içindeler. Sendikacı olmak adına bu “suçluluk” duygusu ile baş etmeyi tercih etmeleri ise olumlu bir gelişme.

“Ev” olgusu kadın meselesinde hala önemini koruyor, ama kadın sendikacıların hikâyelerinde ev içi ilişkilerin kamusal alanda var olma hallerine olan etkisinin azaldığını görüyoruz. Yine de “ev” kadınlar için “insani değerlerin yaşanıldığı”, “sevginin hissedildiği” yer olmaya devam ediyor.

Kadın sendikacılar kamusal alan ile özel alanı özdeşleştiren bir tavır içinde değiller. Yaşanılan pek çok olumsuzluğun kadın olmaktan kaynaklı olduğunu ve özel hayatlarını yaşama biçimlerinin buna neden olduğunu farkındalar. Ancak bu noktada kişisel çabalar üzerinden bir mücadele yürütüyor. Üstelik kadın üyelerin “kadın sorunu” noktasındaki bilinçlenme düzeyleri ve sendika ile ilişkileri yetersiz olduğundan daha güçlü bir mücadele sergilenemiyor.

Sendikalarda kadın sendikacı sayısının artması beraberinde sendikal hareketin güçlenmesini de sağlayacaktır, şeklinde bir genellemeye gitmek özellikle erkek sendikacılar tarafından tepkiyle karşılanacaktır. Ancak kadın sendikacılar arasında bu noktada tam bir görüş birliği oluşmuştur. Ben sendikal hareketin güçlenmesi için kadınların sendika ile ilişkilerinin yoğunlaşması ve kadın sendikacı sayısının artmasıyla sağlanabileceği görüşünü savunuyorum. Hikâyeler de bu inancımı doğruluyor. Ancak bu konuda ısrar etmenin kadın sendikacıları kasan ve varlıklarını gerginleştiren bir sonucun yaşanmasına neden olabileceğini de göz önünde bulunduruyorum.

Şunu söylemek istiyorum; sayıca az olan kadın sendikacıların mücadelelerine ve onlara sahip çıkmak gerekiyor. Eğer bu kadınlar gösterdikleri direnç karşısında desteklenmezler ve yaşadıkları kırgınlıklar onarılmazlar ise bir gün gelip, yorulacaklar ve kadınlar adına elde edilen tüm kazanımlar sönmülenecek.

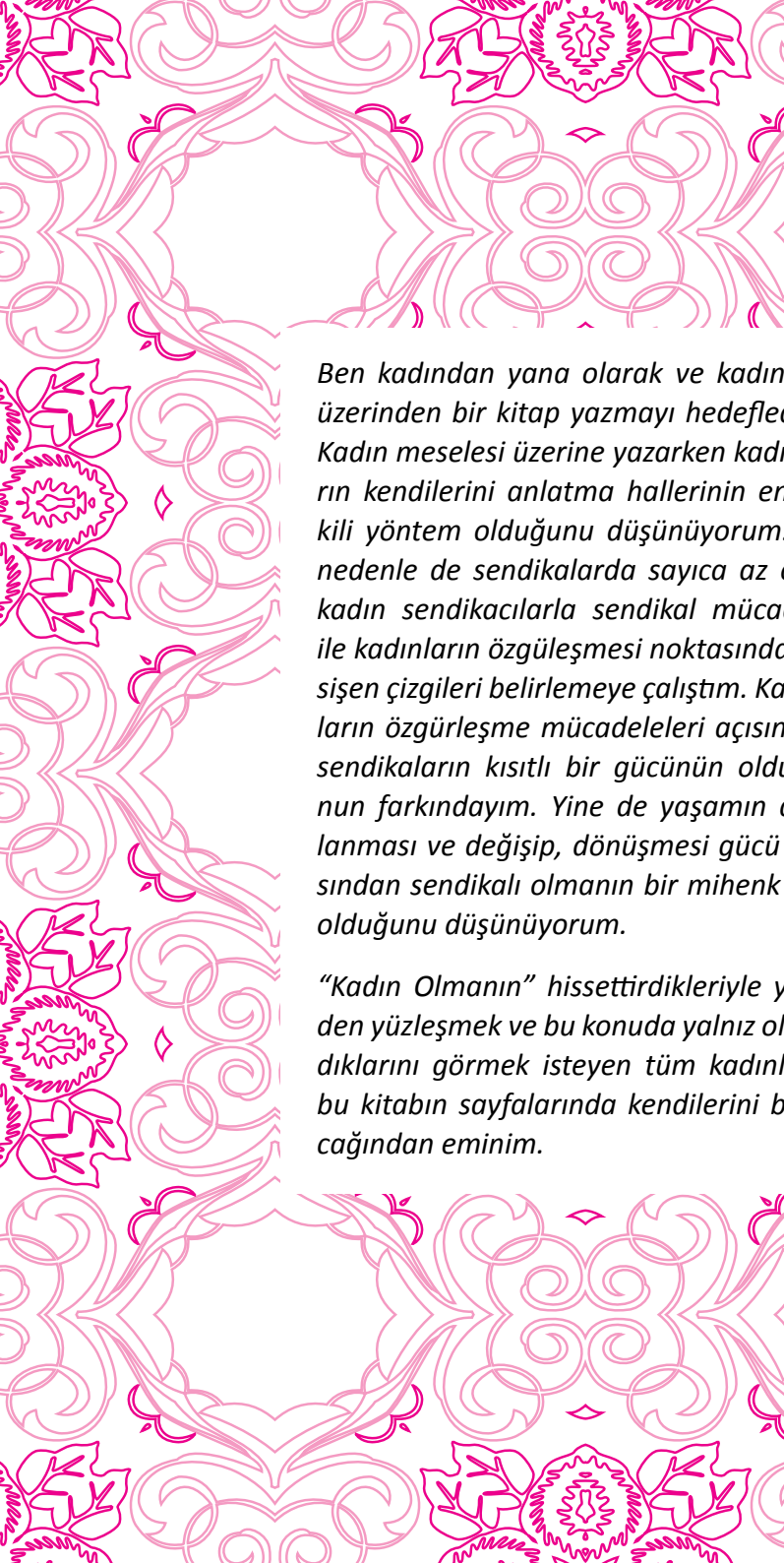
Erkek sendikacıların kadın meselesini karar mekanizmalarında “kadın sendikacılar mı olsun, erkek sendikacılar mı olsun”, şeklinde algılamayı terk etmeleri gerekiyor. Kadın sendikacılar meseleyi doğru okumak noktasında daha yetkinler ve kadın sorununu algılamanın ve çözüm üretmenin hayati değiştirip, dönüştürmek olduğunun farkındalar. Bu bakış açısı sendikal hareketi bölmek yerine bütünleştirip, güçlendirmesini sağlayacaktır.

Her kadın sendikacının bir sendika hayali var. Kadın sendikacıların kurumsal aidiyetleri üzerinden bazı konuları daha yüzeysel ya da “biz farklıyız” algısıyla dile getirmeleri kendi içinde bir anlam ifade ediyor. Bu konuda kadınlara sonsuz saygı duyuyorum, ama sendikalarda kadın olmak gerçeği karşısında hissedilenler kurulan bu hayallerde gizli. Bu hayaller sendikalara pek çok anlam yükleyen emekçilerin hayaline çok yakın. Her hayal kadın sendikacının kendi sendikal anlayışı ve işleyişi ve kimlikleri üzerinden yükselse de daha mücadelecisi, daha eşitlikçi, daha emekten yana, yani daha insanca.

KAYNAKÇA

1. Connel R.W., Toplumsal Cinsiyet ve İktidar, Toplum, Kişi ve Cinsel Politika, Ayrıntı Yayınları, 2000
2. Çelik Aziz, “Yeni Sorun Alanları, Eğilimler ve Arayışlar: Türkiye’de Sendikaların Yeni Dünyası”, Türkiye’de Sendikal Kriz ve Sendikal Arayışlar, EPOS Yayınları, 2007
3. Dawling Collete, Sindrella Kompleksi, Çağdaş Kadında Bağımsızlık Korkusu, 1995
4. Donovan Josephine, Feminist Teori, 1997, İletişim Yayınları, 1997
5. ETUC, Equality Plan, 2003-2007
6. G. Lerner Harriet, Dans Eden Benlikler, İmge Yayınları, 2001
7. Göktepe Özay, “ Küreselleşme Sürecinde Türkiye İşgücü Piyasası”, Çalışma ve Toplum, 2007-3
8. Güvenç Nazım, Global-izm, BDS Yayınları, 1998
9. KEP, Kadın Emeği Platformu Komisyon Raporları, Türk-iş Yayınları, 2005
10. Koç Yıldırım, “Türkiye’de Sendikacılık: Sorunlar ve Çözüm Önerileri”, Türkiye’de Sendikal Kriz ve Sendikal Arayışlar, EPOS Yayınları, 2007
11. Kutal Metin, “Türk Sendikacılığını Çevreleyen Olumsuz Koşullar, Özellikler ve Yeni Bir Yapılanma İhtiyacı” Çalışma ve Toplum, 2005-2
12. Lloyd Genevieve, Erkek Akıl, Batı Felsefesinde Erkek ve Kadın, Ayrıntı Yayınları, 1996
13. Lordoğlu Kuvvet, “Türkiye’de Mevcut Bazı Sendikaların Liderlik ve Yönetim Anlayışları ve Bazı Sendikal Sorunlardan Örnekler”, Çalışma ve Toplum, 2004-1

14. Mahaim Annick, Holt Alix, Heinem Jacqueline, Kadınlar ve İşçi Hareketi, Yazın Yayıncılık, 1992
15. Munck Ronaldo, Emeğin Yeni Dünyası, Küresel Mücadele, Küresel Dayanışma, Kitap Yayınevi, 2003
16. Müftüoğlu Özgür, “Kriz ve Sendikalar”, Türkiye’de Sendikal Kriz ve Sendikal Arayışlar, EPOS Yayınları, 2007
17. Öngen Tülin, “Küresel Kapitalizm ve Sermayenin Yeni Hegemonya Stratejileri”, Küreselleşme Koşullarında Kapitalizm ve Sendikal Hareket, Petrol-İş Yayınları, 2003
18. Özveri Murat, “Sendikal Hareket, Sorunlar, Arayışlar”, Türkiye’de Sendikal Kriz ve Sendikal Arayışlar, EPOS Yayınları, 2007
19. Phillips Anne, Demokrasinin Cinsiyeti, 1995, Metis kadın Araştırmaları, 1995
20. Selamoğlu Ahmet, “Örgütlenme Sorunu ve Sendikal Yapıda Değişim Arayışı”, Çalışma ve Toplum, 2004-2
21. Tenekeci İlknur, “Sağlık Sektöründe Kadın İstihdamı ve Bu Sektördeki Sendikal Örgütlenmelerde Kadınların Durumu” Yüksek Lisans Tezi, 2000
22. Toksöz Gülay, Türkiye’de Kadın İstihdamının Durumu, Uluslararası Çalışma Ofisi-Ankara, 2007
23. Toksöz Gülay ve Erdoğan Seyhan, Sendikacı kadın Kimliği, İmge Yayınları, 1998
24. Women In Trade Unions, Malling The Difference, ETUC, April 2003. Women In Trade Unions In Europe, Bridging The Gaps, ETUC, July 2007
25. EU, Social Partner Report On Reconciliation Of Professional, Private and Family Life, ETUC, February 2008.

Ben kadından yana olarak ve kadın dili üzerinden bir kitap yazmayı hedefledim. Kadın meselesi üzerine yazarken kadınların kendilerini anlatma hallerinin en etkili yöntem olduğunu düşünüyorum. Bu nedenle de sendikalarda sayıca az olan kadın sendikacılarla sendikal mücadele ile kadınların özgüleşmesi noktasında keşilen çizgileri belirlemeye çalıştım. Kadınların özgürleşme mücadeleleri açısından sendikaların kısıtlı bir gücünün olduğunu farkındayım. Yine de yaşamın algılanması ve değişip, dönüşmesi gücü açısından sendikalı olmanın bir mihenk taşı olduğunu düşünüyorum.

“Kadın Olmanın” hissettirdikleriyle yeniden yüzleşmek ve bu konuda yalnız olmadıklarını görmek isteyen tüm kadınların bu kitabın sayfalarında kendilerini bulacağından eminim.